№3(96) (2026 ж. Наурыз/Март 2026 г.)

ULAĠATTY USTAZ JOLY

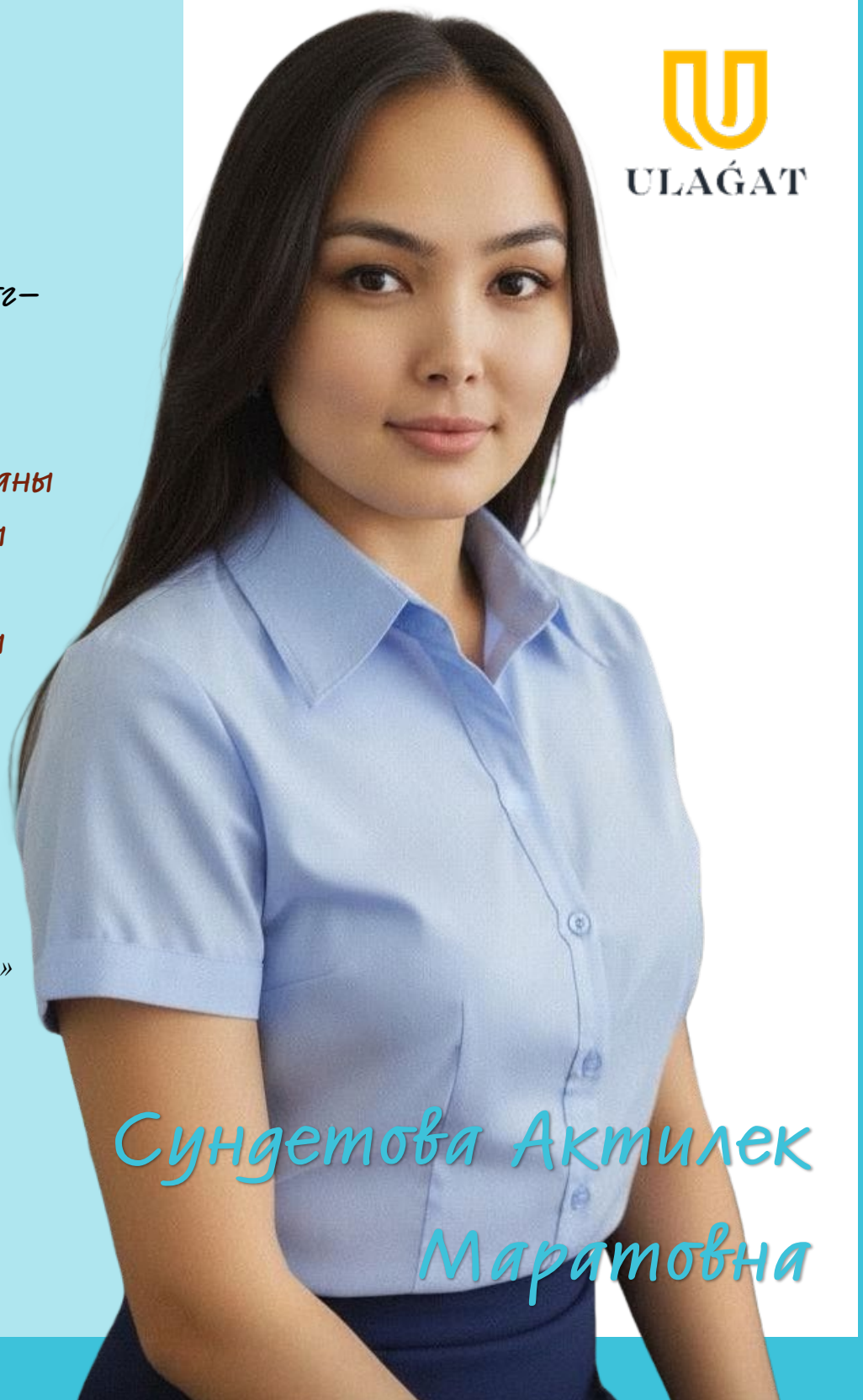
Республиканский информационный научно-методический журнал
Республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналы

ULAĠAT

Физика пәні мұғалімі, педагог–модератор

Атырау облысы Құрманғазы ауданы Жасталап ауылы Ш.Уалиханов атындағы жалпы орта мектебі

- *«Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, мінез деген нәрселермен озады.»*
- *«Білгеніңді үйрету – шынайы білімнің белгісі.»*

Сундетова Актилек Маратовна

«ULAĠATTY USTAZ JOLY» республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының
№3(96) (2026 ж. Наурыз) шығарылымы. Выпуск №3(96) (Март 2026 г.)
республиканского информационного научно-методического журнала
«ULAĠATTY USTAZ JOLY».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

№ KZ44VPY00078195 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде берілген

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет № KZ44VPY00078195

Выдано Комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:
білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:
публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Айтуғанова Еңлік Баяндықызы
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Ответственность за достоверность материалов несут авторы. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы

«ULAĠATTY USTAZ JOLY» ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов информационного научно-методического журнала «ULAĠATTY USTAZ JOLY» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Кожамбетова Г.Т. Балабақшада ойын арқылы оқытуды ұйымдастыру: тәрбиешілерге әдістемелік нұсқаулық 4
Джанзакова Г.У. Балабақшада Монтессори технологиясын енгізудің тиімді жолдары 6
Султанова Г.А. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының басшыларын тиімді басқаруға даярлаудың әдістемелік негіздері 8
Бекенова Г.Д. Мектепке дейінгі ұйымдарда қауіпсіздікті басқарудың алгоритмдік моделі 10
Кулмаганбетова Э.Т. Балабақшада жобалық оқыту технологиясын тиімді қолдану жолдары 12
Ақан Ә.Ғ. «Балабақшада баланың жеке даму траекториясын ұйымдастыру және жетілдіру жолдары» 15
Айнабекова К.С. «Балабақшада Lesson study және коучинг арқылы педагогтердің кәсіби тәжірибесін жетілдіру» 18
Оразбаева Б.Н. Ауа қалай ластанады? 20
Абилкасимова В.Т. Қызықты ойындар мен тиімді әдіс -тәсілдер баланың дамуының негізі 23
Нурбол С. Робототехника негіздері арқылы оқушы тұлғасының зияткерлік дамуы 27
Нурпейсова Д.П. Ағылшын тілі сабақтарында жазылымды жетілдірудің практикалық тәсілдері 30
Сундетова А.М. Атмосфералық қысым. Атмосфералық қысымды өлшеу 32
Искакова Б.М. Тригонометрические уравнения 35
Молдабекова Т.Ә. Геометриялық есептерді оқытуда цифрлық симуляцияларды қолданудың маңызы 37
Смакова Б.М. «Ұлттық дәстүрім – мақтанышым» 39
Кенжаев С.Х. "Математика сабағында цифрлық технологияларды тиімді пайдалану әдістемесі" 43
Абдрахманова А.Б. «2-ге көбейту кестесі» 45
Даниярова У.Е. Мектепке дейінгі жастағы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары 48
Саматова А.О. Баланың цифрлық білім беру ресурстарын әдістемелік тұрғыда қолдану 51
Тұрғунова А.Н. Шәкірт жетістігі — ұстаз мерейі 54
Сарсенбекова Ж.М. Экожүйелерді қорғаудың педагогикалық тәсілдері: мектепте экологиялық мәдениетті қалыптастыру 55
Сабурова Г.Ж. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында стратегиялық даму бағдарламасын іске асыру: басқару субъектілерінің өзара іс-қимылы және мониторинг жүйесі 58
Усипбаева Г.О. «Бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлауын дамыту: авторлық жұмыс дәптеріне рефлексивті талдау» 60
Аймышева А.С. Интересное об одежде 63
Утебалиев М.М. Хоккей 68

Кожамбетова Гульназ Тулепбаевна
Балабақша директоры
«Балапан» жекеменшік балабақшасы
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

БАЛАБАҚШАДА ОЙЫН АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ: ТӘРБИЕШІЛЕРГЕ ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛЫҚ

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінде ойынның рөлі тек «балалардың уақытын өткізу» құралы ретінде емес, баланың жан-жақты дамуының негізгі механизмі ретінде қарастырылады. Қазақстан Республикасының Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (МЖБС, 2022) ойынды баланың жетекші қызметі және білім беру процесінің басты формасы деп атап көрсетеді. Осыған байланысты тәрбиешінің алдында тұрған ең маңызды міндет – ойынды жай ғана «ойнап қою» емес, мақсатты, жүйелі және дамытушы әрекетке айналдыру.

Ойынның дамытушылық мәні және тәрбиешінің рөлі. Қазақ халқының дәстүрлі педагогикасында ойын әрқашан тәрбиенің негізгі құралы болған. Халық ауыз әдебиетінде, жыр-дастандарда («Қобыланды», «Алпамыс») ұлттық ойындар балаларды батылдыққа, ептілікке, ұжымдық рухқа баулыған. Қазіргі балабақшада ұлттық ойындарды қолдану – тек мәдени құндылықтарды сақтау ғана емес, баланың психофизикалық дамуына тиімді әсер ететін әдіс. Мысалы, «Тақия тастамақ» ойыны зейінді, реакцияны және топтағы ынтымақтастықты дамытады, ал «Аш қасқыр» қимыл координациясын және эмоциялық тұрақтылықты күшейтеді.

Тәрбиеші ойынды ұйымдастырғанда, баланың жас ерекшеліктерін және МЖБС-тің білім беру салаларын (танымдық, сөйлеу, әлеуметтік-эмоционалдық, дене тәрбиесі) ескеруі міндетті. Ойын мақсатсыз болса, ол жай ойын-сауыққа айналады. Ал мақсатты болса – баланың шығармашылық ойлауы, сөйлеу мәдениеті және әлеуметтік дағдылары жүйелі дамиды.

Психологиялық-педагогикалық зерттеулер (Л.С. Выготский, Д.Б. Эльконин) көрсеткендей, 3–6 жас аралығындағы бала үшін ойын – жақын даму аймағын (ЗБР) ашатын ең тиімді құрал. Ойында бала өзінен жоғары деңгейде әрекет етеді: рөл ойнап жүріп әлеуметтік нормаларды меңгереді, ереже сақтау арқылы өзін-өзі басқаруға үйренеді, қиял арқылы шығармашылық ойлауды дамытады. Тәрбиешінің рөлі бұл жерде өзгереді: ол енді «басқарушы» емес, фасилитатор (жеңілдетуші), серіктес және бақылаушы болуы тиіс. Ойынды ұйымдастыру кезінде мынадай сұрақтарға жауап беру маңызды:

- Бұл ойынның нақты дамытушы мақсаты қандай? (МЖБС-тің қай саласына сәйкес келеді?)
- Балалардың қызығушылығын қалай сақтаймын?
- Қандай балаларға қосымша қолдау қажет? (инклюзия элементтері)
- Ойын соңында қандай рефлексия жасаймын?

Ойын түрлері және оларды ұйымдастырудың негізгі принциптері. Балабақшада қолданылатын ойындарды бірнеше үлкен топқа бөлуге болады:

1. **Дидактикалық ойындар** Мақсаты – нақты білім мен дағдыны (түстер, пішіндер, сандар, қасиеттер) ойын арқылы меңгерту. Негізгі ерекшелігі – өзін-өзі түзету элементінің болуы (қателік материалдың өзі арқылы көрінеді). Мысалдар: «Не артық?», «Түстерді сәйкестендір», «Пішіндерді жина».
2. **Сюжетті-рөлдік ойындар** Баланың әлеуметтік-эмоционалдық әлемін дамытуға арналған ең маңызды ойын түрі. Балалар ересектердің өмірін модельдейді: «Дүкен», «Аурухана», «Отбасы», «Саяхат». Тәрбиеші міндеті – қызықты сюжет ұсыну, рөлдерді әділ бөлу, диалогтарды қолдау.

3. **Қимылды-қозғалыс және ұлттық ойындар** Дене дамуы мен ұлттық мәдениетті біріктіреді. Танымал мысалдар: «Тақия тастамақ», «Аш қасқыр», «Арқан тартыс», «Орамал тастау», «Айгөлек». Серуенде өткізу тиімділігі жоғары.

4. **Монтессори элементтері бар ойындар** Дайындалған орта, еркін таңдау, өз бетінше жұмыс принциптеріне негізделген. Қолжетімді материалдар: су құю, түйме түймелеу, пішіндер қорабы, қызғылт мұнара аналогы.

5. **Геймификация және цифрлық элементтер** Заманауи тәрбиешілер үшін маңызды бағыт. Қарапайым құралдар: Kahoot (викторина), Padlet (бірлескен тақта), QR-код арқылы тапсырма беру. Мысал: «Дүкен» ойынында Padlet-ке өнім суреттерін жүктеу немесе Kahoot арқылы тапсырыс беру.

Ойынды ұйымдастырудың практикалық қадамдары

1. Мақсат қою (МЖБС-ке сәйкес нақты көрсеткіштерді анықтау)
2. Балалардың қызығушылығын ескеру (тақырыпты таңдау)
3. Материалдар мен кеңістікті дайындау
4. Ережелерді қарапайым тілмен түсіндіру
5. Ойын барысында фасилитация жасау (сұрақ қою, қолдау, жаңа рөл енгізу)
6. Соңында рефлексия өткізу (2–3 сұрақ: «Не ұнады? Не үйрендік? Келесі жолы не өзгертеміз?»)
7. Өз жұмысын талдау (рефлексиялық күнделікке жазу)

Қорытынды. Ойын арқылы оқыту – бұл тәрбиешінің шығармашылық еркіндігі мен жауапкершілігінің тоғысқан жері. Егер ойын мақсатсыз, жүйесіз өтсе – ол жай ойын-сауық болып қалады. Ал егер тәрбиеші ойынды жоспарлап, бақылап, рефлексия жасап отырса – ол баланың шынайы дамуына айналады.

Қазіргі балабақша тәрбиешісінен талап етілетін ең маңызды құзыреттілік – **ойынды шебер ұйымдастырушы** болу. Бұл құзыреттілікті дамыту – үздіксіз процесс. Сондықтан әр ойыннан кейін өзіңізге сұрақ қойыңыз: «Бүгін балалар не үйренді? Мен не жақсарттым? Келесі жолы қалай өзгертемін?»

Ойын – баланың ең табиғи тілі. Сол тілді дұрыс түсініп, шебер қолданатын тәрбиеші ғана баланың жүрегіне жол табады.

Ойын арқылы оқыту – тәрбиешінің шығармашылық еркіндігі мен жауапкершілігінің тоғысқан жері. Ұлттық ойындарды заманауи элементтермен (цифрлық құралдар, Монтессори) біріктіру – балалардың дамуын жеделдетеді және олардың ұлттық болмысын сақтайды. Әр ойыннан кейін тәрбиеші өзіне сұрақ қоюы керек: «Бүгін балалар не үйренді? Мен не жақсарттым?» Осылайша ойын жай ойын-сауық емес, баланың шынайы дамуының құралына айналады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдіғалиева Т.А. Балабақшада ойын арқылы оқытуды ұйымдастыру: тәрбиешілерге әдістемелік нұсқаулық. – Ақтау: «Мангистау» баспасы, 2026. – 128 бет.
2. Выготский Л.С. Психология развития человека. – М.: Смысл; Эксмо, 2005. – 1136 с.
3. Эльконин Д.Б. Психология игры. – 2-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 360 с.
4. Қазақстан Республикасының Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана: ҚР Білім және ғылым министрлігі, 2022. – 48 бет. (№348 бұйрық, 2022 жылғы 17 тамыз).
5. «Педагог» кәсіби стандарты. – Астана: ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі, 2021. – 36 бет. (№500 бұйрық).
6. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022–2026 жылдарға арналған тұжырымдамасы. – Астана: ҚР Үкіметі, 2022. – Электрондық нұсқа (ҚР Үкіметінің 2022 жылғы 28 наурыздағы № 941 қаулысы).

Джанзакова Галия Утегеновна
Балабақша директоры
«Салтанат» жекеменшік балабақшасы» ЖШС
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы

БАЛАБАҚШАДА МОНТЕССОРИ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЕНГІЗУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында Монтессори педагогикалық технологиясын енгізудің теориялық негіздері, практикалық тиімділігі және ұйымдастырушылық шарттары қарастырылады. Монтессори жүйесінің негізгі принциптері мен «дайындалған орта» концепциясы талданады; балабақша тәрбиешілерінің кәсіби дайындығына қойылатын талаптар нақтыланады. Мақала балабақша тәрбиешілеріне, әдіскерлер мен мекеме басшыларына арналған.

Кілт сөздер: Монтессори педагогикасы, мектепке дейінгі білім беру, дайындалған орта, сенситивті кезеңдер, баланың дербестігі, инновациялық технология.

Кіріспе.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі баланы білімнің пассивті қабылдаушысы ретінде емес, белсенді зерттеуші тұлға ретінде қарастыруды талап етеді. Бұл бағытта мектепке дейінгі педагогика саласында Монтессори технологиясы ерекше орын алады. Италиялық дәрігер-ғалым Мария Монтессори (1870–1952) 1907 жылы Рим қаласында ашқан «Балалар үйінде» (Casa dei Bambini) жасаған ашылуы — баланың ішкі табиғи мотивациясы арқылы өздігімен оқуға қабілеттілігін дәлелдеуі — бүгінгі күнге дейін өз маңыздылығын жоғалтқан жоқ. Керісінше, заманауи нейропедагогика мен дамыту психологиясының зерттеулері Монтессори педагогикасының тиімділігін ғылыми тұрғыда растай түсуде.

Қазақстанда мектепке дейінгі білім беруді дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасы баланың жеке тұлғасын ерте жастан дамытуды, шығармашылық пен дербес ойлауды қалыптастыруды басымдыққа қояды. Осы мақсаттармен Монтессори педагогикасының синергиясы оны қазақстандық балабақша жүйесіне енгізудің өзектілігін айқындайды. Дегенмен, тәжірибеде бұл технологияны дұрыс және жүйелі ұйымдастыру мәселесі тәрбиешілер мен мекеме басшылары үшін күрделілігін сақтауда. Мақаланың мақсаты — Монтессори технологиясын балабақша жағдайында тиімді ұйымдастырудың негізгі жолдарын анықтап, практикалық ұсынымдар беру.

Монтессори педагогикасының теориялық негіздері. Монтессори технологиясының өзегінде «сенситивті кезеңдер» концепциясы жатыр. Бұл ұғымды нидерланд биологі Гуго де Фриздің идеясынан бейімдеген Монтессори сенситивті кезеңдерді баланың белгілі бір дағдыларды ерекше тез және табиғи түрде меңгеретін уақыт аралығы ретінде анықтады. Тіл дамыту (0–6 жас), сенсорлық сезіну (0–5 жас), тәртіп пен ырғаққа сезімталдық (0–3 жас), математикалық ойлаудың негіздері (4–5,5 жас) — осы кезеңдерді дер кезінде қолдау баланың болашақ дамуына шешуші ықпал етеді. Бұл кезеңдер өтіп кеткеннен кейін сол дағдыларды меңгеру едәуір қиынға соғады.

Монтессори педагогикасының екінші іргетасы — «дайындалған орта» принципі. «Орта — баланың үшінші ұстазы» деген Монтессорийдің формуласы тәрбие кеңістігіне мүлдем жаңа мән береді. Дайындалған орта алты негізгі сипатқа ие болуы тиіс: тәртіп (заттардың анық орны), сұлулық (эстетикалық тазалық), табиғилық (органикалық материалдар), жеткіліктілік (артық заттың жоқтығы), еркіндік (баланың таңдау мүмкіндігі) және шекара (ережелердің нақтылығы). Монтессори аймақтарының — практикалық өмір, сенсорлық, тіл, математика, ғарыштық тәрбие — логикалық орналасуы баланың өздігінен зерттеуге, байқауға және ашылуға жол ашады.

Балабақшада Монтессори технологиясын ұйымдастырудың практикалық жолдары Монтессори технологиясын балабақша жағдайында енгізу бірнеше кезеңді қамтиды. Бірінші кезеңде мекеме басшылығы мен педагог ұжымының философиялық дайындығы жүзеге асырылады. Тәрбиешілерге арнайы Монтессори сертификаттық курстарынан өтуді ұйымдастыру немесе мекеме ішілік семинарлар өткізу маңызды алғышарт болып табылады. Тәжірибе көрсеткендей, технологияны қабылдамай, тек сыртқы формасын (материалдарды сатып алу) ғана игерген жағдайда оның педагогикалық нәтижесі күрт төмендейді.

Екінші кезеңде физикалық ортаны қайта ұйымдастыру жүргізіледі. Балалардың бойына сай мебельді таңдау, 5 аймақты логикалық орналастыру, материалдардың баланың өздігінен алып қоя алатын деңгейде орналасуы — бұлар «дайындалған ортаның» негізгі шарттары. Монтессори материалдарын міндетті түрде импорттаудың қажеті жоқ: кедір-бедір алфавит, сенсорлық қаптар, жарма сандары, ботаника карточкалары — мұның барлығы тәрбиешінің өз қолымен, қол жетімді материалдардан жасалуы мүмкін. Бұл ауылдық немесе шектеулі бюджетті балабақшалар үшін Монтессори принциптерін іске асырудың шынайы жолы.

Үшінші кезең — педагогикалық практиканы жаңарту. «Үш кезеңді сабақ» дағдысын меңгеру, баяу және дәл демонстрация жасай алу, материалдың өзіндегі «қателік бақылауына» сүйену, баланың таңдауын сыйлап, «нормализация» кезеңіне жетуге мүмкіндік беру — осы дағдылар тәрбиешінің кәсіби жаңаруының нақты көрінісі. Монтессори педагогикасындағы бақылау жүйесі де ерекше орын алады: баланы рейтингтік жүйемен бағаламай, оның дамуын жүйелі бақылау журналы арқылы тіркеу баланың жеке дамуын жоспарлаудың негізі болады.

Ата-аналармен серіктестік — технологияны сәтті енгізудің төртінші шарты. Монтессори принциптерін ата-аналарға түсіндіру, үйдегі ортаны да дербестікті дамытуға бейімдеу бойынша кеңес беру, ашық есік күндерін ұйымдастыру — осылар арқылы мектеп пен отбасының педагогикалық тілі бірігеді. АҚШ-тың Вирджиния университетінде жүргізілген зерттеу (Lillard, 2006) Монтессори балалары мен дәстүрлі балабақша балаларын салыстырғанда, Монтессори топтарындағы балалардың когнитивтік, тілдік және эмоциялық даму көрсеткіштері жоғары болғанын дәлелдеді. Бұл нәтиже ата-аналармен жүргізілген жұмыстың сапасымен де тікелей байланысты болды.

Қорытынды. Монтессори технологиясын балабақшада енгізу — бір рет жасалып бітетін жобалық іс-шара емес, ол педагогикалық мәдениеттің жаңаруын, тәрбиешінің кәсіби позициясының өзгеруін және мекеменің ұзақ мерзімді стратегиялық жоспарын талап ететін жүйелі процесс. Қазақстандық балабақша жүйесінде Монтессори технологиясының орнығуы үшін үш шарт шешуші рөл атқарады: тәрбиешінің терең кәсіби дайындығы, баланың дербестігін сыйлайтын педагогикалық мәдениет, және мекеме басшылығының инновацияға деген ерік-жігері. Осы шарттар орындалған жағдайда Монтессори педагогикасы қазақстандық балалардың жеке тұлғасын, шығармашылық ойлауын және өмірлік дағдыларын дамытудың тиімді жолы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Монтессори М. Дом ребёнка. Метод научной педагогики. — М.: Астрель, 2011.

2. Lillard A. S. Montessori: The Science Behind the Genius. — New York: Oxford University Press, 2005.

3. Хайнсток Э. Метод Монтессори для малышей. — М.: Аст-пресс, 2018.

4. ҚР «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы». — Астана, 2020.

Султанова Гульзира Амандурдыевна
Балабақша директоры
«Аяжан балабақшасы» ЖШС
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ БАСШЫЛАРЫН ТИІМДІ БАСҚАРУҒА ДАЯРЛАУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының (МДБ) басшыларына арналған «Мектепке дейінгі ұйымда тиімді басқару моделі» атты әдістемелік құралдың теориялық-практикалық негіздері баяндалады. Жетекші педагогикалық идея, қолданылатын технологиялар кешені, бақылау-диагностика жүйесі және апробациялау нәтижелері қарастырылады. Зерттеу нәтижелері МДБ басшыларының кәсіби құзыреттілігін арттыруға бағытталған оқыту бағдарламаларын жетілдіруде пайдалануға болатыны дәлелденеді.

Кіріспе.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін жаңғырту аясында мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту сатысы ерекше маңызға ие болуда. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты» мен «Педагог» кәсіби стандарты МДБ басшыларына жоғары талаптар қояды: олар тек әкімші ғана емес, стратегиялық ойлай алатын, ұжымды жетелей алатын, инновацияны еңгізе алатын трансформациялық көшбасшыға айналуы тиіс.

Алайда зерттеу мен тәжірибелік бақылаулар МДБ басшыларының едәуір бөлігінің заманауи басқару модельдерін жеткілікті меңгермегенін, стратегиялық жоспарлауда, педагогикалық ұжымды дамытуда және сапа менеджментін ұйымдастыруда қиындықтар кездестіретінін көрсетеді. Осы олқылықты жою мақсатында «Мектепке дейінгі ұйымда тиімді басқару моделі» атты әдістемелік құрал жасалды.

Аталған мақалада осы әдістемелік құралдың мазмұндық ерекшеліктері, оқыту технологиялары мен апробациялау нәтижелері ғылыми тұрғыда сараланады.

Зерттеудің негізгі мазмұны

МДБ-ны тиімді басқарудың теориялық негіздері. Тиімді басқару теориясы А. Файольдің классикалық менеджмент функциялары мен заманауи ситуациялық тәсілдердің синтезіне негізделеді. П. Херси мен К. Бланшардың ситуациялық көшбасшылық моделі басшының өз стилін ұжым мүшелерінің дайындық деңгейіне қарай икемді өзгертуі тиіс екенін негіздейді. Бұл тұжырым МДБ контекстінде ерекше өзекті, өйткені педагогикалық ұжымның құрамы — жаңадан бастаушылардан тәжірибелі мамандарға дейін — алуан түрлі болады.

М. Фулланның білім беру жүйесін өзгерту теориясы МДБ басшысының рөлін трансформациялық тұрғыда қарастырады: басшы инновацияның тасымалдаушысы ретінде ұжымның кәсіби дамуына ықпал ете отырып, ұйымды оқыту жүйесіне айналдырады (Фуллан, 2019). Педагогикалық менеджменттің отандық теоретиктері Ш. Т. Таубаева мен С. Н. Лактионова педагогикалық процесті басқарудың функционалдық моделін ұсынады, онда жоспарлау, ұйымдастыру, ынталандыру, бақылау және үйлестіру кезеңдері МДБ жағдайына бейімделген (Таубаева, Лактионова, 2018).

Жетекші педагогикалық идея. Әдістемелік құралдың өзегі — МДБ басшысын реактивті әкімшіден стратегиялық көшбасшыға айналдыру идеясы. Бұл идея үш өзара байланысты қағидатқа сүйенеді: жүйелілік (МДБ-ны тұтас жүйе ретінде басқару), дамытушылық (ұйымды, ұжымды және өзін үздіксіз дамыту) және адамға бағдарлану (бала, педагог, ата-ана — басқарудың орталығы).

Оқыту технологиялары. Андрагогика принциптеріне сүйене отырып, құрал бес негізгі технологияны ұштастырады. Кейс-стади технологиясы МДБ тәжірибесінен алынған нақты жағдаяттарды модельдеп, шешім қабылдау дағдысын қалыптастырады. Жобалық оқыту

тыңдаушыға нақты өз балабақшасына арналған басқару құжаттарын — даму бағдарламасы, педагогтардың кәсіби даму жоспарлары — жасауға мүмкіндік береді. Рефлексивті оқыту тыңдаушының өзін-өзі бағалау мәдениетін қалыптастырады. Бірлескен оқыту технологиясы тыңдаушылар арасындағы тәжірибе алмасуды ұйымдастырады. Модельдеу технологиясы дерексіз теорияны нақты басқарушылық схемаларға айналдырады.

Қорытынды. Жүргізілген зерттеу мен апробациялау нәтижелері «Мектепке дейінгі ұйымда тиімді басқару моделі» әдістемелік құралының МДБ басшыларының кәсіби дамуына нақты оң ықпал ететінін дәлелдейді. Тәжірибеге негізделген, нәтижеге бағдарланған оқыту тәсілі мен рефлексивті технологиялардың ұштасуы тыңдаушылардың меңгеру деңгейін жоғарылатып, практикалық қолданыс тиімділігін арттырады.

Зерттеу мынадай тұжырымдарды негіздейді: МДБ басшыларын оқытуда андрагогикалық тәсіл классикалық дәріс форматынан нәтижелірек; практикалық өнімге бағдарлану теорияның практикамен байланысын қамтамасыз етеді; ситуациялық модель МДБ жағдайындағы ең икемді басқару тәсілі болып табылады. Сонымен бірге стратегиялық жоспарлау МДБ басшыларының ең аз дамыған құзыреттілігі ретінде айқындалды — бұл бағыттағы оқытуды кеңейту перспективалы болмақ.

Болашақта аталған әдістемелік құралды онлайн форматқа бейімдеу, жергілікті ерекшеліктерді ескеріп жаңарту, сондай-ақ 6 айдан кейінгі ұзақ мерзімді бақылау сауалнамасын жүргізу арқылы нәтижелерді тереңдете зерделеу жоспарланып отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Фуллан М. Білім беру жүйесін өзгерту күші. — Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2019. — 187 б.

2. Таубаева Ш. Т., Лактионова С. Н. Педагогикалық менеджмент. —Алматы: Қазақ университеті, 2018. — 320 б.

3. Hersey P., Blanchard K. Management of Organizational Behavior. — Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1988. — 356 p.

4. Mintzberg H. The Nature of Managerial Work. — New York: Harper & Row, 1973. — 298 p.

5. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика. — Мәскеу: Академия, 2014. — 576 б.

6. Нұрғалиева Г. К., Ахметова Р. Ж. Білім беру ұйымдарының басшыларын дайындау: теория мен тәжірибе. — Астана: АО «НЦПКиПКПДО», 2021. — 98 б.

7. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. ҚР Үкіметінің 2016 жылғы 13 мамырдағы № 292 қаулысы. — Астана, 2022.

8. Сейтқали Э. М. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарын стратегиялық басқару ерекшеліктері // Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. — 2023. — № 3. — 18-22 бб.

Бекенова Гулбану Джайлауовна
Балабақша директоры
«Аққу жекеменшік балабақшасы» ЖШС
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ҚАУІПСІЗДІКТІ БАСҚАРУДЫҢ АЛГОРИТМДІК МОДЕЛІ

Аннотация.
Мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында қауіпсіз білім беру ортасын қамтамасыз етудің алгоритмдік моделі ұсынылады. Зерттеу барысында № 405 бұйрықпен бекітілген «Өрт қауіпсіздігіне қойылатын жалпы талаптар» техникалық регламенті, № 26 бұйрықпен бекітілген терроризмге қарсы қорғалу жөніндегі нұсқаулық және № ҚР ДСМ-76 бұйрықпен бекітілген санитариялық-эпидемиологиялық талаптар талданады. Жұмыста алгоритмдік оқыту технологиясы, кейс-стади әдісі және жобалық-процестік тәсіл қолданылды. Өрт кезіндегі басшының әрекет алгоритмі (6 қадам), бейтаныс адамның кіруі кезіндегі әрекет алгоритмі (5 қадам) және тамақтан улану кезіндегі әрекет алгоритмі (6 қадам) егжей-тегжейлі сипатталған. Эвакуациялауды ұйымдастыру, алғашқы өрт сөндіру құралдарын пайдалану, дабыл түймесін басу тәртібі, бейнежазбаларды сақтау мерзімі, бракераж жүргізу және құжаттаманы жүргізу мәселелері қарастырылады.

Кіріспе

Осы мақаланың мақсаты – МДББҰ басшысына арналған қауіпсіздікті басқарудың алгоритмдік моделін ұсыну, оның ішінде өрт қауіпсіздігі, терроризмге қарсы қорғалу және санитариялық-эпидемиологиялық талаптар бойынша нақты қадамдық нұсқауларды сипаттау. Мақалада авторлық әдістемелік құралды әзірлеу барысында қолданылған педагогикалық технологиялар мен әдістерге ерекше назар аударылады.

Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, МДББҰ-дағы оқыс оқиғалардың алдын алудың негізгі себебі – басшы тарапынан профилактикалық бақылаудың әлсіреуі немесе персоналдың нақты алгоритмдерді білмеуі болып табылады. Осыған байланысты төтенше жағдайлардағы әрекеттерді алгоритмдік тәсілмен жүйелеу өзекті мәселеге айналады.

Негізгі бөлім

1. Зерттеудің әдіснамалық негізі

Бұл зерттеудің әдіснамалық негізін үш негізгі педагогикалық технология құрайды: алгоритмдік оқыту технологиясы, кейс-стади әдісі және жобалық-процестік тәсіл. Бұл технологиялардың таңдалуы мақсатты аудиторияның (МДББҰ басшылары) кәсіби қажеттіліктеріне, сондай-ақ өрт қауіпсіздігі саласындағы нормативтік талаптардың ерекшелігіне негізделген.

Алгоритмдік оқыту технологиясы МДББҰ басшысының қызметіндегі ең басты қиындық – төтенше жағдайда (стрессте) дұрыс шешім қабылдау қажеттілігіне байланысты таңдалды. Стресстік жағдайда адамның талдау қабілеті төмендейді, ал алгоритмдік нұсқаулар («егер А болса, онда Б жаса») бұл мәселені шешеді. Бұл технология өрт кезіндегі басшының әрекетін үш сатылы құрылымға (дереу әрекет, басқарушылық әрекет, құжаттау) бөлуге мүмкіндік берді.

Кейс-стади әдісі өрт қауіпсіздігі саласындағы нормативтік актілердің көбінесе абстрактілі тілмен жазылғандығына байланысты таңдалды. Басшыға «жалпы талаптарды» нақты өмірлік жағдаймен байланыстыру қиынға соғады. Кейс-стади технологиясы теорияны практикамен ұштастыруға мүмкіндік береді. Зерттеу барысында өртке қатысты нақты кейс әзірленіп, оны талдау арқылы басшылардың нормативтік талаптарды практикада қолдану дағдысы қалыптастырылды.

Жобалық-процестік технология МДББҰ басшысының қызметіндегі ең көлемді әрі жауапты бөлік – құжаттаманы басқаруға байланысты таңдалды. Өрт қауіпсіздігі саласындағы әрбір техникалық құрал (өрт дабылы, өрт сөндіргіштер) өзінің тексеру журналдарын, актілерін, бұйрықтарын талап етеді. Бұл технология құжаттаманы жүйелеуге және оның «тірі» болуын қамтамасыз етуге бағытталған.

2. Зерттеу жұмысының сипаты

Зерттеу жұмысы практикалық-бағдарлы сипатта жүргізілді. Жұмыстың негізгі мақсаты – теориялық білімді емес, нақты практикалық дағдыларды қалыптастыру. Осыған байланысты зерттеу барысында келесі кезеңдер жүзеге асырылды:

Бірінші кезең – талдау-диагностикалық кезең. Бұл кезеңде МДББҰ басшыларының өрт қауіпсіздігі саласындағы бастапқы білім деңгейі анықталды. Диагностика № 405 бұйрықтың талаптарын білу, өрт кезіндегі әрекет алгоритмін меңгеру, құжаттаманы жүргізу дағдылары бойынша жүргізілді. Нәтижелері көрсеткендей, басшылардың тек 29% ғана өрт кезіндегі әрекет алгоритмін дұрыс атай алған.

Екінші кезең – әзірлеу-модельдеу кезеңі. Бұл кезеңде өрт кезіндегі басшының әрекет алгоритмі әзірленді. Алгоритм алты қадамнан тұрып, әр қадам нақты уақыт аралығында орындалатын әрекеттер тізбегі ретінде құрастырылды. Сонымен қатар, өрт қауіпсіздігін тексеруге арналған чек-лист, эвакуациялау хаттамасының үлгісі, нұсқаулық журналының толтыру үлгісі әзірленді.

Үшінші кезең – эксперименттік-практикалық кезең. Бұл кезеңде әзірленген алгоритм мен құралдар МДББҰ басшыларымен апробациядан өткізілді. Апробация барысында кейс-стади әдісі бойынша өртке қатысты кейс талданды, рөлдік ойын түрінде өрт кезіндегі басшының әрекеті пысықталды, чек-листтер мен құжат үлгілері толтырылды.

Төртінші кезең – бағалау-түзету кезеңі. Бұл кезеңде шығыс диагностикасы жүргізіліп, басшылардың білім мен дағдыларының өзгерісі бағаланды. Нәтижелері көрсеткендей, өрт кезіндегі әрекет алгоритмін дұрыс меңгергендердің үлесі 29%-дан 90%-ға дейін артты.

3. Қолданылған әдістердің педагогикалық негіздемесі

Алгоритмдік оқыту технологиясының педагогикалық негізі – Н.А. Бернштейннің физиологиялық белсенділік теориясы мен П.Я. Гальпериннің психикалық әрекеттердің кезеңдік қалыптасу теориясына сүйенеді. Бұл теориялар бойынша, кез келген күрделі әрекетті меңгеру үшін оны қарапайым қадамдарға бөліп, әр қадамды бөлек пысықтау қажет. Өрт кезіндегі басшының әрекеті алты қадамға бөлініп, әр қадамның орындалу уақыты, мазмұны, күтілетін нәтижесі нақты көрсетілді.

Кейс-стади әдісінің педагогикалық негізі – Дж. Дьюидің «үйрену арқылы жасау» (learning by doing) теориясына сүйенеді. Бұл теория бойынша, білім тек практикалық іс-әрекет барысында ғана тиімді меңгеріледі. Әзірленген кейс нақты өмірлік жағдаятқа негізделген: «Таңғы сағат 8:45. 2-ші қабаттағы кір жуатын бөлмеде қысқа тұйықталу салдарынан өрт шықты. Түтін дәлізге тарады. Ғимаратта 120 бала және 25 қызметкер бар». Бұл кейсті талдау барысында басшылар теориялық білімдерін нақты жағдайда қолдануды үйренді.

Жобалық-процестік тәсілдің педагогикалық негізі – У.Килпатриктің жобалық оқыту теориясына сүйенеді. Бұл теория бойынша, оқыту нақты өнімге (бұл жағдайда – толтырылған құжаттарға) бағытталуы керек. Апробация барысында басшылар өрт қауіпсіздігін тексеру чек-лисін, эвакуациялау хаттамасын, нұсқаулық журналын толтыруды үйренді.

Қорытынды

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында өрт қауіпсіздігін басқару жүйелі, алгоритмдік тәсілді талап етеді. Зерттеу барысында қолданылған алгоритмдік оқыту технологиясы, кейс-стади әдісі және жобалық-процестік тәсіл өз тиімділігін көрсетті. Апробация нәтижелері бойынша, басшылардың өрт кезіндегі әрекет алгоритмін дұрыс меңгергендерінің үлесі 29%-дан 90%-ға дейін артты.

Ұсынылған алты қадамдық алгоритм басшыға өрт кезінде жедел әрекет етуге мүмкіндік береді. Чек-листтер мен хаттамалар құжаттаманы жүйелеп, тексерулерге дайындықты

жеңілдетеді. Персоналмен жүйелі түрде нұсқаулықтар өткізу және эвакуациялауды пысықтау қауіпсіздік мәдениетін қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрінің 2021 жылғы 17 тамыздағы № 405 бұйрығы. «Өрт қауіпсіздігіне қойылатын жалпы талаптар» техникалық регламентін бекіту туралы. – Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2021 жылғы 19 тамызда № 24045 болып тіркелген. – 145 б.

2. Гальперин, П.Я. Психикалық әрекеттердің кезеңдік қалыптасуы туралы теория / П.Я. Гальперин. – Мәскеу: МГУ, 2018. – 256 б.

3. Дүйсенбаева, Ж.М. Балалардың өмір қауіпсіздігі негіздері: оқу-әдістемелік құрал / Ж.М.

Кулмаганбетова Эльмира Тойлыбекқызы
Балабақша директоры
«Патша бала» балабақшасы ЖШС
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

БАЛАБАҚШАДА ЖОБАЛЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация

Мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында жобалық оқыту технологиясын тиімді қолданудың теориялық және практикалық аспектілері қарастырылады. Жобалық технологияның мәні, құрылымы, кезеңдері, түрлері сипатталады. Балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес жоба тақырыптарын таңдау, жобаны ұйымдастырудың кезеңдік алгоритмі, ата-аналарды тарту әдістері ұсынылады. Мақалада педагогтерге арналған практикалық ұсыныстар, технологиялық карталар мен чек-листтер берілген.

Түйін сөздер: жобалық оқыту технологиясы, мектепке дейінгі білім беру, зерттеушілік іс-әрекет, жоба кезеңдері, педагогикалық технология.

Кіріспе

Қазіргі қоғамдағы жылдам өзгерістер, ақпараттық технологиялардың дамуы мектепке дейінгі білім беру жүйесінің алдына жаңа талаптар қояды. Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының талаптарына сәйкес, балалардың функционалдық сауаттылығын, шығармашылық қабілеттерін, зерттеушілік дағдыларын дамыту басты бағыттардың бірі болып табылады.

Дәстүрлі білім беру жүйесінде бала дайын білімді қабылдаушы ретінде қарастырылса, заманауи педагогика баланы өзіндік білім алушы, зерттеуші, жасаушы тұлға ретінде қарастырады. Осы тұрғыдан алғанда, **жобалық оқыту технологиясы** – балалардың танымдық белсенділігін арттырудың, өз бетінше білім алу дағдыларын қалыптастырудың ең тиімді құралдарының бірі болып табылады.

Жобалық оқыту технологиясының мәні мен құрылымы

Жобалық оқыту технологиясы – балалардың өз бетінше және топпен бірлесе отырып, нақты нәтижеге (өнімге) бағытталған іс-әрекетін ұйымдастыру технологиясы. Бұл технологияның негізгі идеясы – баланың табиғи зерттеушілік қасиетін пайдалана отырып, оны белсенді танымдық іс-әрекетке баулу.

Жобаның құрылымы алты кезеңнен тұрады:

Кезең	Мазмұны	Педагогтің рөлі
1-кезең. Бастапқы	Қызығушылықты анықтау, тақырып таңдау	Бақылаушы, тыңдаушы, проблемалық жағдай туғызушы
2-кезең. Жоспарлау	Мақсат, міндеттер, іс-әрекетті жоспарлау	Көмекші, бағыттаушы, ұйымдастырушы
3-кезең. Зерттеу	Ақпарат жинау, эксперимент, бақылау	Көмекші, сұрақ қоюшы, бағыттаушы
4-кезең. Өнім жасау	Шығармашылық жұмыс, өнім дайындау	Көмекші, ұйымдастырушы
5-кезең. Презентация	Нәтижелерді ұсыну, қорғау	Ұйымдастырушы, көмекші

Жобалардың түрлері мен балалардың жас ерекшеліктері

Жобалық технологияны тиімді қолдану үшін балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, жоба түрлерін дұрыс таңдау қажет.

Жас тобы	Жоба түрі	Мерзімі	Жоба мысалдары
Кіші топ (3-4 жас)	Ойын, шығармашылық	1-2 апта	«Менің ойыншықтарым», «Үй жануарлары»
Ортаңғы топ (4-5 жас)	Ойын, зерттеу, шығармашылық	2-4 апта	«Көкөністер мен жемістер», «Көлік түрлері»
Үлкен топ (5-6 жас)	Зерттеу, шығармашылық, ақпараттық	4-8 апта	«Ғарыш», «Экология», «Денсаулық»
Мектепалды топ (6-7 жас)	Зерттеу, ақпараттық, әлеуметтік	8-12 апта	«Менің Қазақстаным», «Мектепке саяхат»

Кіші топта ойын элементтері басым, қысқа мерзімді жобалар ұсынылады. Ортаңғы топта зерттеу элементтері пайда болады, топтық жұмыс дамиды. Үлкен топта өз бетінше зерттеу, презентация жасау дағдылары қалыптасады. Мектепалды топта күрделі зерттеулер, жобаны қорғау, ұжымдық жұмыс жүргізіледі.

Жобаны ұйымдастырудың кезеңдік алгоритмі

Жобаны тиімді ұйымдастыру үшін келесі алгоритмді қолдану ұсынылады:

1-кезең. Балалардың қызығушылығын анықтау

- Балаларды бақылау, әңгімелесу жүргізу
- «Үш сұрақ» әдісін қолдану: «Біз не білеміз?», «Не білгіміз келеді?»,
- «Қалай білеміз?»
- Проблемалық жағдай туғызу

2-кезең. Жобаны жоспарлау

- Жобаның мақсаты мен міндеттерін анықтау (SMART әдісі)
- Іс-әрекетті кезеңдерге бөлу
- Жауаптыларды бөлу (балалар, ата-аналар)
- Қажетті материалдарды анықтау

3-кезең. Зерттеу жүргізу

- Ақпарат көздерін анықтау (кітаптар, энциклопедиялар, интернет, ата-аналар, мамандар)
- Эксперименттер, тәжірибелер ұйымдастыру
- Бақылау жүргізу, нәтижелерді тіркеу

4-кезең. Өнім жасау

- Өнім түрін анықтау (макет, альбом, кітапша, сурет көрмесі, ертегі, ойын)
- Шығармашылық жұмысты ұйымдастыру
- Балалардың өз бетінше жұмыс істеуін қамтамасыз ету

5-кезең. Презентация

- Презентация формасын анықтау (ашық сабақ, көрме, концерт, конференция)
- Балаларды презентацияға дайындау
- Ата-аналарды, қонақтарды шақыру

6-кезең. Рефлексия

Балалармен нәтижелерді талқылау: «Не үйрендік?», «Не қиын болды?», «Не ұнады?». Педагогтің өз қызметіне рефлексия жасау, Жоба есебін жазу, келесі жобаға бағыттау

Педагогтерге арналған практикалық ұсыныстар

Тақырып таңдау кезінде балалардың қызығушылығын, жас ерекшеліктерін ескеріңіз. Тақырып балалардың өмірімен, тәжірибесімен байланысты болуы керек.

Жоспарлау кезеңінде SMART әдісін қолданыңыз: мақсат нақты, өлшенетін, қол жеткізуге болатын, өзекті, уақытпен шектелген болуы тиіс.

Зерттеу кезеңінде балалардың өз бетінше ақпарат іздеуіне, эксперимент жасауына мүмкіндік беріңіз. Көмек тек қажет болғанда ғана көрсетіңіз.

Өнім жасау кезеңінде баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға баса назар аударыңыз. Өнім әр баланың қолтаңбасын танытуы керек.

Презентация кезеңінде әр баланың өз нәтижесін көрсетуіне мүмкіндік беріңіз. Балаларды мадақтаңыз, сәттіліктерін атап өтіңіз.

Рефлексия кезеңінде балалармен бірге нәтижелерді талдаңыз, қиындықтарды анықтаңыз, келесі жобаға бағыт беріңіз.

Қорытынды

Жобалық оқыту технологиясы – мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балалардың танымдық белсенділігін арттырудың, өз бетінше білім алу дағдыларын қалыптастырудың, шығармашылық қабілеттерін дамытудың тиімді құралы. Жобаны ұйымдастырудың кезеңдік алгоритмін сақтау, балалардың жас ерекшеліктерін ескеру, ата-аналарды белсенді тарту жобаның нәтижелілігін қамтамасыз етеді.

Тәжірибе көрсеткендей, жобалық технологияны қолданатын педагогтер балалардың сұрақтар қою, зерттеу жүргізу, қорытынды шығару, өз ойын дәлелдеу, топпен жұмыс істеу дағдыларының айтарлықтай артқанын байқайды. Жоба нәтижесінде жасалған өнімдер (макеттер, альбомдар, кітапшалар, сурет көрмелері) балалардың жетістігін көрнекі түрде көрсетіп, олардың өзін-өзі бағалауын арттырады.

Жобалық оқыту технологиясын меңгеру – заманауи педагогтің кәсіби құзыреттілігінің маңызды көрсеткіші. Бұл технологияны тиімді қолдану балалардың жан-жақты дамуына, олардың мектепке сапалы дайындығына, өмір бойы білім алуға деген құштарлығының қалыптасуына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы. – Астана, 2023. – 124 б.

2. Бектұрғанова, Р.Қ. Мектепке дейінгі білім беру менеджменті: оқу құралы / Р.Қ. Бектұрғанова. – Алматы: Эверо, 2021. – 248 б.

3. Жұматаева, Э.Ә. Мектепке дейінгі ұйымдардағы инновациялық технологиялар: әдістемелік құрал / Э.Ә. Жұматаева. – Алматы: Оқулық, 2022. – 168 б.

4. Әбілқасымова, Г.Қ. Педагогикалық технологиялар: теория және практика: оқу құралы / Г.Қ. Әбілқасымова. – Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2020. – 320 б.

5. Дьюи, Дж. Демократия и образование / Дж. Дьюи. – Мәскеу: Педагогика-Пресс, 2020. – 384 б.

Ақан Әлия Ғалымқызы
Балабақша директоры
«Elite garden балабақшасы» ЖШС
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

«БАЛАБАҚШАДА БАЛАНЫҢ ЖЕКЕ ДАМУ ТРАЕКТОРИЯСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ»

Аннотация

Мақалада балабақша жағдайында баланың жеке даму траекториясын (ЖДТ) ұйымдастырудың теориялық іргетастары, практикалық тәсілдері және жетілдіру жолдары қарастырылады. Л.С. Выготскийдің «жақын даму аймағы» тұжырымдамасына, тұлғаға бағдарланған педагогика принциптеріне сүйене отырып, ЖДТ жасаудың кезеңдік алгоритмі, диагностика тәсілдері, ата-аналармен ынтымақтастық форматтары және инновациялық технологияларды пайдалану мүмкіндіктері талданады. Апробация нәтижелері ЖДТ технологиясының тиімділігін растайды.

Түйін сөздер: жеке даму траекториясы, мектепке дейінгі білім беру, жекелендіру, диагностика, портфолио, ата-ана ынтымақтастығы, инклюзивтік.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру саласы соңғы онжылдықта сапалы жаңарту жолында. «Балапан» мемлекеттік бағдарламасы, ЮНЕСКО-ның балаларды ерте дамыту жөніндегі ұсыныстары және елімізде жүзеге асырылып жатқан «Мәңгілік Ел» тәрбие тұжырымдамасы — барлығы да балаға жеке тұлға ретінде қарауды, оның дербес даму жолын қарастыруды талап етеді.

Дегенмен тәжірибе бір қайшылықты айқын көрсетеді: мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының (МДБ) басым көпшілігінде балаларды топтай оқыту мен тәрбиелеудің үлгілік бағдарламасы қолданылғанымен, топтағы балалардың даму деңгейі мен қарқыны бір-бірінен едәуір алшақ. Осы алшақтыққа сәйкес педагогикалық жауап ретінде жеке даму траекториясы (ЖДТ) технологиясы алдыңғы орынға шығып отыр.

ЖДТ — бұл педагог, бала және ата-ана бірлесіп жасайтын, баланың нақты даму деңгейін, мақсаттарын, жетістіктерін және қолдау шараларын анықтайтын жеке педагогикалық жоспар. Ол баланың жеке қарқынын, ерекше білім беру қажеттіліктерін және отбасылық жағдайын ескере отырып жасалады.

Теориялық іргетас: ғылыми тұжырымдамалар

ЖДТ технологиясының методологиялық іргетасы бірнеше ғылыми теорияға сүйенеді. Ең алдымен — Л.С. Выготскийдің «жақын даму аймағы» (ЖДА) тұжырымдамасы. Ғалымның пікірінше, бала бүгін дербес орындай алатын нәрсе — оның нақты даму деңгейі, ал ертең үлкен адамның жеткілікті қолдауымен орындай алатыны — жақын даму аймағы [1]. ЖДТ дәл осы аймаққа бағытталған педагогикалық қолдауды жоспарлайды.

«Бала бүгін бірлесіп орындайтын нәрсені ертең дербес орындайтын болады» — Л.С. Выготский

Карл Роджерстің тұлғаға бағдарланған педагогикасы ЖДТ-ның екінші іргетасы болып табылады. Роджерс педагогты «фасилитатор» ретінде қарастырады — білімді беруші емес, баланың өз мүмкіндіктерін ашуына жәрдемші серіктес [2]. Бұл тәсіл ЖДТ-дағы педагог-бала-ата-ана үшлігінің субъект-субъект қарым-қатынасы принципімен сәйкес келеді.

Абрахам Маслоудың қажеттіліктер иерархиясы да ЖДТ-ны жобалауда маңызды рөл атқарады. Баланың базалық қажеттіліктері (қауіпсіздік, тиесілілік, сүйіспеншілік) қанағаттандырылмаса, жоғары деңгейдегі (таным, шығармашылық, өзін-өзі жетілдіру) мақсаттарға бағытталған ЖДТ тиімді болмайды. Осы себепті ЖДТ жасау алдында баланың эмоциялық-психологиялық жай-күйін бағалау міндетті кезең болып саналады.

Халықаралық тәжірибеде ЖДТ технологиясы Финляндияның «Варто» ерте даму бағдарламасында, Италияның Реджо-Эмилия педагогикасында, Жаңа Зеландияның «Te Whāriki» оқу бағдарламасында кеңінен қолданылады [3]. Бұл елдердің ортақ принципі — баланы пассив объект ретінде емес, өз дамуының белсенді субъектісі ретінде қарау.

ЖДТ ұйымдастырудың практикалық алгоритмі

Зерттеу барысында анықталған ЖДТ жасаудың алты кезеңді алгоритмі балабақша тәжірибесіне сәтті ықпалдасады:

№	Кезең	Мазмұны мен тәсілдері
1	**Диагностика**	Баланы жан-жақты бақылау (3 жағдайда), ата-анамен сұхбат, «Даму картасын» толтыру — 6 бағытта (физикалық, танымдық, тілдік, әлеуметтік, эмоциялық, шығармашылық).
2	**Мақсат қою**	Педагог, ата-ана (үлкен топта — бала) бірлесіп SMART форматында 3-5 даму мақсатын тұжырымдайды.
3	**ЖДТ жобалау**	Бланк толтырылады: іс-шаралар, жауаптылар, ресурстар, мерзімдер, технологиялар белгіленеді.
4	**Іске асыру**	Педагог ЖДТ мазмұнын күнделікті тәрбие-оқыту процесіне органикалық ықпалдастырады.
5	**Аралық бақылау**	Тоқсан сайын ата-анамен бірлесіп нәтижені талдау, қажет болса ЖДТ-ны түзету.
6	**Қорытынды баға**	Жылдық даму нәтижесін бағалау, жетістіктерді портфолиода тіркеу, келесі жылдың бастапқы нүктесін белгілеу.

1-кесте. ЖДТ жасаудың алты кезеңді алгоритмі (автордың жасауы бойынша)

ЖДТ іске асыруда бірнеше педагогикалық технологияның кешені тиімді нәтиже береді. Портфолио технологиясы баланың «даму паспорты» ретінде жыл бойы жинақталады — сурет, фото, жоба нәтижелері, педагог бақылауы, ата-ана жазбалары. Педагогикалық бақылау (Reggio Emilia тәжірибесінен алынған) педагогке баланың стихиялық іс-әрекетін жүйелі жазуға мүмкіндік береді. Жобалық оқыту аясында бала өзі таңдаған тақырыпты зерттейді, бұл оның ішкі ынтасын ЖДТ мақсаттарымен ұштастырады [4].

Ата-аналармен ынтымақтастық — ждт-ның табысты факторы

ЖДТ-ны жобалаудың ең маңызды шарты — ата-аналарды тәрбие процесіне серіктес ретінде тарту. Зерттеу деректері бойынша, ата-ана белсенді қатысқан ЖДТ-ларда баланың мақсатқа жету деңгейі 34%-ға жоғары болған [5]. Дегенмен педагогтар мынадай типті қиындықтарға жиі тап болады: ата-аналардың уақыт тапшылығы, ЖДТ технологиясымен таныс еместігі, кейбіреуінің педагогтке толық сенімсіздік танытуы.

Осы қиындықтарды жеңу үшін тиімді деп танылған форматтар: 20-30 минуттық жеке «Даму мақсаты кеңесі» (педагог + ата-ана бірлесіп мақсат белгілейді), цифрлық хабарлама (Seesaw, WhatsApp топ арқылы апталық прогресс фото-хабарламасы) және тоқсандық «Портфолио-кеш» (ата-аналар баланың жылдық жетістіктерін портфолио арқылы аңғарады). Ата-ана ЖДТ-дан «бақылаушы» немесе «бағалаушы» емес, «бірге жасаушы» ретінде сезінгенде ынтымақтастық сапалы болады.

Көрсеткіш	Апробацияға дейін	Апробациядан кейін
Педагогтардың ЖДТ жасай алуы	67%	**94%**
Ата-аналардың белсенді қатысуы	38%	**81%**
Балалардың мақсатқа жету деңгейі	54%	**88%**
Педагогтардың кәсіби қанағаттанушылығы	61 балл / 100	**79 балл / 100**

2-кесте. Апробация нәтижелерінің салыстырмалы көрсеткіштері (автордың деректері)

2-кестеден байқалатындай, ЖДТ технологиясын мақсатты жүргізу барлық маңызды педагогикалық көрсеткіштерді жоғарылатады. Ерекше назар аударарлық нәтиже — ата-аналардың белсенді қатысуының 38%-дан 81%-ға дейін өсуі. Бұл отбасы мен балабақша ынтымақтастығының ЖДТ тиімділігіндегі шешуші рөлін айқын дәлелдейді.

Апробация барысында жетілдіруді қажет ететін мәселелер де анықталды: педагогтардың бастапқы кезеңде бланк толтыруға уақыт жеткіліксіз болуы; цифрлық платформаларды пайдалануда техникалық қиындықтар; ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыста арнайы маман тапшылығы. Осы мәселелерді шешу болашақ зерттеулердің негізгі бағдарын белгілейді.

Қорытынды

Жеке даму траекториясы — бүгінгі мектепке дейінгі білім беру жүйесінің ең өзекті педагогикалық инновацияларының бірі. Ол баланы пассив объект ретінде емес, өз дамуының белсенді субъектісі ретінде таниды; педагогті нұсқаушыдан фасилитаторға айналдырады; ата-ананы тәрбие процесінің нағыз серіктесіне айналдырады.

Зерттеу нәтижелері ЖДТ технологиясының тиімділігін мынадай тезистермен тұжырымдайды: біріншіден, жекелендірілген тәсіл топтық оқытуға қарағанда баланың мақсатқа жету деңгейін 34%-ға арттырады; екіншіден, ата-ана белсенді қатысқан ЖДТ нәтижелілігі едәуір жоғары болады; үшіншіден, педагог рефлексиясы мен жүйелі бақылаусыз ЖДТ формалдыққа айналу қаупі бар.

Болашақта бұл бағытты жетілдіру үшін: педагогтарды ЖДТ технологиясына жүйелі дайындау курстарын енгізу; цифрлық ЖДТ жүргізу платформаларын балабақша практикасына ықпалдастыру; ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін ЖДТ-ны арнайы мамандармен бірлесіп жасаудың институционалдық механизмін орнату қажет деп есептейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В. Давыдова. — М.: Педагогика, 1991. — 480 б.

2. Роджерс К. Свобода учиться / Пер. с англ. — М.: Смысл, 2002. — 527 б.

3. UNESCO. Global Education Monitoring Report: Early childhood care and education. — Paris: UNESCO, 2022. — 248 p.

4. Бурлакова И.А. Индивидуальный образовательный маршрут ребенка в условиях ДОО. — М.: Мозаика-Синтез, 2020. — 128 б.

5. Асанова Г.Т. Мектепке дейінгі педагогика: оқу-әдістемелік кешен. — Алматы: Атамұра, 2022. — 312 б.

6. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. — Нұр-Сұлтан: Үкімет баспасы, 2023. — 48 б.

7. Монтессори М. Мой метод / Пер. с итал. — М.: АСТ, 2018. — 384 б.

Айнабекова Калима Сагыновна
Балабақша директоры
«Інжу-Маржан балабақшасы» ЖШС
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

«БАЛАБАҚШАДА LESSON STUDY ЖӘНЕ КОУЧИНГ АРҚЫЛЫ ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ ТӘЖІРИБЕСІН ЖЕТІЛДІРУ»

Аңдатпа

Мақалада мектепке дейінгі ұйымдарда педагогтердің кәсіби тәжірибесін жетілдірудің тиімді моделі – Lesson Study және коучинг интеграциясы қарастырылады. Автор әдістемелік құралдың негізгі идеясын, құрылымын, практикалық нәтижелерін және апробация қорытындыларын ұсынады. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, Lesson Study және коучинг тәсілдерінің үйлесімі педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттырып, балалардың даму динамикасына оң әсер етеді.

Кілт сөздер: Lesson Study, коучинг, кәсіби даму, мектепке дейінгі білім, рефлексия, бақылау, кері байланыс.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың маңызы ерекше. «Балабақша – білімнің алғашқы сатысы» деген тұжырым бүгінгі таңда жаңаша мазмұнға ие болып отыр. Мектепке дейінгі ұйымдардағы педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттыру – баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз етудің негізгі факторы.

Соңғы жылдары Қазақстанда Назарбаев Зияткерлік мектептерінің тәжірибесімен Lesson Study әдістемесі кеңінен тарала бастады. 2012 жылдан бастап енгізілген бұл тәсіл бүгінгі таңда білім беру ұйымдарының кең ауқымында, соның ішінде мектепке дейінгі ұйымдарда да қолданылуда. Lesson Study (сабақты зерттеу) – Жапонияда пайда болған және әлемнің 30-дан астам елінде сәтті қолданылып жүрген тиімді кәсіби даму тәсілі. Бұл әдістің балабақша тәрбиешілеріне бейімделген түрі – мектепке дейінгі ұйымдардағы педагогикалық процесс сапасын арттырудың қуатты құралы.

Коучинг – педагогтің ішкі әлеуетін ашуға, оның кәсіби өсуіне жол ашатын жеке бағытталған әдіс. Коучингтік тәсіл Lesson Study процесіндегі педагогтердің өзара әрекетін ұйымдастырудың негізгі құралы ретінде қызмет етеді. Осы екі тәсілдің интеграциясы – педагогтердің кәсіби тәжірибесін жетілдірудің инновациялық моделін құрайды.

Әдістемелік құралдың негізгі идеясы

Әдістемелік құралдың жетекші педагогикалық идеясы – «Баланы бақылау арқылы тәрбиешінің кәсіби өсуі» тұжырымдамасына негізделеді. Идеяның мәні: тәрбиешінің кәсіби тәжірибесін жетілдірудің ең тиімді жолы – оның баланы жүйелі бақылауы, зерттеуі және сол бақылаулар нәтижесінде өз іс-әрекетін түзетуі.

Идеяның негізгі қағидаттары:

«Бала – басты зерттеуші» қағидаты. Баланы бақылау арқылы тәрбиеші оның дамуының заңдылықтарын ашады. Баланың әрбір әрекеті, сөзі, эмоциясы – педагогикалық зерттеудің көзі. Lesson Study әдістемесінің басты ерекшелігі – оның баланың іс-әрекетін орталыққа қоюы. Дәстүрлі әдістемелік жұмыстарда педагогтің іс-әрекеті бағаланса, Lesson Study-де баланың іс-әрекеті бақыланады және талданады.

«Бірге зерттеу – бірге өсу» қағидаты. Lesson Study тобындағы педагогтер бірлесе отырып, ортақ мәселені зерттейді, бір-бірінен үйренеді, өзара тәжірибе алмасады. Бұл – ұжымдық зерттеу мәдениетін қалыптастырудың негізі. Әдістемелік құралда 3-6 педагогтен тұратын зерттеу топтарын құру, топтық жұмысты ұйымдастыру, бірлескен жоспарлау және талдау жүргізу тетіктері егжей-тегжейлі сипатталған.

«Сұрақ – өсудің қозғаушы күші» қағидаты. Коучингтік тәсілдің өзегі – сапалы сұрақтар. Тәрбиешінің өз іс-әрекеті туралы ойлануына, жаңа шешімдер табуына ықпал ететін ашық сұрақтарды қою дағдысы. Әдістемелік құралда коучингтік сұрақтардың түрлері, оларды құрастыру әдістемесі, Lesson Study процесінің әр кезеңіне арналған сұрақтар банкі ұсынылған.

«Рефлексия – дамудың айнасы» қағидаты. Әрбір зерттеу сабағынан кейін міндетті түрде рефлексия жүргізіледі. Бұл – кәсіби тәжірибені бағалаудың және жаңа мақсаттар қоюдың негізі. Әдістемелік құралда рефлексияның әртүрлі әдістері (Джохари терезесі, «Екі жұлдыз, бір тілек», «Бес саусақ» т.б.) ұсынылып, оларды қолдану әдістемесі түсіндірілген.

Қорытынды

Әдістемелік құралдың апробация нәтижелері көрсеткендей, Lesson Study және коучинг интеграциясы балабақша педагогтерінің кәсіби тәжірибесін жетілдірудің тиімді моделі болып табылады. Бұл модельдің тиімділігі келесі факторлармен айқындалады:

1. Балаға бағытталғандық. Lesson Study әдістемесі педагогтердің назарын өз іс-әрекетінен баланың іс-әрекетіне аударады. Баланы бақылау, оның дамуын талдау, сол негізде сабақты жобалау дағдылары қалыптасады.

2. Ұжымдық зерттеу мәдениеті. Lesson Study тобында педагогтер бірлесіп жұмыс істейді, бір-бірінен үйренеді, өзара тәжірибе алмасады. Бұл педагогикалық ұжымда ынтымақтастық пен өзара қолдау атмосферасын қалыптастырады.

3. Рефлексияға негізделген даму. Коучингтік тәсіл педагогтердің өз іс-әрекетіне сыни көзбен қарауына, күшті және әлсіз жақтарын анықтауына, кәсіби дамудың келесі қадамдарын жоспарлауына мүмкіндік береді.

4. Тәжірибені тарату мүмкіндігі. Әдістемелік құралда ұсынылған материалдар (сабақ жоспарлары, бақылау парақтары, коучингтік сұрақтар банкі, кері байланыс үлгілері) басқа мектепке дейінгі ұйымдарда да қолданылуы мүмкін.

Әдістемелік құралдың жаңалығы – Lesson Study және коучинг тәсілдерінің балабақша жағдайына бейімделген интеграциясы, баланың жеке даму траекториясын бақылауға негізделген тәрбиешінің кәсіби даму моделі, балабақшадағы педагогикалық процестегі «зерттеу сабағы» ұғымының мазмұндық сипаттамасы.

Әдістемелік құралдың практикалық маңызы – оның мектепке дейінгі ұйымдарда біліктілікті арттыру курстарының, педагогтердің кәсіби даму бағдарламаларының, әдістемелік бірлестіктердің жұмыс жоспарының құрамдас бөлігі ретінде қолданылу мүмкіндігі.

Әдебиеттер

1. Aki Murata, Christine Kim-Eng Lee. Stepping up Lesson Study: An Educator’s Guide to Deeper Learning. – Routledge, 2020. – 146 p.

2. Marietta S. Adams. An Exploration of a Teacher Educator's Coaching and Teacher Candidates' Considerations of Developmentally Appropriate Practice in Lesson Study. – University of Florida, 2019. – 174 p.

3. Peter Dudley. Lesson Study: a handbook. – Lesson Study UK, 2019. – 68 p.

4. Құдайбергенова К.С. Мектепке дейінгі ұйымдардағы педагогтердің кәсіби дамуы: әдістемелік құрал. – Нұр-Сұлтан: Назарбаев Зияткерлік мектептері, 2022. – 120 б.

5. Жұматаева Ә.Қ. Балабақшадағы инновациялық технологиялар. – Алматы: Раритет, 2021. – 256 б.

6. Sweeney D., Harris L.S. Student-Centered Coaching: A Guide for K-8 Coaches and Principals. – Corwin Press, 2017. – 208 p.

7. Жақыпова Г.Т. Мектепке дейінгі ұйымдардағы менторлық және коучинг: әдістемелік нұсқаулық. – Қарағанды: «Болашақ» баспасы, 2023. – 98 б.

8. Lewis C., Hurd J. Lesson Study Step by Step: How Teacher Learning Communities Improve Instruction. – Heinemann, 2011. – 176 p.

Оразбаева Ботагөз Нұрболатқызы
Бастауыш сынып мұғалімі
№27 И.Тайманов атындағы орта мектебі
Атырау облысы, Атырау қаласы

АУА ҚАЛАЙ ЛАСТАНАДЫ?

Білім беру ұйымының атауы	№27 И.Тайманов атындағы орта мектеп	
Пәні:	Жаратылыстану	
Бөлім:	**Ауа мен су**	
Педагогтің аты-жөні:	Оразбаева Ботагөз Нұрболатқызы	
Күні:		
Сынып: 4 В	Қатысқандар:	Қатыспағандар:
Сабақтың тақырыбы:	**№27 сабақ.Ауа қалай ластанады?**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	4.3.2.2 ауаның ластану көздерін анықтау 4.3.2.3 ауа тазалығын сақтау жолдарын және оны тазарту шараларын ұсыну	
Сабақтың мақсаты	Ауаның ластану көздерін анықтайды Ауа тазалығын сақтау жолдарын және оны тазарту шараларын ұсынады	
Құндылықтар және оның мақсаты: Ай құндылығы: Әділдік және жауапкершілік	Сабақ құндылығы: ЖАСАМПАЗДЫҚ ЖӘНЕ ЖАҢАШЫЛДЫҚ Білімнің жаратылыстану және гуманитарлық салаларындағы тәжірибені бақылаудың, жүйелеудің және түсінудің қарапайым дағдыларының болуы Апта дәйексөзі: Халқыңа адал бол,жауыңа қатал бол, досыңа адал бол!	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі// уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру Сабақтың басы 5 минут	Психологиялық ахуал: Амандасу **Бақылау жүргізу.** Арнайы өнеркәсіп орындарына құрылған макет көрсетіледі. Макетке өнеркәсіп орындарынан шығып жатырған шаң-тозаң, түтін секілді зиянды заттарды көрсету мақсатында зерттеу жүргізіледі. Қандай зиянды заттардың бөлінгенін байқап жатырсыздар? Бұл табиғи жолмен орын алып жатырған ластану ма әлде адам іс-әрекеттерінен туындаған ластану түрі ме?	Сабаққа дайындық жасайды Бақылау жүргізеді Ауаның ластану түрін түсіндіреді	Кері байланыс: «Жарайсың!», «Жақсы» мақтау арқылы бағалау	Ауа туралы суреттер Ауа иістендіргіш Бейнебаян

Жаңа білім	**Ширату.** «Болжау статегиясы» Ауаға ауа иістендіргіш себу. - Иістендіргіш сеппей тұрғандағы сынып ауасы қандай болды? - Сепкеннен кейін не байқалды? - Өзгеріс болды ма? **Ой қозғау:** Экологиялық сурет көрмесіндегі фотосуреттерге назар салайық. Суреттердің әрқайсысына қандай ат қояр едіңдер? Бұл суреттер ауыл өмірі мен қала тіршілігі туралы не айта алады? **Жаңа сабақтың мақсатымен таныстыру:** Ауаның ластану көздерін анықтаймыз. Ауа тазалығын сақтау жолдарын және оны тазарту шараларын ұсынамыз. **Жаңа тақырып.** **Жасанды интеллект арқылы қызықты ақпаратпен таныстырады.** **Ауаның ластануына байланысты бейнефильм көрсету.** **3D-видео** **Бейнежазбаны сыныппен «WORDWALL» платформасы арқылы талқылау** Жетекші сұрақтарға жауап береді. • Ауа қалай ластанады? • Табиғи ластану көздерін ата? • Адам іс-әрекетінен болатын ластану көздері? **Оқулықпен жұмыс.** Мәтінді оқы Ауаның ластануына, негізінен адамның іс-әрекеті ерекше әсер етеді. Ірі қалаларда өнеркәсіп орындарынан шыққан түтін мен шаң тозаңнан тұмша түзіледі. Ұшақтар мен зымырандар аспанға көтерілгенде және қонған кезде зиянды зат көп бөлінеді. Қаладағы мыңдаған көлік шығаратын түтін мен газ, шаң тозаң да ауаға тарайды. Тұрмыстық қалдықтар да шіріп, ауаға зиянды заттар бөледі. Табиғи құбылыстар да ауаны ластайды. Мысалы: жанартаудың атқылауынан пайда болған күл мен шаң-тозаң найзағай мен аптап ыстықтан тұтанған өрттің түтіні ауаға араласады.	Балалар сұрақты тыңдап, өз ойларын білдіреді Талқылауға қатысады Ауа ластануының түрлері және туындау себептерімен танысады Мәтінмен жұмыс жасайды	**Дескриптор:** Сұраққа жауап береді -1б Мысал келтіреді-1б **Дескриптор:** Сұраққа жауап береді -1б **Дескриптор:** Мәтінді оқиды-1б Пікірін қосады -1б	 Суреттер Сынып бөлмесі Бөлме гүлдері Тапсырмаға байланысты суреттер

	Ауаны ластанудан сақтау үшін өнеркәсіп орындарын, жылыту жүйесін қаладан не ауылдан алысырақ салады. Олардан бөлінетін улы газ бен зиянды затты сүзетін тазартқыш орнатады. Сондай-ақ қазір электрмен жүретін көлік жасау қолға алынып жатыр. Өсімдік жапырағы шаң-тозаңды, түтін мен зиянды газды ұстап қалатын жақсы сүзгі. Сондықтан орман отырғызылады. Елді мекендерде жылына екі рет көктем мен күзде көкалдандыру жұмысы жүргізіледі. **Топтық жұмыс:** **1-топ:** Табиғи ластану түріне зерттеу жүргізеді. Жанартау атқылауын бақылай отырып, қорытындысын постерге түсіреді. **2-топ:** Зерттеу жүргізу. Қажетті заттарды қолданып, ауа ластануын зерттеу арқылы көрсетеді. Түтіннен ауа ластануын бақылайды. Қорытындысын постерге түсіреді. **3-топ:** Ауа ластануын болдырмау, тазалығын сақтау жолдарын ұсыну және оны тазарту шараларын айқындау. Қорытындысын постерге түсіреді. **Сергіту сәті** **Дәптермен жұмыс** **«Дұрыс-бұрыс тұжырым» әдісі.** 1.Ластанудың себептері. Ластану түрлерінің табиғи және адам әрекетінен болатынын анықтап, сәйкес ұяшықтарға + белгісін қой. Табиғи жолмен: жанартау атқылауы, өсімдік қалдықтарының шіруі, зілзала, жануар қалдықтарының шіруі, орманның өртенуі Адам әрекеті әсерінен: көлік түтіні, зымыранның ұшуы, өнеркәсіп орындарынан шығатын түтін мен қалдықтар, орманның өртенуі, кен орындарынан шыққан улы газдар, қоқыстар мен қалдықтар. Үй тапсырмасын беру: түсінік айту Кері байланыс:	Постер қорғау 1.Табиғи жолмен ластану 2.Адам әрекетінен болатын ластану Қорытынды жазады Сергіту сәтіне қатысады. Дәптермен жұмыс жасайды Қорытынды ой жазады Кері байланыс жасайды	**Дескриптор:** Тәжірибе жасайды -1б Тәжірибені постерге түсіреді - 1б Қорытынды пікір айтады – 1 б **Дескриптор:** -Ластану түрлерін топтастырады.- 1б -Сәйкес ұяшықтарға + белгісін қояды- 1б Кері байланыс: Бүгінгі сабақта алған білімдерір гүлдер мен ағаш суреттерінң артына жазып мектеп ауласының абаттандыру жұмысын (сурет бойынша жапсыру) жасап аяқтайды.	Мектеп ауласының суреті
Бекіту Кері байланыс				

Абилкасимова Венера Туралиевна
"Аялы алақан" бөбекжай бақшасы әдіскері, педагог-сарапшы
Қызылорда облысы Жаңақорған ауданы Қожакент ауылы

ҚЫЗЫҚТЫ ОЙЫНДАР МЕН ТИІМДІ ӘДІС -ТӘСІЛДЕР БАЛАНЫҢ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗІ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарындағы балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етуде қолданылатын қызықты ойындар мен тиімді әдіс-тәсілдердің маңызы ғылыми-публицистикалық тұрғыда қарастырылады. Баланың тұлғалық, танымдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуы ойын әрекетімен тығыз байланысты екендігі дәлелденіп, заманауи педагогикалық технологиялардың рөлі айқындалады. Ойын арқылы оқыту үдерісінің ерекшеліктері, оның баланың шығармашылық әлеуетін арттырудағы ықпалы және әдіскердің кәсіби құзыреттілігін жетілдірудегі орны жан-жақты талданады. Сонымен бірге, балабақша жағдайында қолданылатын инновациялық әдістер мен олардың тиімділігін арттыру жолдары сипатталады.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі тәрбие, ойын технологиясы, әдіс-тәсілдер, баланың дамуы, педагогикалық инновация, шығармашылық қабілет, әдіскер қызметі.

Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз ету – бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады, өйткені тұлғаның негізгі қасиеттері дәл осы кезеңде қалыптасады, ал бұл үдерістің тиімді ұйымдастырылуы педагогтың кәсіби шеберлігіне тікелей байланысты. Қазіргі қоғамдағы өзгерістер білім беру мазмұнына ғана емес, оны жүзеге асыру тәсілдеріне де жаңаша көзқарас қалыптастыруды талап етеді, сол себепті балабақша әдіскері тек ұйымдастырушы ғана емес, педагогикалық инновацияларды енгізуші, тәжірибені талдаушы және бағыттаушы рөлін атқарады. Баланың дамуы ойын әрекетімен тығыз байланыста өрбитіні белгілі, өйткені ойын – оның табиғи қажеттілігі, қоршаған ортаны тану құралы және өзін-өзі жүзеге асыру алаңы болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда, қызықты ойындар мен тиімді әдіс-тәсілдерді жүйелі түрде қолдану баланың танымдық белсенділігін арттыруға, логикалық ойлауын дамытуға және әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Ойын барысында бала өз тәжірибесін байытады, жаңа білімді игереді, қиялын дамытады және түрлі рөлдерді меңгеру арқылы өмірлік жағдайларға бейімделеді. Мұндай әрекет тек көңіл көтеру құралы емес, ол күрделі психологиялық-педагогикалық құбылыс ретінде қарастырылуы тиіс, себебі ойын арқылы баланың ішкі әлемі ашылады және оның жеке ерекшеліктері айқындалады. Әдіскер үшін бұл процесті дұрыс бағыттау, мазмұнын байыту және мақсатқа сай ұйымдастыру аса маңызды міндеттердің бірі болып саналады. Осыған байланысты балабақшада қолданылатын әрбір ойын түрі нақты педагогикалық мақсатқа негізделіп, баланың жас ерекшелігіне сәйкес таңдалуы қажет. Ойын мен оқытудың үйлесімділігі баланың дамуына оң әсер етеді, өйткені ол

білімді еркін түрде қабылдайды және оны тәжірибеде қолдануға үйренеді. Демек, қызықты ойындар мен тиімді әдіс-тәсілдер баланың дамуының негізі ретінде қарастырылып, оларды ғылыми тұрғыда негіздеу мен тәжірибеде тиімді қолдану бүгінгі білім беру жүйесінің басты бағыттарының бірі болып табылады.

Баланың танымдық қабілеттерін дамытуда ойын технологиялары ерекше орын алады, өйткені олар білім беру мазмұнын жеңіл әрі түсінікті түрде жеткізуге мүмкіндік береді және баланың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырады. Қазіргі педагогика ғылымында ойын технологиялары тек қосымша құрал ретінде емес, негізгі оқыту әдістерінің бірі ретінде қарастырылады, бұл олардың маңыздылығын айқындайды. Әдіскердің міндеті – тәрбиешілерді осы технологияларды тиімді қолдануға үйрету және олардың тәжірибесін жүйелеу арқылы сапалы білім беру ортасын қалыптастыру. Баланың ойын арқылы білім алуы оның есте сақтау қабілетін жақсартады, себебі ол ақпаратты эмоциялық күйде қабылдайды және бұл оның ұзақ мерзімді жадында сақталуына ықпал етеді. Сонымен қатар ойын барысында бала өз бетінше шешім қабылдауға, қиындықтарды жеңуге және түрлі жағдайларға бейімделуге үйренеді, бұл оның тұлғалық дамуына оң әсерін тигізеді. Ойын әрекетінде қолданылатын әдіс-тәсілдер баланың шығармашылық қабілетін дамытуға бағытталуы тиіс, өйткені шығармашылық ойлау қазіргі қоғамда аса маңызды құзыреттердің бірі болып табылады. Осы ретте әдіскердің кәсіби шеберлігі оның ойындарды дұрыс таңдай білуінен және оларды оқу-тәрбие процесіне тиімді енгізуінен көрінеді. Ойын технологияларын қолдану барысында баланың жеке ерекшеліктерін ескеру, оның қызығушылықтарын анықтау және соған сәйкес тапсырмалар ұсыну маңызды болып табылады. Бұл тәсіл баланың өзіндік белсенділігін арттырып, оның оқу процесіне деген ынтасын күшейтеді. Нәтижесінде ойын арқылы оқыту баланың жан-жақты дамуына жағдай жасап, оның болашақта табысты тұлға болып қалыптасуына негіз қалайды.

Тиімді әдіс-тәсілдерді қолданудың педагогикалық процестегі рөлі тек білім мазмұнын меңгертумен шектелмейді, керісінше ол баланың тұлғалық қалыптасуына ықпал ететін күрделі әрі көпқырлы жүйе ретінде қарастырылады, өйткені оқыту тәсілдері баланың қабылдау ерекшеліктеріне, оның психологиялық жағдайына және танымдық белсенділігінің деңгейіне тікелей әсер етеді. Әдіскер педагогтарға бағыт-бағдар беру барысында әдіс-тәсілдердің тек мазмұндық емес, сонымен қатар құрылымдық ерекшеліктерін де ескеруді ұсынуы тиіс, себебі әрбір әдіс белгілі бір логикалық жүйеге негізделіп, нақты нәтижеге қол жеткізуге бағытталады. Педагогикалық тәжірибеде қолданылатын әдістердің тиімділігі олардың вариативтілігімен тығыз байланысты, өйткені бір ғана тәсіл барлық балалар үшін бірдей нәтиже бере алмайды және әрбір баланың жеке ерекшелігіне сәйкес икемделуді талап етеді. Бұл жағдайда әдіскердің аналитикалық қабілеті ерекше маңызға ие болады, өйткені ол педагогикалық процестегі өзгерістерді бақылап, қолданылған әдістердің нәтижесін салыстырып, тиімділігін анықтауы қажет. Оқыту процесінде қолданылатын әдіс-тәсілдердің мазмұны баланың өмірлік тәжірибесімен ұштасқан жағдайда ғана олардың нәтижелілігі артады, себебі бала таныс жағдайлар арқылы жаңа ақпаратты жеңіл қабылдайды және оны өз тәжірибесінде қолдануға ұмтылады. Сонымен бірге педагогикалық әдістердің жүйелілігі оқу процесінің тұтастығын қамтамасыз етеді, өйткені әрбір әдіс алдыңғы және кейінгі әрекеттермен логикалық байланыста жүзеге асырылуы тиіс. Әдіскер педагогтарға әдістерді таңдауда шығармашылық тұрғыдан қарауды үйретуі қажет, өйткені дайын үлгілерді механикалық түрде қолдану баланың қызығушылығын төмендетуі мүмкін және оның танымдық белсенділігін шектейді. Бұл тұрғыда педагогикалық рефлексия маңызды орын алады, себебі ол мұғалімге өз іс-әрекетін бағалауға, қателіктерін анықтауға және оларды түзетуге мүмкіндік береді. Әдіс-тәсілдердің тиімділігі көбінесе олардың қолданылу жиілігіне емес, олардың сапасына байланысты екенін ескеру қажет, өйткені мақсатсыз қолданылған әдістер күтілген нәтижеге жеткізбейді. Осылайша, тиімді әдіс-тәсілдерді дұрыс таңдау және оларды мақсатқа сай қолдану педагогикалық процестің сапасын арттырудың негізгі

тетіктерінің бірі болып табылады, бұл өз кезегінде баланың білім алуына деген оң көзқарасын қалыптастырады.

Педагогикалық процесте әдіс-тәсілдерді қолданудың нәтижелілігі олардың мазмұндық тереңдігімен және ұйымдастыру деңгейімен анықталады, өйткені оқыту барысында тек ақпарат беру жеткіліксіз, маңыздысы – баланың сол ақпаратты түсінуі, талдауы және оны практикада қолдана білуі болып табылады. Әдіскер осы бағытта педагогтарға әдістерді біріктіріп қолдану жолдарын көрсетуі тиіс, себебі кешенді тәсілдер баланың ойлау қабілетін жан-жақты дамытуға мүмкіндік береді және оның білімді терең меңгеруіне ықпал етеді. Оқыту барысында қолданылатын әдістердің құрылымы белгілі бір кезеңдерден тұруы қажет, яғни кіріспе, негізгі бөлім және қорытынды бөліктердің өзара байланысы сақталуы тиіс, өйткені бұл баланың материалды жүйелі түрде қабылдауына жағдай жасайды. Сонымен бірге әдіс-тәсілдердің мазмұны баланың жас ерекшелігіне сәйкес келуі қажет, себебі күрделі ақпаратты дұрыс құрылымда ұсынбау баланың қызығушылығын төмендетіп, оның оқу процесіне деген ынтасын әлсіретуі мүмкін. Әдіскер педагогтарға әрбір әдісті қолдану барысында нақты мақсат қоюдың маңыздылығын түсіндіруі тиіс, өйткені мақсатсыз әрекет нәтижесіз болады және оқу процесінің тиімділігін төмендетеді. Педагогикалық процесте қолданылатын әдістердің нәтижелілігін бағалау да маңызды кезеңдердің бірі болып табылады, өйткені бұл арқылы олардың тиімділігі анықталып, қажет болған жағдайда өзгерістер енгізіледі. Әдіскердің кәсіби қызметі осы бағалау жұмыстарын ұйымдастырумен тығыз байланысты, себебі ол педагогтардың жұмысын талдап, олардың кәсіби дамуына ықпал етеді. Сонымен бірге әдіс-тәсілдерді қолдану барысында педагог балалардың эмоционалдық жағдайын да ескеруі тиіс, өйткені жағымды эмоция оқу процесінің тиімділігін арттырады және баланың белсенділігін күшейтеді. Бұл жағдайда педагогтың коммуникативтік дағдылары ерекше рөл атқарады, себебі ол балалармен тиімді қарым-қатынас орнатып, оқу процесін қызықты әрі мазмұнды ете алады. Нәтижесінде әдіс-тәсілдерді дұрыс ұйымдастыру және оларды мақсатқа сай қолдану баланың білім алу процесін сапалы деңгейге көтереді және оның танымдық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Қызықты ойындар мен әдіс-тәсілдерді үйлестіре қолдану педагогикалық процестің интеграциялық сипатын күшейтеді, өйткені бұл екі компонент бір-бірімен тығыз байланыста жүзеге асырылған жағдайда ғана жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады және баланың дамуы жүйелі түрде қамтамасыз етіледі. Ойын әрекеті оқу процесіне енгізілген кезде ол тек қосымша элемент ретінде емес, негізгі құрылымдық бөлік ретінде қарастырылуы тиіс, себебі оның мазмұны мен мақсаты нақты педагогикалық міндеттермен ұштасуы қажет. Әдіскер педагогтарға ойын мен оқытудың арасындағы шекараны дұрыс анықтауды үйретуі тиіс, өйткені ойын элементтері шамадан тыс қолданылған жағдайда оқу мазмұнының мәні төмендеуі мүмкін және баланың назарын негізгі мақсаттан алшақтатуы ықтимал. Сонымен бірге ойын арқылы оқыту барысында баланың дербестігін дамытуға ерекше назар аудару қажет, себебі ол өз бетінше әрекет ету арқылы жаңа білімді тереңірек меңгереді және өз мүмкіндіктерін бағалауға үйренеді. Педагогикалық тәжірибеде ойын мен әдіс-тәсілдерді үйлестіре қолдану баланың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, оның эмоционалдық тұрақтылығын қалыптастыруға да ықпал етеді, өйткені ойын барысында бала жағымды эмоциялар алады және бұл оның оқу процесіне деген қызығушылығын арттырады. Әдіскер бұл процесті ұйымдастыру барысында педагогтарға нақты ұсыныстар беріп, олардың тәжірибесін жетілдіруге бағытталған жұмыстар жүргізуі тиіс. Ойын мен әдіс-тәсілдердің үйлесімділігі баланың шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді, өйткені ол еркін ойлап, жаңа идеялар ұсынуға үйренеді және өз ойын ашық жеткізе алады. Сонымен бірге бұл тәсіл баланың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді, себебі ол топта жұмыс істеу барысында басқа балалармен қарым-қатынас орнатуға үйренеді. Педагогикалық процесте ойын мен әдіс-тәсілдерді үйлестіре қолдану білім беру сапасын арттырудың тиімді жолдарының бірі болып табылады, өйткені ол баланың жан-жақты дамуына жағдай жасайды.

Осылайша, ойын мен әдіс-тәсілдердің интеграциясы педагогикалық процестің тиімділігін арттырып, баланың тұлғалық қалыптасуына оң әсер етеді.

Қазіргі білім беру жағдайында ойын мен әдіс-тәсілдерді үйлестіру педагогикалық инновациялардың негізгі бағыттарының бірі ретінде қарастырылады, өйткені бұл тәсіл оқыту процесін жаңғыртып, оның мазмұнын байытуға мүмкіндік береді және баланың білім алуына деген қызығушылығын арттырады. Әдіскер педагогтарға осы бағытта жұмыс жүргізу барысында ойын элементтерін жүйелі түрде қолданудың маңыздылығын түсіндіруі тиіс, себебі жүйесіз қолданылған ойындар күтілген нәтижеге жеткізбейді және оқу процесінің тиімділігін төмендетеді. Ойын мен әдіс-тәсілдерді үйлестіру барысында олардың өзара байланысын сақтау қажет, өйткені әрбір ойын белгілі бір әдістемелік мақсатқа бағытталуы тиіс және оқу мазмұнымен тығыз байланыста жүзеге асырылуы қажет. Сонымен бірге бұл процесте педагогтың шығармашылық қабілеті ерекше рөл атқарады, себебі ол жаңа идеяларды енгізу арқылы оқу процесін қызықты әрі тиімді ете алады. Әдіскер педагогтарға инновациялық әдістерді қолдану барысында олардың тиімділігін талдау жолдарын үйретуі тиіс, өйткені бұл білім беру сапасын арттыруға мүмкіндік береді және педагогтардың кәсіби деңгейін көтереді. Ойын мен әдіс-тәсілдерді үйлестіру баланың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді, себебі әрбір бала өз қарқынымен дамиды және оған сәйкес тәсілдерді қолдану қажет. Педагогикалық процесте бұл тәсілдің тиімділігі оның жүйелілігі мен мақсатқа бағытталғандығына байланысты, өйткені тек осы жағдайда ғана жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады. Сонымен бірге ойын мен әдіс-тәсілдерді үйлестіру баланың өзін-өзі дамытуына ықпал етеді, себебі ол өз әрекетін жоспарлап, нәтижесін бағалауға үйренеді. Бұл оның болашақта дербес тұлға ретінде қалыптасуына негіз болады.

Қорытындылай келе, мектепке дейінгі білім беру жүйесінде ойын технологиялары мен тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін негізгі құралдардың бірі болып табылады, өйткені олар оның танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, тұлғалық қасиеттерін қалыптастырады. Әдіскердің кәсіби қызметі осы процесті дұрыс ұйымдастыруға бағытталуы тиіс, бұл оның білім беру сапасына қосқан үлесін айқындайды. Қазіргі заман талабына сай педагогикалық технологияларды қолдану баланың шығармашылық әлеуетін дамытуға және оның жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Бұл бағыттағы жұмыстар жүйелі түрде жүргізілген жағдайда ғана жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады. Ойын мен оқытудың үйлесімділігі баланың білім алу процесін тиімді етіп, оның дамуына қолайлы жағдай жасайды. Әдіскердің басты міндеті – осы процесті ғылыми негізде ұйымдастырып, педагогтардың кәсіби деңгейін арттыруға ықпал ету. Бұл өз кезегінде білім беру жүйесінің сапасын арттыруға және қоғамның талаптарына жауап беретін тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Нұрмаханова, М. К. Ойын арқылы баланың интеллектуалды дамуы / М. К. Нұрмаханова // Мектепке дейінгі тәрбие. – 2020. – № 4. – Б. 12–18.

2. Сейітқали, Е. С. Балабақшада тиімді технологияларды қолдану / Е. С. Сейітқали // Педагогикалық ізденіс. – 2021. – № 2. – Б. 25–30.

3. Козлова, С. А. Дошкольная педагогика : учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / С. А. Козлова, Т. А. Куликова. – 12-е изд., стер. – М. : Академия, 2011. – 416 с.

4. Ginsburg, K. R. The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds / K. R. Ginsburg // Pediatrics. – 2007. – Vol. 119, № 1. – P. 182–191.

Нурбол Серикгүл
Информатика пәні мұғалімі
Бауыржан Момышұлы атындағы орта мектеп коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Алматы облысы, Қарасай ауданы

РОБОТОТЕХНИКА НЕГІЗДЕРІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫ ТҰЛҒАСЫНЫҢ ЗИЯТКЕРЛІК ДАМУЫ

Аннотация. Мақалада робототехника үйірмесінің қазіргі білім беру кеңістігіндегі орны мен маңызы ғылыми-публицистикалық тұрғыдан талданып, оның оқушылардың инженерлік ойлауын қалыптастыруға ықпалы кешенді түрде қарастырылады. Робототехникалық білім берудің теориялық негіздері мен практикалық әлеуеті өзара сабақтастықта сипатталып, үйірме жетекшісінің кәсіби, педагогикалық және ұйымдастырушылық қызметі инженерлік мәдениетті дамытудағы негізгі фактор ретінде ашылады. Автор инженерлік ойлаудың құрылымдық компоненттерін робототехника арқылы қалыптастыру тетіктерін дәлелді тұжырымдармен негіздей отырып, мектептегі бейіндік емес білім беру жағдайында үйірменің тұлғалық және зияткерлік дамуға қосатын үлесін көрсетеді.

Кілт сөздер: робототехника, инженерлік ойлау, үйірме жұмысы, жобалық қызмет, техникалық шығармашылық, білім беру инновациясы.

Қазіргі жаһандану жағдайында технологиялық даму қарқыны қоғамның барлық саласына еніп, білім беру жүйесіне жаңа талаптар қоя бастады, бұл талаптардың ішінде функционалдық сауаттылықпен қатар инженерлік ойлауды ерте жастан қалыптастыру мәселесі айрықша мәнге ие болып отыр. Инженерлік ойлау тек техникалық есептерді шешумен шектелмей, күрделі жүйелерді талдау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау, жобалау логикасын меңгеру және нәтижеге бағытталған шешім қабылдау қабілеттерін қамтитын көпқырлы зияткерлік құбылыс ретінде сипатталады. Осындай қабілеттерді қалыптастыруда формальды оқу бағдарламалары әрдайым жеткілікті нәтиже бере бермейтіндіктен, мектептен тыс білім беру кеңістігінде ұйымдастырылатын робототехника үйірмелерінің әлеуеті арта түсуде. Робототехника үйірмесі оқушыны дайын ақпаратты қабылдаушы емес, белсенді құрастырушы, зерттеуші және жобалаушы субъект ретінде қалыптастыруға мүмкіндік береді. Үйірме барысында оқушылар нақты техникалық міндеттерді шешу арқылы абстрактілі теориялық білімді өмірлік тәжірибемен ұштастырады. Бұл үдеріс барысында логикалық ойлау, кеңістіктік елестету, алгоритмдік сауаттылық және жүйелік көзқарас біртұтас дамиды. Робототехника элементтері оқушы санасында технологиялық процестердің тұтастығын қалыптастырып, әрбір бөлшектің жалпы жүйедегі қызметін түсінуге жетелейді. Осындай кешенді әсер инженерлік ойлаудың негізін құрайтын аналитикалық және синтетикалық әрекеттердің дамуына ықпал етеді.

Робототехника үйірмесінің тиімділігі ең алдымен оның мазмұндық құрылымымен және ұйымдастырылу логикасымен айқындалады, өйткені инженерлік ойлау стихиялы түрде емес, жүйелі педагогикалық ықпал нәтижесінде қалыптасады. Үйірме бағдарламасында механика, электроника, бағдарламалау және жобалау элементтерінің кіріктірілуі оқушыға әртүрлі ғылым салаларының өзара байланысын түсінуге жағдай жасайды. Мұндай пәнаралық ықпалдастық инженерлік ойлаудың кешенді сипатын аша отырып, оқушының танымдық көкжиегін кеңейтеді. Теориялық түсініктердің міндетті түрде практикалық әрекетпен ұштасуы білімнің беріктігін қамтамасыз етеді, себебі оқушы өз қолымен құрастырған құрылғының жұмыс істеу қағидатын тереңірек ұғынады. Қателіктермен жұмыс істеу тәжірибесі инженерлік ойлаудың маңызды құрамдас бөлігі ретінде қалыптасады, өйткені әрбір сәтсіздік жаңа шешім іздеуге итермелейді. Роботты құрастыру мен бағдарламалау барысында оқушы мәселені бірнеше қырынан қарастыруға, баламалы нұсқаларды салыстыруға үйренеді. Бұл әрекеттер шешім қабылдаудағы жауапкершілік пен дербестікті арттырады. Үйірме жағдайында орын алатын

топтық жұмыс формалары инженерлік ойлаумен қатар коммуникативтік мәдениетті де дамытады, себебі күрделі жобаларды орындау өзара пікір алмасуды талап етеді. Оқушылар бір-бірінің идеяларын бағалап, ортақ мақсатқа жету жолында келісімге келуді үйренеді. Мұндай тәжірибе болашақ инженерлік қызметтің әлеуметтік қырларын алдын ала меңгеруге мүмкіндік береді. Нәтижесінде робототехника үйірмесі білім мен дағдыны ғана емес, кәсіби құзыреттіліктің негізін қалайды.

Үйірме жетекшісінің тұлғасы мен кәсіби дайындығы робототехника арқылы инженерлік ойлауды қалыптастыру үдерісінің табыстылығын айқындайтын негізгі факторлардың бірі болып саналады. Жетекші тек техникалық білімнің тасымалдаушысы емес, оқушыларды шығармашылық ізденіске жетелейтін педагогикалық көшбасшы рөлін атқарады. Оның әдістемелік шеберлігі күрделі инженерлік ұғымдарды оқушының жас ерекшелігіне сәйкес қарапайым әрі түсінікті тілмен жеткізе білу қабілетінде көрінеді. Үйірме жетекшісі әрбір оқушының жеке мүмкіндігін ескере отырып, сараланған тапсырмалар ұсыну арқылы инженерлік ойлаудың біртіндеп дамуын қамтамасыз етеді. Мотивациялық орта қалыптастыру жетекшінің маңызды міндеттерінің бірі ретінде айқындалады, себебі тұрақты қызығушылықсыз ұзақ мерзімді жобалық жұмыс нәтижелі болмайды. Жетекшінің рефлексивтік мәдениеті оқушылардың жетістігі мен қиындықтарын талдап, келесі кезеңдегі жұмысты жоспарлауға мүмкіндік береді. Педагогтың инновациялық технологияларды меңгеруі үйірме жұмысын заманауи талаптарға сәйкестендіреді. Жобалық және зерттеушілік әдістерді орынды қолдану инженерлік ойлаудың практикалық бағыттылығын күшейтеді. Жетекші тарапынан көрсетілетін қолдау мен кері байланыс оқушының өз күшіне деген сенімін арттырады. Осылайша үйірме жетекшісі инженерлік ойлаудың қалыптасуында бағыттаушы және үйлестіруші қызмет атқарады.

Робототехника үйірмесі шеңберінде жүзеге асатын практикалық әрекеттер оқушының тұлғалық болмысына терең ықпал ете отырып, оның құндылықтық бағдарларының қалыптасуына жағдай жасайды. Техникалық тапсырмаларды орындау барысында оқушы тек нұсқаулықты орындаушы емес, өз шешіміне жауап беретін дербес тұлға ретінде көрінеді, өйткені әрбір қателік пен табыстың салдары нақты нәтиже арқылы айқындалады. Мұндай тәжірибе оқушы санасында еңбектің маңызын, жүйелі әрекеттің қажеттілігін және уақытты тиімді пайдаланудың құндылығын орнықтырады. Робототехникалық жобаларда жиі кездесетін ұзақ мерзімді жұмыс форматы шыдамдылық пен табандылықты талап етеді, бұл қасиеттер біртіндеп мінез ерекшелігіне айнала бастайды. Оқушы өз мүмкіндігін шынайы бағалауға, күш-жігерін мақсатқа сай жұмсауға үйренеді. Қиындықты жеңу тәжірибесі тұлғалық өсуге серпін беріп, өзіндік сенімділікті арттырады. Техникалық жетістікке жету сезімі оқушының ішкі уәжін күшейтіп, өзін-өзі дамытуға деген тұрақты қажеттілік қалыптастырады. Бұл үдеріс сыртқы бағалауға тәуелділікті азайтып, ішкі жауапкершілікке негізделген әрекет мәдениетін орнықтырады. Робототехника арқылы қалыптасқан осындай қасиеттер оқушының өмірлік ұстанымына әсер етеді. Нәтижесінде инженерлік ойлау тұлғалық кемелденудің маңызды құрамдас бөлігіне айналады.

Инженерлік ойлау мен шығармашылық еркіндіктің тоғысуы оқушыны стандартты шеңберден шығуға итермелейтін интеллектуалдық кеңістік қалыптастырады. Робототехника үйірмесінде ұсынылатын ашық типтегі тапсырмалар бір ғана дұрыс жауаппен шектелмей, бірнеше баламалы шешімдерді қарастыруға мүмкіндік береді. Бұл жағдай оқушының қиялын дамытып, логикалық пайымдауды шығармашылық интуициямен ұштастыру қабілетін қалыптастырады. Техникалық модельдермен жұмыс істеу барысында оқушы теориялық білімді визуалды және кинестетикалық деңгейде қабылдайды, бұл күрделі ұғымдарды терең түсінуге жағдай жасайды. Инженерлік жүйелердің құрылымын талдау арқылы себеп-салдарлық байланыстарды анықтау дағдысы нығаяды. Мұндай ойлау тәсілі тек техникалық салада ғана емес, гуманитарлық және жаратылыстану пәндерінде де тиімді қолданыс табады. Оқушы оқу материалына тұтас жүйе ретінде қарап, жеке элементтердің өзара байланысын аңғара бастайды. Танымдық дербестік артып, өздігінен ақпарат іздеу және оны сын

тұрғысынан бағалау қабілеті қалыптасады. Бұл дағдылар өмір бойы білім алудың негізін құрайды. Осылайша робототехника үйірмесі тұлғалық және зияткерлік дамудың бірлігін қамтамасыз ететін орта ретінде айқындалады.

Робототехника үйірмесінің тиімділігін анықтауда тек жарыстық нәтижелерге сүйену білім беру үдерісінің ішкі мазмұнын толық ашпайды, өйткені инженерлік ойлау бір сәтте қалыптаспайтын, кезең-кезеңімен дамитын күрделі когнитивтік құрылым болып табылады. Үйірме жұмысының шынайы нәтижесі оқушының мәселені өз бетінше анықтай алуынан, оны құрылымдаудан және шешу жолдарын саналы түрде жоспарлауынан көрінеді. Мұндай қабілеттер біртіндеп қалыптасып, ұзақ мерзімді бақылау арқылы ғана бағалануы мүмкін. Инженерлік ойлаудың дамуы оқушының сұрақ қою белсенділігінен, балама идеялар ұсынуынан және өз шешімін дәлелдеуге ұмтылысынан байқалады. Бұл белгілер формальды бағалау құралдарымен емес, сапалық талдау арқылы айқындалады. Рефлексияға негізделген тапсырмалар оқушыға өз әрекетін бағалап, жетістігі мен әлсіз тұстарын түсінуге мүмкіндік береді. Осындай саналы талдау инженерлік ойлаудың метатанымдық деңгейін қалыптастырады.

Робототехника үйірмесі аясында қалыптасқан дағдылардың өмірлік жағдаяттарда қолданылуы білімнің практикалық маңызын айқын көрсетеді. Оқушы техникалық логиканы күнделікті мәселелерді шешуге бейімдей отырып, инженерлік ойлаудың әмбебап сипатын түсінеді. Үйірме барысында меңгерілген жоспарлау, ресурсты есептеу және нәтижені болжау дағдылары әлеуметтік және тұрмыстық жағдайларда да тиімді пайдаланылады. Жетекші мен оқушы арасындағы серіктестік қатынас оқу үдерісін біржақты басқарудан диалогтік өзара әрекетке көшіреді. Мұндай қатынас оқушының пікірін құрметтеуге, жауапкершілікті бөлісуге негізделеді. Үйірме жұмысы мектеп пен қоғам арасындағы өзара байланысты нығайта отырып, оқушыларды әлеуметтік маңызы бар жобаларға тартуға мүмкіндік береді. Бұл тәжірибе азаматтық жауапкершілік пен қоғамдық белсенділікті қалыптастырады. Оқушылардың табысты жобалары білім беру ұйымының инновациялық әлеуетін көрсетеді. Мұндай жетістіктер мектептің сыртқы беделін арттырып қана қоймай, білім беру экожүйесінің сапалы дамуына ықпал етеді. Осы тұрғыдан робототехника үйірмесі заманауи білім беру кеңістігінің ажырамас әрі стратегиялық маңызды құрамдас бөлігі ретінде танылады.

Қорытындылай келе, робототехника үйірмесі оқушылардың инженерлік ойлауын қалыптастыруда көпқырлы педагогикалық әсерге ие екені ғылыми тұрғыда негізделеді. Үйірме инженерлік білімнің теориясы мен практикасын бірлікте ұсыну арқылы оқушыны белсенді таным субъектісіне айналдырады. Жетекшінің кәсіби шеберлігі бұл үдерістің сапасын айқындайтын шешуші фактор ретінде көрінеді. Инженерлік ойлау арқылы оқушының болашақ кәсіби бағыты мен өмірлік стратегиясы қалыптасады. Қазіргі білім беру жағдайында робототехника үйірмесін жүйелі дамыту стратегиялық маңызға ие. Бұл бағыттағы жұмыс білім сапасын арттырумен қатар ұлттық адами капиталды нығайтуға үлес қосады. Инженерлік ойлауы дамыған жас ұрпақ елдің технологиялық тәуелсіздігін қамтамасыз ететін негізгі күшке айналады. Сондықтан робототехника үйірмесінің әлеуетін толық пайдалану білім беру саясатының басым бағыттарының бірі ретінде қарастырылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Есболова Айгерім Өмірханқызы. Робототехника негіздері: күнтізбелік-тақырыптық жоспар / А. Ө. Есболова. – Алматы, 2019. – 18 б.

2. Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін мектептеріне арналған «Информатика» пәнінің оқу бағдарламасы (5–11 сыныптар). – Астана: «Ұлттық білім академиясы» РМҚК, 2022. – 60 б.

3. Захарова Т. Б. Развитие метапредметных компетенций школьников в процессе освоения образовательной робототехники в основном общем образовании / Т. Б. Захарова, Е. А. Чекалева // Вестник Московского городского педагогического университета. Серия «Информатика и информатизация образования». – 2018. – № 1 (43). – С. 45–52.

Нурпейсова Дина Пайзуллаевна
Ағылшын тілі мұғалімі
"Алматы облысы білім басқармасының Қарасай ауданы бойынша білім бөлімі" мемлекеттік мекемесінің "Көкөзек ауылындағы жайлы мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЖАЗЫЛЫМДЫ ЖЕТІЛДІРУДІҢ ПРАКТИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ

Аннотация: мақала ағылшын тілі сабақтарында жазылым дағдыларын дамыту әдістеріне арналған. Жобалық жұмыстар, интерактивті әдістер, үлгі мәтіндер және заманауи технологияларды қолдану арқылы оқушылардың жазбаша ойлау қабілетін, шығармашылық және коммуникативтік дағдыларын жетілдіру жолдары қарастырылады. Мұғалімнің мотивациялық қолдауы мен жеке тәсілдің маңызы атап көрсетілген.

Кілт сөздер: ағылшын тілі, жазылым дағдылары, жобалық әдіс, интерактивті әдіс, шығармашылық ойлау, коммуникативтік құзыреттілік, цифрлық ресурстар, оқушының жеке қажеттіліктері.

Ағылшын тілі сабақтарында жазылым дағдыларын дамыту қазіргі білім беру процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Қазіргі заман оқушысы тек тілдің коммуникативтік аспектісін меңгеріп қана қоймай, өз ойларын грамматикалық тұрғыдан дұрыс, мазмұнды әрі жүйелі жеткізе білуге үйренуі қажет. Жазылым – бұл тек мәтін жазу емес, сонымен қатар оқушының ойлау қабілетін, ақпаратты талдау және құрылымдау дағдыларын қалыптастыру құралы болып табылады. Мұғалім сабақ барысында оқушыларға жазбаша әрекетті тиімді меңгеруге бағытталған стратегияларды қолдануы қажет, өйткені жазылым тек тілдік білімді көрсетіп қана қоймай, оқушының логикалық және шығармашылық ойлауын дамытудың басты жолы болып саналады.

Жазылым дағдыларын қалыптастыруда жобалық әдісті қолдану ерекше маңызға ие. Оқушылар өз бетімен тақырып таңдап, эссе, хат, баяндамалық жазба немесе ақпараттық мәтін дайындайды. Бұл әдіс оқушыларға тек грамматикалық және лексикалық білімді қолдануға мүмкіндік беріп қана қоймай, өз ойын жүйелі түрде жеткізуге, тақырыпты тереңірек зерттеуге және ақпаратты нақты құрылымдауға дағдыландырады. Мұғалім бұл үдерісте әр оқушыға жеке көмек көрсетіп, мәтіннің абзацтық құрылымын, ойлардың байланысын, логикалық реттілігін түсіндіруі қажет. Жобалық жұмыстың нәтижесі оқушының шығармашылық белсенділігін арттыра отырып, оның жазбаша коммуникациядағы сенімділігін қалыптастырады.

Интерактивті әдістерді пайдалану жазылым сабақтарын тиімді етуге септігін тигізеді. Мысалы, жұптық немесе топтық жұмыстар арқылы оқушылар бір-бірінің мәтіндерін талдайды, пікірлерімен бөліседі және түзетулер енгізеді. Мұндай әдіс оқушының өз қателерін түсінуіне, оларды түзетуге және өз ойларын нақты жеткізуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қазіргі заманғы цифрлық платформалар мен электрондық ресурстарды қолдану қызығушылықты арттырады, мәтін құрастыру ойындары, грамматикалық тестілер және интерактивті тапсырмалар оқушының белсенділігін күшейтеді. Осы тәсілдер бір-бірімен байланыста қолданылғанда, жазылым дағдыларының дамуы тиімді әрі сапалы болады.

Үлгі мәтіндер мен жетекші материалдарды пайдалану оқушының жазбаша дағдыларын жетілдірудің тиімді жолы болып табылады. Мұғалім тақырыпқа сай үлгі мәтіндер ұсынып, олардың құрылымын, стильдік ерекшеліктерін талқылайды. Оқушылар өз мәтіндерін жазып, мұғалімнің түзету нұсқауларына сүйене отырып, жазбаны жетілдіреді. Бұл тәсіл оқушыға өз ойларын жүйелеп, грамматикалық және лексикалық дәлдікті сақтай отырып, мәтінді өздігінен құруға мүмкіндік береді. Сонымен бірге, үлгі мәтіндер арқылы оқушы жазба жұмысына жауапкершілікпен қарауды үйренеді, мәтіннің мазмұнын терең түсінеді және шығармашылық ойлауға бағыт алады.

Жазылым сабақтарында грамматика мен сөздік қорды жүйелі дамыту аса маңызды. Сабақ барысында жаңа сөздер мен тіркестерді қолдану арқылы оқушы өз ойын нақты әрі дәл жеткізе алады. Абзацтар арасындағы байланыс, сөйлемдердің логикалық реттілігі және мәтіннің жалпы құрылымы оқушының жазбаша ойлауын жетілдіреді. Сонымен қатар, қайта жазу және түзету әдістерін пайдалану оқушының шығармашылық ойлау қабілетін дамытып, мәтін жазу процесін қызықты әрі танымды етеді. Мұндай тәсіл оқушыны қателерден қорықпай, өз мәтінін жетілдіруге үйретеді.

Мұғалімнің психологиялық қолдауы мен мотивациясы жазылым дағдыларын дамытуда шешуші рөл атқарады. Оқушылар өз мәтініндегі қателер үшін сын көзбен қарамай, түзетулер арқылы қолдау көрсетілген кезде сабаққа деген қызығушылықтары артады. Мұғалім әр оқушының күшті жақтарын атап, жетістіктерін мақтап, жазбаша шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың сенімін арттырып, олардың шығармашылық және логикалық ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

Ағылшын тілі сабақтарында жазылым дағдыларын дамыту тек грамматика мен лексикаға ғана емес, оқушының когнитивтік, эмоционалдық және шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Жазылым үдерісі оқушының ойлау стилін жетілдіреді, ақпаратты талдап, жүйелеу дағдыларын дамытады. Сабақ барысында мұғалім әр оқушының жеке мүмкіндігіне назар аударып, мәтін құру барысында қадамдық нұсқаулар, үлгі мәтіндер, және рецензиялық әдістер қолдануы қажет.

Жобалық әдістер арқылы оқушы нақты тақырыпты зерттейді, эссе, баяндамалық жазба немесе қысқа мәтіндер дайындайды. Мұндай тәсіл оқушыны тек білім алушы емес, зерттеуші, автор ретінде қалыптастырады. Интерактивті тапсырмалар мен топтық талқылаулар оқушылардың бір-бірінің мәтінін бағалап, сын көзбен қарауға үйренуіне көмектеседі, бұл олардың сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамытады.

Заманауи технологияларды пайдалану сабақ тиімділігін арттырады. Цифрлық платформалар, интерактивті редакторлар, мәтіндік ойындар мен электрондық портфолио оқушының жазу белсенділігін күшейтеді, шығармашылыққа ынтасын арттырады. Мұндай әдістер оқушыны өз мәтінін жетілдіруге, қателерін түсінуге және түзетуге үйретеді, сонымен қатар жазылым дағдыларын дамыту процесін қызықты және танымды етеді.

Жазылым сабақтары оқушының тілдік дағдыларын жүйелі түрде жетілдірумен қатар, логикалық ойлау, мәтінді құрылымдау, сөздік қорын кеңейту қабілетін дамытады. Бұл дағдылар оқушының ағылшын тілінде коммуникациялық құзыреттілігін арттырады, ақпаратты жеткізуде сенімділікті қалыптастырады. Сабақта қолданылатын әдістер біртұтас жүйе ретінде ұйымдастырылғанда, оқушы жазбаша ойлауын жетілдіріп қана қоймай, өз пікірін нақты және толық жеткізуге үйренеді.

Осылайша, ағылшын тілі сабақтарында жазылым дағдыларын дамыту кешенді тәсілді қажет етеді. Жобалық жұмыстар, интерактивті әдістер, үлгі мәтіндер, грамматикалық тапсырмалар және психологиялық қолдау біртұтас жүйеде қолданылғанда, оқушылардың жазбаша ойлау қабілеті қалыптасады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен шығармашылық тәсілдері сабақ сапасын арттырып, оқушының тілдік құзыреттілігін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жазылым дағдылары дамыған оқушы өз ойын еркін жеткізе біледі, ақпаратты логикалық түрде құрылымдайды және ағылшын тілінде коммуникацияны тиімді жүргізуге дайын болады.

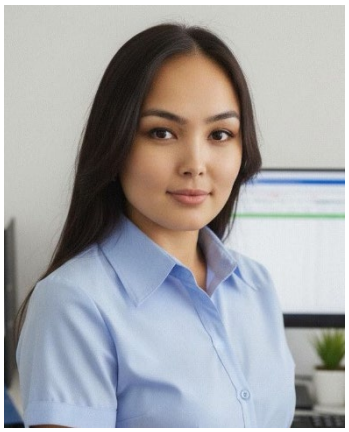
Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Кузнецова Л.А. Методика обучения английскому языку в школе: учебное пособие. – М.: Просвещение, 2017. – 320 с.

2. Харрисон П., Джонсон М. Современные технологии в обучении иностранным языкам. – СПб.: Речь, 2019. – 288 с.

3. Лаптева И.В. Развитие письменной речи на уроках английского языка. – М.: Академия, 2018. – 240 с.

Сундетова Актилек Маратовна
Физика пәні мұғалімі, педагог-модератор
Ш.Уалиханов атындағы жалпы орта мектебі
Атырау облысы Құрманғазы ауданы Жасталап ауылы

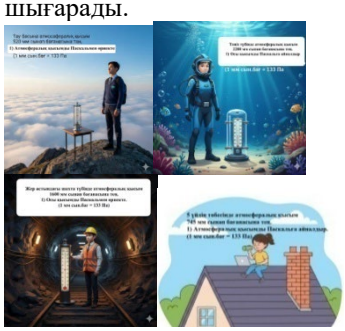
АТМОСФЕРАЛЫҚ ҚЫСЫМ. АТМОСФЕРАЛЫҚ ҚЫСЫМДЫ ӨЛШЕУ

Білім беру ұйымының атауы	Ш.Уалиханов атындағы жалпы орта мектебі	
Бөлім	Қысым	
Педагогтың аты-жөні:	Сундетова	
Күні :		
Сынып: 7	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	Атмосфералық қысым. Атмосфералық қысымды өлшеу	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	7.3.1.9 – атмосфералық қысымның табиғатын түсіндіру және оны өлшеудің әдістерін ұсыну	
Сабақтың мақсаты	• Атмосфералық қысым, атмосфералық қысымды есептеу формулаларын біледі; • Атмосфералық қысымның табиғатын түсінеді және оны өлшеудің әдістерін ұсынады;	
Құндылықтарға баулу	✓ Бірлік және ынтымақ –командамен топтық тапсырмаларды орындап ,басқалармен бірлескен жұмыстың нәтижесін қорғай алады; ✓ Жасампаздық және жаңашылдық-қарапайым өлшеулер жүргізу,практикалық есептерді шешуге арналған құралдармен жұмыс жасай алады; ✓ Білімнің жаратылыстану салаларындағы тәжірибиені бақылаудың ,жүйелеудің ,түсінудің қарапайым дағдыларының болуы ✓ Еңбекқорлық құндылығы:түрлі мамандықтарға қызығушылықтаныту,өзіне өзі қызмет көрсетуге дағдылану.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыты	Педагогтың әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 8 минут	Сәлемдесу.Оқушыларды түгелдеу. Адал азамат бағдарламасындағы құндылықтарды оқыту процесіне ұйымдастыру кезеңінен бастап,сабақтың әрбір кезеңінде жүргіземін» *«Заң және тәртіп»* құндылығы	Оқушылар сәлемдеседі . Үй тапсырмасына берілген тапсырманы орындайды . Атмосфералық ахуал арқылы жақсы көңіл	Дескриптор: -Қысым ,қатынас ыдыстар және гидравликалық преске берілген тест сұрақтарға дұрыс жауап бере алады және	Презентация Жұмыс парағы Көрнекіліктер *https://youtube.com/shorts/irePjzDsdbg?si=rB9yCdgrNEUkHIO5*

	*«**Тәртіпсіз ел болмайды»** құндылыққа дәріптейтін бейне жазба көрсетемін.* *Ахуал орнату «Көңіл-күй неге ұқсас?»әдісі* Үй тапсырмасы «Quiztest» әдісі бойынша оқушылар өткен тақырыпты еске түсіру үшін Wordwoll платформасындағы ойын түріндегі тест тапсырмасын орындайды.	күйде жаңа тақырыпты анықтайды.	формуланы қолданып есептерді дұрыс шеше алады; Қ/б: Жарайсыңдар!	https://wordwall.net/resource/52417066
Сабақтың ортасы 30 минут	Жаңа сабақ ***«Білу»*** сұрақ бойынша ой қозғау «Қызықты сұрақ» әдісі: Сұрақ: Жер бетіндегі тіршіліктің көзі не? «Ой қозғау» әдісі: бейне көрсетілім көру арқылы оқушылар жаңа сабақтың тақырыбын анықтайды. Бүгінгі сабағымыздың тақырыбы: *Атмосфералық қысым. Атмосфералық қысымды өлшеу.* Мақсаты: 7.3.1.9 – атмосфералық қысымның табиғатын түсіндіру және оны өлшеудің әдістерін ұсыну «Stopwatch» платформасы арқылы оқушыларды «Атмосфералық қысым», «Барометр» деп 2топқа бөлу. Топтық тапсырма ***«Түсіну»***Оқушылар ***«Джигсо-2»*** стратегиясы арқылы оқулықты өз бетінше оқиды, жаңа мәлімет алады. «Атмосфералық қысым» тобына:Мәтіннен атмосфералық қысымның пайда болу себебін және кімнің тәжірибесінде түсіндіріп шыққанын постер арқылы қорғау; «Барометр»тобына:Мәтіннен барометр не үшін қолданылатынын және барометр-анероидтың құрылысын постерге жазу арқылы түсіндіреді. Жеке тапсырма ***«Қолдану» «Саралау тапсырмалары»*** 1.Шахтаның тереңдігін анықта,егер барометрдің көрсетуі102 927 Па болса,ал жерден жоғары 103965 Па. 2.Барометр таудың етегіндегі қысымның 760 мм.сын.бағанынан,ал оның ұшар	Оқушылар тапсырманы топтасып, жұппен және жеке орындайды. Өзара пікір алмасып, бір-біріне тапсырма орындауда көмектеседі. Оқушылар оқулықпен жұмыс жасап, тақырыпты бір-бірінің арасында талдайды. Оқушылар постер қорғау арқылы алған білімдерін практикада яғни есеп шығаруда қолданады. Әр топ өзіне берілген тәжірибелік тапсырманы орындайды.	Дескриптор: - Ауаның адам өміріндегі маңыздылығын айтып береді. - Атмосфералық қысымның мағынасын ашады; -Атмосфералық қысымды өмірмен байланыстырады; -Э.Торричеллидің тәжірибесінің мағынасын түсінеді; -Барометр-анероидтың жұмыс істеу процесін біледі Кері байланыс: «бір сөзбен түйіндеу» Дескриптор: -Шамалардың белгіленуін,өлшем бірлігін біледі; -Есептер шығаруда қалыпты атмосфералық қысымды пайдаланады. -ХБЖ-ға келтіре алады Дескриптор: -Тәжірибені орындай алады; -Тәжірибе нәтижесін шығара алады	Жұмыс парағы Тапсырмалар https://youtu.be/kbg2F7K__uM?si=An8RnQOXb65xV0Lg https://youtu.be/Y6dDespQdLc?si=s9yOm0KWkHbDaMDZ

	басындағы қысым 722 мм.сын.бағ. тең екенін көрсетеді. Таудың биіктігі қандай? «Gemini фото тапсырма» әдісі бойынша сұрақтар мен есептерді шығарады. Топтық тапсырма ***«Талдау»*** **«Жағдаят туғызу» әдісі** арқылы әр топқа тәжірибелік тапсырмалар беремін: 1.«Құрғақ тиын»(Тарелкеге су құйып, ішіне тиын салынады. Тиынды суға қолыңды тигізбей алып шығу керек. Ол үшін стақанды қайнаған суға малып аламыз да, тарелкенің ішіне төңкереміз. Су стақанның ішіне кіреді.) 2.«Магдебуртік шарлар»(Бөтелкенің аузына піскен жұмыртқаны қоямыз. Жұмыртқа ішіне түспейді. Енді қағазды жағып бөтелкенің ішіне салып, содан соң жұмыртқаны салсақ, ол бөтелкенің ішіне түседі. Жұмыртқаның бөтелке ішіне түсуіне не әсер етті?)			
Сабақтың соңы 7 минут	***«Жинақтау»*** «Сұрақ бізден ,жауап сізден!» әдісі **«Wordwall»** платформасындағы ойын тапсырмасын орындату	Оқушылар сабақты қорытындылау тапсырмасын орындап ,бүгінгі сабақтан алған білімдерін бекітеді.	Дескриптор: Атмосфералық қысым атмосфералық қысымды өлшеуге берілген сұрақтарға дұрыс жауапты жаза алады;	https://wordwall.net/resource/85787971
Рефексия Бағалау Үй тапсырмасы	Рефексия «Көңіл-күй» әдісі Үйге тапсырма: Торричелли қондырғысы тақырыбында зерттеу жұмысын жазу.	Сабаққа кері байланыс қалдырады.		Кері байланыс стикерлері

Искакова Батима Мухтарбековна
Учитель физики и математики, педагог-исследователь
КГУ «Средняя общеобразовательная школа № 4» отдела образования города Семей управления образования области Абай

ТРИГОНОМЕТРИЧЕСКИЕ УРАВНЕНИЯ

В данной статье представлены разобранные примеры по теме «Тригонометрические уравнения», которые используются учителем при объяснении нового материала в 10 классе. Основная цель — показать учащимся типовые методы решения и сформировать алгоритм действий при работе с тригонометрическими уравнениями.

Рассмотренные примеры охватывают ключевые приёмы:

- введение новой переменной;
- применение основных тригонометрических тождеств;
- сведение уравнений к квадратным;
- решение однородных уравнений.

Такая подборка позволяет учащимся увидеть разнообразие подходов и научиться выбирать наиболее удобный способ решения.

Пример 1 Решим уравнение: $5\cos^2 x - 3\cos x = 2$.
Введём новую неизвестную: $\cos x = y$.
Получим квадратное уравнение: $5y^2 - 3y - 2 = 0$.
Корни: $y_1 = 1, y_2 = -\frac{2}{5}$.
Возвращаемся к x: **а)** $\cos x = 1 \qquad x = 2\pi n, n \in \mathbb{Z}$.
б) $\cos x = -\frac{2}{5} \qquad x = \pm\arccos\left(-\frac{2}{5}\right) + 2\pi k, k \in \mathbb{Z}$.

Пример 2 Решим уравнение: $5 - 7\sin x = 3\cos^2 x$.
Используем тождество: $\cos^2 x = 1 - \sin^2 x$.
Подставим: $5 - 7\sin x = 3(1 - \sin^2 x). \qquad 5 - 7\sin x = 3 - 3\sin^2 x.$
$$3\sin^2 x - 7\sin x + 2 = 0.$$
Введём: $y = \sin x$.
Получаем: $3y^2 - 7y + 2 = 0$.
Корни: $y_1 = \frac{1}{3}, y_2 = 2$.
Так как $|\sin x| \leq 1$, остаётся: $\sin x = \frac{1}{3}$.
Решения: $x = (-1)^n \arcsin\frac{1}{3} + \pi n, n \in \mathbb{Z}$.

Пример 3 Решим уравнение:$2\sin x + 5\cos x = 0.$

Разделим на $\cos x$(при $\cos x \neq 0$): $2\tan x + 5 = 0.$ $\tan x = -\frac{5}{2}.$

Ответ: $x = \arctan\left(-\frac{5}{2}\right) + \pi n, n \in \mathbb{Z}.$

Пример 4 Решим уравнение:$6\sin^2 x - 5\sin x\cos x + \cos^2 x = 0.$

Разделим на $\cos^2 x$(при $\cos x \neq 0$):

$$6\tan^2 x - 5\tan x + 1 = 0.$$

Решаем:

$$t = \tan x$$
$$6t^2 - 5t + 1 = 0.$$

Корни:

$$t_1 = \frac{1}{2}, t_2 = \frac{1}{3}.$$

Ответ:

$$x = \arctan\frac{1}{2} + \pi n, n \in \mathbb{Z},$$
$$x = \arctan\frac{1}{3} + \pi n, n \in \mathbb{Z}.$$

Пример 5 Решим уравнение: $2\sin^2 x + 5\sin x\cos x + 5\cos^2 x = 1.$

Используем тождество: $1 = \sin^2 x + \cos^2 x.$

Переносим:$2\sin^2 x + 5\sin x\cos x + 5\cos^2 x - (\sin^2 x + \cos^2 x) = 0.$

$$\sin^2 x + 5\sin x\cos x + 4\cos^2 x = 0.$$

Делим на $\cos^2 x$:

$$\tan^2 x + 5\tan x + 4 = 0.$$
$$(\tan x + 1)(\tan x + 4) = 0.$$
$$\tan x = -1 \text{или} \tan x = -4.$$

Ответ:$x = -\frac{\pi}{4} + \pi n, n \in \mathbb{Z},$ $x = \arctan(-4) + \pi n, n \in \mathbb{Z}.$

Задания для самостоятельной работы

1. $4\cos^2 x - 5\cos x + 1 = 0$
2. $2\sin^2 x - 3\sin x + 1 = 0$
3. $6 - 5\sin x = 4\cos^2 x$
4. $3\sin x + 4\cos x = 0$
5. $5\sin^2 x - 6\sin x\cos x + \cos^2 x = 0$
6. $\sin^2 x + 4\sin x\cos x + 3\cos^2 x = 0$
7. $2\cos^2 x + 3\sin x = 2$

Разобранные примеры и предложенные задания направлены на формирование устойчивых навыков решения тригонометрических уравнений. Последовательное применение изученных методов позволяет учащимся уверенно справляться с заданиями различного уровня сложности. Самостоятельная работа играет важную роль в закреплении материала: она помогает выявить трудности, отработать алгоритмы решения и подготовиться к дальнейшему изучению темы. Таким образом, сочетание подробного разбора и практических заданий обеспечивает более глубокое понимание темы и развитие математи

Молдабекова Таңшолпан Әлиқызы
Математика пән мұғалімі, педагог-модератор
Дихан тірек мектебі (ресурстық орталық)
Жамбыл облысы Байзақ ауданы Дихан 2 ауылы

ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ОҚЫТУДА ЦИФРЛЫҚ СИМУЛЯЦИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушыны тек теориялық біліммен қаруландыру жеткіліксіз. Басты мақсат – алған білімін өмірлік жағдаяттарда қолдана алатын, логикалық ойлайтын және өз бетінше шешім қабылдайтын тұлға қалыптастыру. Осы тұрғыда геометрия пәнінің орны ерекше, себебі ол оқушылардың кеңістіктік елестетуін, дәлелдеу дағдыларын және логикалық ойлау қабілетін дамытады.

Алайда тәжірибе көрсеткендей, көптеген оқушылар геометриялық есептерді шығаруда қиындықтарға тап болады. Әсіресе кеңістіктегі фигураларды елестету, олардың қасиеттерін түсіну және күрделі есептерді талдау барысында қиындықтар жиі кездеседі. Бұл жағдай дәстүрлі оқыту әдістерінің жеткіліксіздігін көрсетеді.

Осыған байланысты қазіргі білім беру кеңістігінде цифрлық технологияларды, соның ішінде цифрлық симуляцияларды қолдану өзекті мәселеге айналып отыр. Цифрлық симуляциялар геометриялық объектілерді динамикалық түрде көрсетуге, олардың қасиеттерін тәжірибе арқылы зерттеуге және есептерді интерактивті түрде шешуге мүмкіндік береді.

Цифрлық симуляциялар – геометрияны оқытудың тиімді құралдарының бірі. Оның маңыздылығы келесі аспектілер арқылы көрінеді:

- Геометриялық фигураларды көрнекі түрде көрсету арқылы түсінуді жеңілдетеді;
- Кеңістіктік ойлау қабілетін дамытады;
- Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады;
- Күрделі есептерді түсінуді және шешуді жеңілдетеді.

Цифрлық ортада оқушы тек бақылаушы емес, белсенді зерттеуші рөлін атқарады. Ол фигуралардың параметрлерін өзгертіп, нәтижесін бақылай отырып, заңдылықтарды өз бетімен анықтайды.

Цифрлық симуляциялар геометрияны қалай тиімді оқытады?

1. Визуализация арқылы түсіндіру

Геометриялық есептердің басты ерекшелігі – көрнекілікке тәуелділігі. Цифрлық симуляциялар есеп шартын нақты модельдеуге мүмкіндік береді. Бұл оқушыларға есептің мазмұнын терең түсінуге көмектеседі.

2. Динамикалық модельдеу

Геометриялық фигураларды қозғалыста көрсету цифрлық симуляциялардың ең маңызды артықшылықтарының бірі болып табылады. Динамикалық модельдеу арқылы оқушылар

геометриялық объектілердің тек статикалық күйін ғана емес, олардың өзгерісін де бақылай алады. Мысалы, үшбұрыштың төбелерін жылжыту арқылы оның бұрыштарының қосындысы өзгермейтінін бақылау оқушыға теорияны тәжірибе арқылы дәлелдеуге жағдай жасайды. Мұндай әрекет оқушының зерттеушілік қабілетін дамытып, білімді терең меңгеруіне ықпал етеді.

3. Интерактивті оқыту

Цифрлық симуляциялар интерактивті оқыту ортасын қалыптастырады, яғни оқушы оқу үдерісінің белсенді қатысушысына айналады.

Интерактивті орта оқушыға тәжірибе жасауға, болжам ұсынуға және оны тексеруге мүмкіндік береді. Бұл дәстүрлі оқытуға қарағанда әлдеқайда тиімді, себебі оқушы білімді дайын күйінде алмай, оны өз әрекеті арқылы меңгереді.

Соның нәтижесінде оқушының: танымдық белсенділігі артады; логикалық ойлау қабілеті дамиды; өз бетімен жұмыс істеу дағдылары қалыптасады.

4. Қателермен жұмыс

Цифрлық симуляциялар оқушыларға қателермен тиімді жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Оқушы:

- өз қатесін бірден байқайды;
- қатенің себебін талдайды;
- түзету енгізіп, нәтижесін қайта тексереді;
- өзін-өзі бағалау дағдысын қалыптастырады.

Бұл үдеріс оқушының рефлексия жасау қабілетін дамытып, оқу нәтижесіне жауапкершілікпен қарауына ықпал етеді. Сонымен қатар, қателермен жұмыс істеу арқылы оқушы дұрыс шешімге жетудің жолын саналы түрде меңгереді.

Өз тәжірибемде геометрия сабақтарында цифрлық симуляцияларды қолдану арқылы оқушылардың есеп шығару дағдыларының айтарлықтай артқанын байқадым.

Мысалы: Геометриялық фигураларды динамикалық түрде көрсету арқылы оқушылар есептің шартын тез түсінеді; Интерактивті тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын арттырады; Оқушылар өздігінен зерттеу жүргізіп, қорытынды жасауға үйренеді. Бұл тәсіл дәстүрлі оқытуға қарағанда әлдеқайда тиімді екенін тәжірибе дәлелдеп отыр.

Ұсыныстар:

- Геометрия сабақтарында цифрлық симуляцияларды жүйелі қолдану;
- Интерактивті тапсырмаларды көбейту;
- Есептерді визуализациялау әдістерін кеңінен пайдалану;
- Оқушылардың зерттеушілік әрекетіне жағдай жасау.

Қорытындылай келе, геометриялық есептерді оқытуда цифрлық симуляцияларды қолдану – білім берудің заманауи әрі тиімді бағыты. Бұл тәсіл оқушылардың: логикалық және кеңістіктік ойлауын дамытады; пәнге деген қызығушылығын арттырады; есеп шығару сапасын жақсартады. Цифрлық симуляциялар оқушыны пассивті тыңдаушыдан белсенді білім алушыға айналдырып, оқу үдерісінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.

2. Молдабекова Т.Ә. Геометриялық есептерді шешуде цифрлық симуляцияларды қолдану. – Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, 2026.

Смакова Ботагоз Мусиновна
Тәрбиеші, педагог-сарапшы
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Ақсу қаласы білім беру бөлімінің
"Ақсу кентінің №14 сәбилер бақшасы" КМҚК

«ҰЛТТЫҚ ДӘСТҮРІМ – МАҚТАНЫШЫМ»

Аннотация. Мақалада қазақ халқының ұлттық дәстүрлерін балабақша тәрбиесінде пайдаланудың теориялық және практикалық негіздері қарастырылады. Халық педагогикасының ажырамас бөлігі болып табылатын салт-дәстүрлердің мектепке дейінгі жастағы балалардың рухани-адамгершілік дамуына, ұлттық сана-сезімінің қалыптасуына тигізетін ықпалы ашып көрсетіледі. Нәрестелік кезеңнен бастау алатын ұлттық рәсімдер, халық ауыз әдебиеті үлгілері, ұлттық ойындар мен би-өнер тәрбиешінің күнделікті жұмысында орын алатын педагогикалық тәсілдер ретінде талданады. Сонымен бірге ата-аналармен бірлесе отырып ұйымдастырылатын іс-шаралардың маңызы ерекше атап өтіледі. Мақала балабақша тәрбиешілеріне, әдіскерлерге және ұлттық тәрбие мәселесімен айналысатын зерттеушілерге арналған.

Кілт сөздер: ұлттық дәстүр, халық педагогикасы, балабақша, тәрбие, салт-дәстүр, этнопедагогика, ұлттық сана, мектепке дейінгі жас, ауыз әдебиеті, ұлттық ойын.

Халық педагогикасының үлкен бір саласы — қазақ халқының салт-дәстүрлері болып табылады. Қазақ халқы ежелден-ақ өз ұрпағын тәрбиелеуде бай педагогикалық тәжірибені жинақтаған, сол тәжірибені ауызша мұра арқылы ұрпақтан ұрпаққа жеткізіп келген. Халықтың игі әдеттері дағдылана келіп, әсерлі әдет-ғұрып, салт-дәстүрлері болып халықтың өмірінде салт-сана болып қалыптасқан. Халық педагогикасындағы салт-дәстүрлердің ұлттық санаға сіңіп, бір жола заңдастырылуы салт-сана деп аталады. Бұл ұғым жай ғана дәстүрден тереңірек нәрсені білдіреді: ол ұрпақтар арасындағы рухани желіні, ата-бабаның ақыл-парасаты мен өмірлік тәжірибесінің кейінгі буынға тікелей жеткізілуін аңғартады. Ұлттық санаға сіңіп қалыптасқан салт-дәстүрлер сол ұлттың ой-санасының дәрежесін, мәдени жетістіктерінің биіктігін, адамгершілік негізінің мықтылығын айқын танытады. Ұлттық сананың қозғаушы күші — ұлттық намыс пен ұлттық абырой. Ол жеке тұлғалардың перзенттік борышын өтеу дәрежесіне сай өмірден өз көріністерін байқатады. Сондықтан әрбір әдет-ғұрыптың, салт-дәстүрдің салт-санаға әсер ететін тәрбиелік мәні орасан зор. Айтулы қоғам қайраткері Мұстафа Шоқай: «Ұлттық мәдениеттен жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды», — деп аталы сөз айтқан болатын. Осы терең пайымның жарығымен қараған кезде, ұлттық дәстүрдің тәрбиелік маңызы тек мәдени мұра ғана емес, ол — жаңа ұрпақтың рухын қалыптастыратын тірегі де, тіршілік бастауы да екені айқындалады. Демек, балаға берілетін ұлттық тәрбие оның тұлғалық дамуының іргетасын салады.

Нәрестелік кезеңде халық дәстүрлерінің алатын орны ерекше. Нәрестелік кезеңнен басталатын тәрбиенің қалыптасқан ұлттық рәсімдері мен тәлімдік тәсілдері ұлттық салтпен қолданылып, жан жүйеге тәлім-тәрбиелік дерін тигізеді. Бала дүниеге келген сәттен бастап ұлттық рәсімдер оны қоршай бастайды: олардың қатарында нәресте шыр етіп дүниеге келген күннен басталатын «Шілдехана», «Бөбекті қырқынан шығару», «Балаға ат қою», «Бесік той» сияқты рәсімдер ерекше орын алады. «Шілдехана» — баланың дүниеге келуін тойлайтын рәсім; ол ата-аналарға, туыс-достарға деген ризашылықты, жаңа жанның дүниеге келуіне қуанышты білдіреді. «Бөбекті қырқынан шығару» рәсімінде нәрестенің денесі пәктеліп, жаңа өмірге даяр болуының рәмізі іске асырылады; оның сыртқы пішіні жаңарып, ата-ана мен бала арасындағы рухани байланыс бекемделеді. «Балаға ат қою» рәсімі баланың рухани дүниесімен астасады, өйткені халықтың сенімінде есім адамның тағдырын, болашағын бейнелейді деп есептелген. «Бесік той» болса — баланың тұңғыш рет бесікке салынуының салтанатты мерекесі; бесік жырының әуенінде ана мейірімі, халықтың жан дүниесі, арман-тілегі жинақталған. Осы рәсімдердің барлығы баланың бойына туғанынан бастап ұлттық рух дарытатын, оны ұлт мүшесі ретінде танытатын күрделі тәрбиелік жүйені құрайды. Тәрбиеші бұл рәсімдерді балабақшада да мақсатты түрде пайдалана отырып, балалардың жас ерекшеліктеріне сай ұлттық болмысы туралы алғашқы толыққанды түсінік қалыптастыра алады.

Қазақ халқының ауыз әдебиеті — баланы тәрбиелейтін ең қуатты тәлімдік құрал. Бесік жыры, тұсау кесу жыры, санамақ, жаңылтпаш, жұмбақ, мазақтама, тақпақ, жырлар мен ертегілер, аңыз-әңгімелер — бәрі де тілді, ойды дамытып, тәлім-тәрбие беріп, дүниені танытатын ғаламат туындылар. Бесік жырын тыңдай өскен бала ана тілінің нәзіктігін, сұлулығын жүрегімен сезеді; ал бесік жырының ырғағы мен әуені баланың жан дүниесіне тыныштық, сенімділік, сүйіспеншілік сезімін сіңіреді. Санамақтар мен жаңылтпаштар арқылы бала тілінің дамуы жеделдеп, айтылу дикциясы жетіліп, есте сақтау қабілеті артады. Жұмбақтар балаға логикалық ойлауды, дүниенің заңдылықтарын зерттеуді, байқағыштықты үйретеді. Ертегілер мен аңыздар арқылы бала адамгершілік, батылдық, ізгілік, шыншылдық, еңбекқорлық сияқты қасиеттерді бейне арқылы, ойын арқылы игереді. Тұсау кесу жыры баланың алғаш жүруге ниеттенуімен ұштасып, болашаққа деген тілек пен тіршіліктің мерейін білдіреді. Осынау рухани байлықты баламен бірге игеру — тәрбиешінің ең маңызды педагогикалық міндеттерінің бірі. Балабақшада ауыз әдебиеті үлгілерін жүйелі пайдалану балалардың тілдік дамуымен бірге ұлттық сана-сезімінің де негізін берік қалайды.

Халық салт-дәстүрлерінің негізін басшылыққа ала отырып, балабақшадағы тәрбиеленушілердің бойына ұлттық рух сіңіру — заман талабы. Бүгінгі ғаламдану кезеңінде балалар шетел мәдениетінің ықпалына ерте ұшырайды, соның салдарынан ұлттық бірегейлікке қауіп төнуі мүмкін. Осы қауіпке қарсы тұрудың ең тиімді жолы — балаларды бала кезінен ана тілінде, ана дәстүрінде тәрбиелеу. Балабақша тәрбиешісі халық салт-дәстүрлерін тек кезеңдік шаралар мен мерекелерде ғана емес, күнделікті тәрбие жұмысының айналымында кеңінен пайдалануы тиіс. Серғазы Қалиев сынды ұлттық этнопедагог ғалымдардың ой-тұжырымдары бойынша, ұлттық тәрбиені балабақшадан бастаудың мәні зор, өйткені осы кезеңде баланың жан дүниесі ең икемді, сезімталдығы ең жоғары болып тұрады. Халық әндерімен, билерімен, халық шығармашылығының ауыз әдебиеті түрлерімен таныстырып, ата-аналарды да ата, әже, әке, ана мектебіне қатыстыруды дәстүрге енгізіп, тәрбиелік мәні бар жұмыстар жүзеге асырылуы қажет. «Қадірлесең салт-дәстүр — қымбатты асыл қазына», «Қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрлері», «Салт-дәстүр — асыл қазына» тақырыптарындағы ашық сабақтар мен іс-шаралар балалардың ұлттық дәстүрге деген қызығушылығын оятып, оларды адамгершілік, имандылық қасиеттерге баулиды. Мұндай жұмыстар балалардың тек рухани байлығын ғана емес, ойлау жүйесін, шығармашылық қабілеттерін де дамытады, ең бастысы — оларды өзінің кім екенін сезінетін, ұлттық мақтанышы бар тұлға ретінде қалыптастырады.

Қазақ халқының қонақжайлылық дәстүрі — бала тәрбиесінің ажырамас бөлігі. Ежелден келе жатқан «Қонақ келсе — жаңбыр жауады» деген ата сөзі де осыны дәлелдейді. Қазақта қонақты сыйлау, дастарханды кең жаю, үлкенді сыйлап, кішіні аялау — бала сезімінде алғашқы адамгершілік дәндерін себеді. Балабақшада осы дәстүрдің педагогикалық мәнін ашу үшін тәрбиеші «Дастарқан басындағы тәртіп», «Үлкенге сәлем», «Қонақты күту» сияқты ойын-үлгі жаттығуларын өткізе алады. Баланы кішкентайынан адамды қадірлеуге, ризашылығын білдіруге, «рахмет» пен «сәлем» сөздерінің тіршілік мәніне үйрету — ұлттық этикаға тәрбиелеудің алғашқы баспалдағы. Ата-бабадан мирас болып келе жатқан «Асар» дәстүрі де балаларға ұжымдық рух, бірлікте жұмыс жасау дағдысын сіңіруде үлкен тәрбиелік ресурс бола алады. «Асар» — ауылдастардың бір-бірінің ауыр жұмысына өз еріктерімен көмектесуі: бұл дәстүр арқылы баланың жанына бірлік сезімі, жәрдемге ұмтылыс, өзгенің мұңын өз мұңындай сезіну қасиеттері қонады. Тәрбиеші осы дәстүрлерді балалардың жас ерекшелігіне сай бейімдеп, оларды бірге-бірге тамақ пісіру, бөлісу, көмектесу тақырыптарындағы рольдік ойындарға кіріктіруі мүмкін.

Туған жерге деген сүйіспеншілікті оятатын дәстүрлер де балабақша тәрбиесінде маңызды орын алады. «Туған жерге аунату» дәстүрі — ұзақ жолдан оралған адамның жеріне жүгінуі, яки перзенттік қарызды өтеу рәмізі. Осы дәстүрдің тәрбиелік мәні баланың санасына туған жерге деген терең сүйіспеншілікті, «сен осы жерде тудың, бұл жердің перзентісің» деген биік сезімді орнықтырады. Балабақшада «Менің туған өлкем», «Атамекен», «Туған жердің гүлі» тақырыптарында өткізілетін іс-шаралар балалардың Отанға деген алғашқы сезімін оятады, олардың географиялық, мәдени таным-өрісін кеңейтеді. Мұны тәрбиеші ертегілермен, халық жырларымен, суретпен, қолөнермен ұштастыра отырып ұйымдастырса, тәрбиелік нәтижесі бірнеше есе артады. Қазақстан Республикасының «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында ұлттық дәстүрлерді жаңғырту, заманауи педагогикалық технологиялармен кіріктіру де балабақша жұмысының өзекті бағытына айналды. Елбасының: «Мен халқымның тағылымы мол тарихы мен ықылым заманнан арқауы үзілмеген ұлттық салт-дәстүрлерін алдағы өркендеудің берік діңі ете отырып, әрбір қадамын нық басуын қалаймын», — деген бағдарлы сөздері де осы мақсаттың мемлекеттік маңызын аса айқын танытады.

Қазақ халқының ұлттық ойындары баланың логикалық ой-өрісін дамытады, ептіліктері мен жылдамдықтарын арттырады және балалар қызығушылықпен, ынтамен ойнайды. «Ақ сүйек», «Алтын қақпа», «Айгөлек», «Тақия тастамақ», «Ақ серек — Көк серек», «Орамал алу» сияқты ұлттық ойындар баланың тек денесін ғана шынықтырып қоймайды, сонымен бірге оның ойлау жылдамдығын, топ ішіндегі ынтымақтасу дағдысын, сөз орамдылығын, реакциясын жетілдіреді. Осы ойындардың тәрбиелік ерекшелігі — олардың жауынгерлік рух, батылдық, намысқойлық, достыққа адалдық секілді ұлттық мінезді қалыптастыратын кодексті бойына жинақтауында. Балалар ойын барысында жеңіске де, жеңіліске де лайықты қарауды, бірін-бірі сыйлауды, ережені орындауды табиғи жолмен игереді. Сарапшылардың зерттеулері халықтық ойындардың стандартты дене шынықтыру жаттығуларына қарағанда баланың өзін-өзі ұстауын, топта жұмыс жасауын және шығармашылық қабілетін тиімдірек дамытатынын дәлелдейді. Тәрбиеші ұлттық ойындарды жылдың ерекше мерекелерімен — Наурызбен, Ұлттық спорт күнімен — ұштастыра отырып ұйымдастырса, балалардың санасында дәстүр мен мерейдің бірге жасайтын бейнесі қалыптасады.

Наурыз мерекесі — қазақ халқының рухани байлығының ең жарқын белгісі. «Қош келдің Наурыз» іс-шарасы балабақшада ұйымдастырылатын кезде бала алғаш рет жаңару, тазару, бірлесіп тойлау деген рухани ұғымдарды нақты, жанды тәжірибе арқылы меңгереді. Наурыз көжесін бірге дайындап, дастархан жайып, достарымен бөлісу — баланы бауырмалдыққа, бірлікке, табиғатты сыйлауға үйретеді. Тұсау кесу рәсімін балабақша деңгейінде балалармен бірге тойлау арқылы тәрбиеші баланың жаңа қадамын — жаңа білімге, жаңа дағдыға ұмтылысын — ұлттық рух аясында бекемдей алады. «Ат қою» рәсімінің педагогикалық мәнін түсіндіру балаларға өзінің есімінің мағынасын, ата-анасының өзіне деген үмітін, халықтың рухани ізін сезіндіреді. Осы рәсімдердің бәрі де балабақша тәрбиешісіне балалардың рухани-

адамгершілік тәрбиесін ұлттық негізде жүргізуге мол мүмкіндік береді. Тәрбиеші осы іс-шараларды жоспарлай отырып, мазмұндық байлығына, жас ерекшелігіне сай болуына, белсенді қатысу әдістеріне ерекше назар аударуы тиіс.

Ата-аналардың тәрбие үдерісіне қатыстырылуы — балабақшадағы ұлттық тәрбиенің сәттілік шарттарының бірі. Ата мен әже, ана мен әке — баланың ұлттық дүниетанымын қалыптастырудағы алмастырылмас тәрбиешілер. Балабақша олармен бірлесіп ата, әже мектебін ашса, ата-аналар топтарын ұйымдастырса, отбасы тәрбиесіндегі халықтық дәстүрлерді жаңғырту бойынша семинарлар мен шеберлік сыныптарын өткізсе, тәрбиелік нәтиже айтарлықтай артады. Ата-аналардың ұлттық дәстүрлерді білуі, оларды өзі тәжірибеде қолдануы — баланың санасына ұлттық бірегейліктің терең тамыр жаюының басты кепілі. «Бала тәрбиесі оның табиғи ортасымен, халқының салт-дәстүрі рухында тәрбиеленетін болса, көкірегі оу, салауатты азамат болып өседі» деген ұлағатты сөз де осы ойды нықтай түседі. Балабақша мен отбасының ынтымақты серіктестігінде ұйымдастырылған «Қол өнер» көрмелері, «Ұлттық тағамдар дастарханы», «Әже ертегісі» кештері, «Атамның домбырасы» концерттері — баланың жан дүниесінде ұлтқа деген мақтаныш сезімін бекемдейді.

Ұлттық тәрбиенің нәтижелілігін арттыру үшін балабақша тәрбиешісі өз кәсіби даярлығын үздіксіз жетілдіріп отыруы тиіс. Этнопедагогика, халық психологиясы, ұлттық мәдениет тарихы салаларындағы білімін тереңдету тәрбиешіге балалармен жұмыс жасауда мазмұнды, дәйекті, ғылыми негізделген тәсілдерді пайдалануға мүмкіндік береді. Қазақстанның ұлттық білім стандарттары да мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық тәрбиені жүйелі жүргізуді міндеттейді, бұл тәрбиешілерге жоспарлы, мақсатты жұмыс жасауға нормативтік тірек болады. Тәрбиеші өзі кәсіпқой болумен қатар, өзі де ұлттық мәдениеттің шынайы жанкүйері, жасытатаны болуы тиіс; өйткені балалар еліктеу, үлгі алу арқылы үйренеді. Тәрбиешінің домбыра тарту, ән салу, ертегі айту, ұлттық ою-өрнек сызу сияқты дағдылары балалар үшін тірі үлгі болып, ұлттық өнерге деген ынтаны оятады. Ұлттық білімнің тереңдігі мен шеберліктің бірлігінен туындайтын тәрбиешінің педагогикалық шебері — ол бала жанын ұлтқа жақындататын алтын көпір.

Халқымыздың ғасырдан ғасырға ұласып келе жатқан салт-дәстүрлерімізді дәріптеп, насихаттап жүрелік! Бүгінгі балабақша бүгінгі баланың ғана емес, ертеңгі ұрпақтың ұлттық болмысын айқындайтын алаң. Ұлттық дәстүрімізді балаларға тек мерекелік іс-шараларда емес, күн сайынғы тыныс-тіршілігінде жеткізе білу — тәрбиешінің ұлт алдындағы парызы. Қазақ халқының «Баланды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» деген дана сөзі бұл жауапкершіліктің мән-маңызын нақты айтып береді. Ұлттық дәстүрдің жарығы сөніп қалмасын деп балабақшада жасалатын әрбір күш — болашаққа жасалған ең мағыналы инвестиция. Тәрбиеші бола тұра бала жүрегіне ұлттық мақтаныш отын жағу — бұл тек кәсіптік парыз емес, адамдық борыш та. Ұлттық дәстүрім — мақтанышым деп сенімді айта алатын, ана тілін сүйетін, дәстүрін ардақтайтын азаматты тәрбиелеу — балабақша тәрбиешісінің ең ұлы мақсаты. Сол мақсатқа жету жолында халық педагогикасының асыл мұраларын қару етіп, ұрпаққа ұлттық рух дарытатын болсақ, болашағымыз нұрлы болары сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Измайлов А. Э. Народная педагогика: педагогические воззрения народов Средней Азии и Казахстана / А. Э. Измайлов. — Москва : Педагогика, 1991. — 256 с. — ISBN 5-7155-0426-4.

2. Узакбаева С. А. Казахские народные традиции / С. А. Узакбаева, С. Айтбаева. — Алматы, 2000. — 184 с.

3. Кукушин В. С. Этнопедагогика и этнопсихология / В. С. Кукушин, Л. Д. Столяренко. — Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. — 448 с. — ISBN 5-222-01280-5.

4. Магауова А. С. Этнопедагогика в системе профессиональной подготовки учителя : учеб. пособие / А. С. Магауова. — Семипалатинск : Семипалатинский государственный университет им. Шакарима, 2002. — 102 с.

Кенжаев Сироч Холдарұлы
Математика пәні мұғалімі
«М.Тұрсын-Заде атындағы №56 жалпы білім беретін мектеп» КММ
Түркістан облысы, Мақтаарал ауданы

"МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ ӘДІСТЕМЕСІ"

Математика сабағында цифрлық технологияларды тиімді пайдалану бүгінгі білім беру үдерісінің маңызды бағытына айналып отыр. Қазіргі оқушы ақпараттық ортада өсіп келе жатқандықтан, дәстүрлі түсіндіру әдістерімен қатар цифрлық құралдарды қолдану оқу материалын терең әрі саналы меңгеруге мүмкіндік береді. Цифрлық технологиялар математиканың абстрактілі ұғымдарын көрнекі етуге, күрделі есептерді кезең-кезеңімен талдауға және әр білім алушының жеке ерекшеліктерін ескеруге жағдай жасайды. Сонымен қатар, мұндай құралдар оқу процесін жандандырып, оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады.

Цифрлық технологияларды тиімді пайдаланудың басты мақсаты – математикалық ұғымдарды түсіндіруді жеңілдету және білім алушылардың логикалық ойлауын дамыту. Интерактивті тақта, презентациялар, динамикалық модельдер, онлайн платформалар мен мобильді қосымшалар мұғалімге материалды әртүрлі формада ұсынуға мүмкіндік береді. Мысалы, функция графиктерін интерактивті түрде көрсету арқылы оқушылар параметрлердің өзгеруіне байланысты графиктің қалай өзгеретінін бірден байқай алады. Бұл тәсіл дәстүрлі тақтадағы статикалық суретке қарағанда әлдеқайда тиімді, себебі оқушылар зерттеу әрекетіне қатысып, қорытындыны өздері шығарады. Мұндай жұмыс математикалық заңдылықтарды терең түсінуге ықпал етеді.

Сонымен қатар, цифрлық ресурстар оқушылардың өз бетінше жұмысын ұйымдастыруда маңызды рөл атқарады. Онлайн тапсырмалар, электронды жаттығулар және интерактивті тесттер арқылы білім алушылар материалды қайталап, білімдерін бекітеді. Мұғалім нәтижелерді автоматты түрде алып, әр оқушының жетістігі мен қиындықтарын талдай алады. Бұл саралап оқытуға мүмкіндік береді, себебі бір оқушыға күрделірек тапсырма ұсынылса, екіншісіне базалық деңгейдегі жаттығулар беріледі. Осылайша, әр білім алушы өз мүмкіндігіне сәйкес жұмыс істеп, оқу процесіне белсенді қатысады.

Цифрлық технологияларды қолданудың тағы бір тиімділігі – жедел кері байланысты ұйымдастыру. Дәстүрлі сабақта мұғалім барлық оқушының жұмысын бірден тексере алмайды, ал электронды тесттер нәтижені бірден көрсетеді. Оқушы өзінің қателерін көріп, оларды түзетуге мүмкіндік алады. Бұл оқу процесін жекелендіруге және білім сапасын арттыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, мұғалім статистикалық мәліметтерге сүйене отырып, келесі сабақты жоспарлайды, қай тақырыпты қайталау қажет екенін анықтайды.

Математика сабағында цифрлық технологияларды қолдану зерттеу дағдыларын дамытуға да мүмкіндік береді. Мысалы, геометрия бөлімінде оқушылар фигуралардың

қасиеттерін динамикалық модельдеу арқылы зерттей алады. Үшбұрыштың бұрыштарын өзгертіп, олардың қосындысының тұрақты екенін тәжірибе жүзінде көру оқушылардың теорияны жақсы түсінуіне көмектеседі. Сол сияқты ықтималдық тақырыптарын оқытуда виртуалды тәжірибелер жүргізу арқылы нәтижелерді салыстыруға болады. Мұндай тәсіл оқушыларды тек дайын ақпаратты қабылдаушы емес, білімді зерттеуші ретінде қалыптастырады.

Цифрлық технологиялар сонымен қатар топтық жұмысты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі. Онлайн тақталар мен бірлескен құжаттар арқылы оқушылар бір уақытта есеп шығарып, өз шешімдерін талқылай алады. Бұл математикалық тілде сөйлеуді, дәлелдеуді және пікір алмасуды дамытады. Оқушылар бір-бірінің шешімдерін салыстырып, тиімді әдісті анықтайды. Мұндай жұмыс сыни ойлау дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Оқу процесінде бейнематериалдарды пайдалану да маңызды. Қысқа түсіндірме бейнелер күрделі тақырыптарды қайта қарауға мүмкіндік береді. Оқушы сабақта түсінбеген бөлімді үйде қайта көріп, тапсырманы орындауға дайындалады. Бұл әсіресе аралас оқыту моделінде тиімді. Сонымен қатар, бейнесабақтар уақытты үнемдеп, теориялық материалды қысқа әрі нақты ұсынуға көмектеседі. Мұғалім сабақта көбірек практикалық тапсырмаларға көңіл бөле алады.

Цифрлық технологияларды тиімді пайдалану үшін мұғалім сабақ құрылымын дұрыс жоспарлауы қажет. Технология тек көрнекілік үшін емес, нақты дидактикалық мақсатқа бағытталуы тиіс. Мысалы, жаңа тақырыпты түсіндіру кезінде интерактивті модель қолданылса, бекіту кезеңінде онлайн жаттығулар ұсынылады, ал қорытындыда цифрлық тест арқылы бағалау жүргізіледі. Мұндай жүйелі жұмыс оқу нәтижесін жақсартады. Сонымен қатар, мұғалім оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеріп, тапсырмалардың мазмұнын біртіндеп күрделендіруі тиіс.

Цифрлық технологиялар формативті бағалауды ұйымдастыруда да тиімді. Оқушылар шағын тапсырмаларды орындап, нәтижесін бірден көреді. Мұғалім әр оқушының ілгерілеуін бақылап, дер кезінде қолдау көрсетеді. Бұл тәсіл оқушылардың жауапкершілігін арттырып, өз оқуына рефлексия жасауға үйретеді. Сонымен қатар, электронды портфолио жүргізу арқылы оқушылардың жұмыстары жинақталып, олардың даму динамикасы анық көрінеді.

Математика сабағында ойын элементтері бар цифрлық құралдарды қолдану да оқушылардың қызығушылығын арттырады. Геймификация элементтері, балл жинау, деңгейден өту сияқты мүмкіндіктер оқушыларды белсенді қатысуға ынталандырады. Бірақ мұндай құралдарды қолдануда оқу мақсаты бірінші орында болуы тиіс. Ойын тек мотивация құралы ретінде қолданылып, математикалық мазмұнды терең меңгеруге бағытталуы қажет.

Цифрлық технологияларды қолданудың тағы бір артықшылығы – оқу процесін икемді ұйымдастыру. Қашықтан оқыту кезінде де, аралас форматта да математиканы тиімді оқытуға болады. Онлайн платформалар арқылы тапсырмалар беру, кері байланыс ұйымдастыру және кеңес жүргізу жеңілдейді. Оқушылар кез келген уақытта материалға қайта оралып, өз білімін толықтыра алады. Бұл үздіксіз оқытуға жағдай жасайды.

Сонымен қатар, цифрлық технологиялар оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамытуға ықпал етеді. Олар электронды ресурстармен жұмыс істеп, мәліметтерді талдауды үйренеді. Графиктер құру, нәтижелерді салыстыру, қорытынды жасау сияқты әрекеттер математикалық және цифрлық құзыреттіліктерді қатар қалыптастырады. Бұл дағдылар қазіргі қоғамда аса маңызды болып табылады.

Цифрлық технологияларды тиімді қолдану мұғалімнің кәсіби шеберлігіне де байланысты. Мұғалім тек құралды қолданушы емес, оны педагогикалық мақсатқа сай ұйымдастырушы болуы керек. Сабақта технологияны шамадан тыс қолдану оқушылардың назарын негізгі мазмұннан алаңдатуы мүмкін. Сондықтан цифрлық құралдар дәстүрлі әдістермен үйлесімді түрде пайдаланылғаны дұрыс. Түсіндіру, талдау, дәлелдеу сияқты классикалық тәсілдер цифрлық модельдермен толықтырылғанда ғана тиімді нәтиже береді.

Қорытындылай келе, математика сабағында цифрлық технологияларды тиімді пайдалану оқыту сапасын арттырып, білім алушылардың пәнге қызығушылығын күшейтеді. Интерактивті құралдар абстрактілі ұғымдарды нақтылап, күрделі тақырыптарды түсінуді жеңілдетеді. Онлайн тапсырмалар мен тесттер жедел кері байланыс беріп, оқу процесін жекелендіруге мүмкіндік жасайды. Зерттеу әрекеттері, топтық жұмыс және бейнематериалдар математикалық ойлауды дамытады. Мұғалім цифрлық ресурстарды мақсатты және жүйелі қолданған жағдайда, оқу үдерісі тиімді, икемді және нәтижелі болады.

Абдрахманова Анархан Брановна
Бастауыш сынып мұғалімі
№49 жалпы орта білім беретін мектеп
Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы

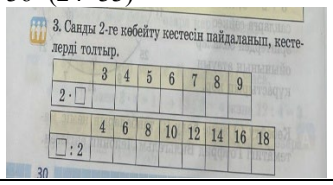
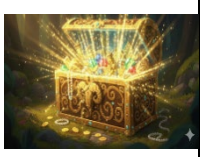

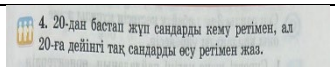
«2-ГЕ КӨБЕЙТУ КЕСТЕСІ»

Білім беру ұйымының атауы	№49Жалпы орта білім беретін мектеп КММ
Пәні:	Математика
Бөлім:	Көбейту және бөлу
Педагогтің аты-жөні:	Абдрахманова Анархан Брановна
Күні:	
Сынып: 2 «Б»	Қатысушылар саны: 25
Сабақтың тақырыбы:	**«2-ге көбейту кестесі»**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.1.2.4.** 2, 3, 4, 5 сандарына көбейту кестесін құру,білу және қолдану. 2.1.1.5. 50-ге дейін 3, 4, 5-тен топтап тура және кері санау,жұп/тақ сандарды ажырату /заттар тобын 6, 7,8, 9-дан тең бөліктерге бөлуді көрсету.
Сабақтың мақсаты:	2 санына көбейту кестесін құрады, біледі, қолданады; Жұп сандарды ажыратады
Құндылық:(негіздеме: Мемлекет басшысы Қ Тоқаевтың ұлттық құрылтайдыңII,III,IV отырыстарында берген тапсырма,ҚР Оқу –ағарту министрлігінің №123бұйрығы)	«АДАЛ АЗАМАТ»ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ Астана,2025 БАҒДАРЛАМАСЫ БІРТҰТАС ТӘРБИЕ Қаңтар айы:Заң және тәртіп Апта дәйексөзі: «Тәртіпсіз ел болмайды»

Сабақтың барысы

Сабақ кезеңі уақыты	**Педагогтың әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы Ұйымдастыру	**Ұйымдастыру кезеңі:** Оқушылармен амандасу, түгендеу	Оқушылар топқа бөлінеді		Интерактивті тақта,

Қызығушылықты ояту 5-минут Өткен білімді еске түсіру 5-минут	**Психологиялық ахуал туғызу** «Алмаздар» Оқушыларды **«Кітаптар»** әдісі арқылы төрт топқа бөлемін 1-топ «Үшбұрыш» 2-топ «Төртбұрыш» 3-топ «Дөңгелек» 4-топ «Шеңбер» **Үй тапсырмасын қайталау** Оқушыларға **«Қоржын»** платформасы арқылы тапсырма беріліп, үй тапсырмасы сұралады Қай өрнек 3 × 5 = 15 көбейтуіне кері амал болады? A) 15 : 3 = 5 B) 15 + 5 = 20 C) 5 + 5 + 5 Дұрыс жауап: A) 15 : 3 = 5 4-сұрақ 10 : 2 = ? A) 4 B) 5 C) 6 Дұрыс жауап: B) 5 ✅ 5-сұрақ Қай жұп кері амалдар болып табылады? A) 2 × 6 және 12 : 6 B) 7 + 3 және 10 – 4 C) 9 – 3 және 6 + 3 Дұрыс жауап: A) 2 × 6 және 12 : 6 ✅ 6-сұрақ 4 × 3 = 12 болса, 12 : 3 = ? A) 2 B) 3 C) 4	Оқушылар экрандағы сұрақтарға жауап береді	Оқушылар топқа бөлінеді **Дескриптор:** Оқушылар өткен сабақ бойынша сұрақтарға жауап береді.Алдыңғы сабақты пысықтайды.	 «Қоржын» әдісі Қоржынның шашақтарында жасырылған сұрақтарға жауап беру
Сабақтың ортасы 15-минут 5-минут	1-ші тапсырма. Топтық жұмыс Есептерді шығар 1.Әрқайсысында 7-еуден 2қалташа асық бар. Қалташалардағы асықтар нешеу? 2.Сайысқа10бала қатысты. Олар 5топқа тең бөлініп тұрды. Әр топта неше бала бар? Тиімді тәсілмен есепте. 24+15+16= 43+22+17= (16+43)+27= 36+(24+33)= 	Оқушылар есепті тақтаға жазып шығарады. Оқушылар тақтадағы бөлу амалдарын орындайды	**Дескриптор** Тиімді тәсілмен есептейді. Кестені толтырады. Мәтін құрайды Шешімдерін жазады Топ болып шығарады **Жалпы балл: 3 балл**	Интерактивті тақта, оқулық Үлестірмелі қағаздар

Сабақты бекіту 5-минут	 4. 20-дан бастап жүп сандарды кему ретімен, ал 20-ға дейінгі тақ сандарды өсу ретімен жаз. 2-ші тапсырма Жеке жұмыс «Bamboozle» платформасы арқылы оқушыларға тест тапсырмалары беріледі 2*8= 16 2*9= 18 2*7= 14 2*6= 12 2*3= 6 3-ші тапсырма Жеке жұмыс «Umaigra» платформасы арқылы оқушыларға тест тапсырмалары беріледі	Оқушылар тақтадағы көбейту амалдарын орындайды	**Дескриптор** Көбейту амалдарын орындайды Дұрыс жауабын белгілейді. Шешімін айтады **Жалпы балл: 3 балл** **Дескриптор** Көбейту амалдарын орындайды Дұрыс жауабын белгілейді. Шешімін айтады **Жалпы балл: 3 балл**	https://www.baamboozle.com/game/2759345 Жеке жұмыс «Umaigra» https://www.umapalata.com/zexpo/game.html?LANG=RU&idGames=164955&mygames=s&tk=4899611b895e4caa4ba625b92c3718a82f500368d11155e44c902ae7480d7215&lv=
Бекіту 2-минут	Сабақты қорытындылау Үйге тапсырма	Сабақтың тақырыбын қорытындылау	Үй тапсырмасын жазып алу	Оқулық
Кері байланыс 3-минут	Оқушылардан **«Киіз үй»**әдіс арқылы кері байланыс алынады. Өте жақсы Жақсы Үйренерім көп	Тақырып бойынша не білетінін, не білгісі келетінін, не білгенін жазады		Жауап парағы,

Даниярова Улболсын Еркинбаевна
Тәрбиеші
ЖШС "САЛТАНАТ KZ" "Салтанат" жекеменшік балабақшасы
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Атамекен ауылы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесі қазіргі білім беру жүйесінің өзекті бағыттарының бірі ретінде қарастырылады. Автор баланың ерте жастағы дамуының психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін талдай отырып, шығармашылық әлеуетті қалыптастырудың тиімді жолдарын ғылыми-публицистикалық тұрғыдан негіздейді. Зерттеу барысында ойын, көркемдік әрекет, тіл дамыту, зерттеушілік іс-әрекет және инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану арқылы баланың қиялын, ойлауын, дербестігін дамыту мүмкіндіктері ашып көрсетіледі. Балабақшадағы мектепалды даярлық тобы тәрбиешісінің кәсіби құзыреттілігі мен шығармашылық орта құрудағы рөлі ерекше мәнге ие екендігі дәлелденеді. Мақалада ұсынылған тұжырымдар мен әдістемелік бағыттар мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиелеу мен оқыту үдерісін жетілдіруге ықпал етеді.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі тәрбие, шығармашылық қабілет, баланың дамуы, қиял, ойын технологиясы, педагогикалық әдістер, мектепалды даярлық, тұлғалық қалыптасу, инновациялық тәсілдер, танымдық белсенділік.

Мектепке дейінгі кезең – тұлғаның іргетасы қаланатын, оның болашақ интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуының негіздері қалыптасатын аса маңызды уақыт аралығы болып табылады. Бұл кезеңде баланың шығармашылық қабілеттерін дамыту тек қосымша міндет емес, ол негізгі педагогикалық мақсаттардың біріне айналуы тиіс, себебі шығармашылық – баланың өзін қоршаған ортаны тануының, оны қайта құруының, жаңа мазмұн қалыптастыруының басты құралы. Қазіргі қоғамның жылдам өзгерістерге бейімделетін, сыни тұрғыдан ойлай алатын, бастамашыл тұлғаға деген сұранысы мектепке дейінгі ұйымдардағы білім беру мазмұнын қайта қарауды талап етеді. Осындай жағдайда тәрбиеші тек білім беруші емес, баланың шығармашылық әлеуетін ашушы, бағыттаушы, қолдаушы тұлға ретінде көрінеді. Баланың шығармашылығы оның табиғи қажеттілігі ретінде қарастырылуы қажет, өйткені ол ойын барысында, сурет салғанда, ертегі құрастырғанда немесе қарапайым сұрақтарға жауап іздеген кезде көрініс табады. Осы тұрғыдан алғанда, мектепалды даярлық тобының тәрбиешісі әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған арнайы педагогикалық орта құруы тиіс. Мұндай ортада еркіндік, қолдау, қателесуге деген төзімділік және жаңалыққа ашықтық басым болуы қажет. Баланың шығармашылық дамуы оның өзіндік пікір

қалыптастыруына, дербес шешім қабылдауына, өз әрекетінің нәтижесін бағалай алуына ықпал етеді. Сондықтан да мектепке дейінгі тәрбие жүйесінде шығармашылықты дамыту мәселесі кешенді әрі жүйелі түрде жүзеге асырылуы тиіс.

Шығармашылық қабілеттің қалыптасуы баланың психикалық дамуымен тығыз байланысты күрделі үдеріс ретінде қарастырылады, өйткені қиял, ойлау, есте сақтау, қабылдау сияқты танымдық процестердің үйлесімді дамуы шығармашылық әрекеттің негізін құрайды. Мектепке дейінгі жастағы бала үшін қиял ерекше маңызға ие, себебі ол шынайы өмір мен ойдан шығарылған әлем арасындағы шекараны еркін игере алады, бұл оның шығармашылық белсенділігін арттырады. Тәрбиеші осы ерекшелікті ескере отырып, баланың қиялын шектемей, керісінше оны дамытуға бағытталған тапсырмалар ұсынуы тиіс. Мысалы, ертегі құрастыру, рөлдік ойындар ұйымдастыру, бейнелеу әрекеті арқылы өз ойын жеткізу сияқты жұмыстар баланың ішкі әлемін ашуға мүмкіндік береді. Баланың шығармашылық қабілеті тек көркемдік әрекеттермен шектелмейді, ол математикалық тапсырмаларды орындау барысында да, табиғат құбылыстарын зерттеу кезінде де көрініс табады. Осыған байланысты тәрбиеші әртүрлі білім салаларын біріктіре отырып, интеграцияланған сабақтар ұйымдастыруы қажет. Мұндай сабақтар баланың дүниетанымын кеңейтеді, байланыстарды көру қабілетін дамытады және жаңа идеялар туғызуға ықпал етеді. Баланың шығармашылық дамуы үшін эмоционалдық қолайлы орта да аса маңызды, себебі қорқыныш пен сенімсіздік шығармашылық белсенділікті тежейді. Сондықтан тәрбиеші әр баланың жетістігін байқап, оны қолдап, мадақтап отыруы тиіс.

Ойын – мектепке дейінгі жастағы балалардың жетекші іс-әрекеті ретінде олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда шешуші рөл атқарады. Ойын барысында бала өз қиялын еркін пайдалана отырып, түрлі әлеуметтік рөлдерді меңгереді, өмірлік жағдайларды модельдейді, жаңа шешімдер табуға ұмтылады. Рөлдік ойындар баланың сөйлеу мәдениетін, қарым-қатынас дағдыларын және эмоционалдық интеллектісін дамытуға ықпал етеді. Тәрбиеші ойын үдерісіне тікелей араласпай, оны бағыттап, қажетті жағдай жасап, баланың өз бетінше әрекет етуіне мүмкіндік беруі қажет. Ойын барысында қолданылатын материалдардың әртүрлілігі де маңызды, өйткені әртүрлі заттар баланың қиялын кеңейтеді және жаңа идеялар туғызады. Құрылыс ойындары, сюжеттік-рөлдік ойындар, дидактикалық ойындар – барлығы да шығармашылықты дамытуға бағытталған тиімді құралдар болып табылады. Балалар ойын арқылы тек көңіл көтеріп қана қоймай, өз тәжірибесін кеңейтеді, қоршаған әлемді тереңірек түсіне бастайды. Тәрбиеші ойын барысында балалардың бастамаларын қолдап, олардың идеяларын жүзеге асыруға жағдай жасауы тиіс. Мұндай тәсіл баланың өзіндік құндылығын сезінуіне және шығармашылық белсенділігінің артуына ықпал етеді.

Көркемдік-эстетикалық әрекеттер баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуда ерекше орын алады, өйткені олар арқылы бала өз сезімін, ойын, әсерін бейнелі түрде жеткізе алады. Сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, музыка тыңдау және би қимылдары баланың эстетикалық талғамын қалыптастырып қана қоймай, оның қиялын, ойлауын, моторикасын дамытады. Тәрбиеші балаларға дайын үлгіні көшіртуден гөрі, олардың өзіндік идеяларын жүзеге асыруына мүмкіндік беруі тиіс. Әр баланың жұмысы бірегей екенін ескеріп, оны салыстырудан аулақ болу қажет, себебі салыстыру шығармашылық еркіндікті шектейді. Баланың жасаған туындысы оның ішкі әлемінің көрінісі ретінде бағалануы тиіс. Көркемдік әрекеттер барысында түрлі материалдарды қолдану баланың қызығушылығын арттырады және жаңа тәсілдерді меңгеруіне мүмкіндік береді. Музыкалық әрекеттер де шығармашылықты дамытуда маңызды рөл атқарады, өйткені музыка баланың эмоциялық әлемін байытады және ырғақ сезімін қалыптастырады. Тәрбиеші балаларды ән айтуға, би билеуге, музыкалық аспаптарда ойнауға ынталандыруы тиіс. Мұндай әрекеттер баланың өзіне деген сенімін арттырып, шығармашылық белсенділігін күшейтеді.

Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда зерттеушілік іс-әрекеттің де маңызы зор, себебі бала қоршаған ортаны тану барысында сұрақтар қойып, жауап іздеуге ұмтылады.

Тәрбиеші балалардың қызығушылығын қолдай отырып, қарапайым тәжірибелер мен бақылаулар ұйымдастыруы қажет. Мысалы, табиғаттағы өзгерістерді бақылау, су мен құммен тәжірибе жасау, өсімдіктерді өсіру сияқты әрекеттер баланың танымдық белсенділігін арттырады. Зерттеушілік әрекет барысында бала себеп-салдарлық байланыстарды түсінуге, болжам жасауға, нәтижені талдауға үйренеді. Бұл да шығармашылық ойлаудың маңызды компоненттерінің бірі болып табылады. Тәрбиеші балаларға дайын жауап беруден гөрі, оларды өз бетінше ойлануға бағыттауы тиіс. Мұндай тәсіл баланың дербестігін, жауапкершілігін және шығармашылық қабілетін дамытады. Балалардың сұрақтарына қызығушылықпен қарап, оларды қолдау – тәрбиешінің кәсіби шеберлігінің көрсеткіші.

Мектепалды даярлық тобы тәрбиешісінің кәсіби құзыреттілігі шығармашылық қабілеттерді дамытуда шешуші факторлардың бірі болып табылады. Тәрбиеші заманауи педагогикалық технологияларды меңгеріп, оларды тәжірибеде тиімді қолдана білуі қажет. Инновациялық әдістер, жобалық оқыту, ойын технологиялары, ақпараттық-коммуникациялық құралдар баланың қызығушылығын арттырып, шығармашылық белсенділігін күшейтеді. Тәрбиеші үнемі өзін-өзі жетілдіріп, жаңа әдістерді іздестіріп отыруы тиіс. Оның шығармашылық көзқарасы балаларға да әсер етеді, өйткені бала ересектердің мінез-құлқын үлгі ретінде қабылдайды. Тәрбиеші балалармен қарым-қатынаста ашық, қолдаушы, ынталандырушы болуы қажет. Баланың әрбір жетістігін бағалап, оның мүмкіндіктеріне сенім білдіру маңызды. Осындай жағдайда ғана бала өз қабілеттерін толық ашып, шығармашылық тұрғыдан дамиды.

Қорытындылай келе, мектепке дейінгі жастағы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту – кешенді, жүйелі және мақсатты ұйымдастырылған педагогикалық үдерісті талап ететін маңызды міндет болып табылады. Бұл үдерісте ойын, көркемдік әрекет, зерттеушілік іс-әрекет және заманауи технологиялар өзара байланыста қолданылуы тиіс. Тәрбиеші баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оның шығармашылық әлеуетін ашуға бағытталған қолайлы орта құруы қажет. Баланың еркіндігі, бастамашылдығы, қиялы мен ойлау қабілеті осындай ортада ғана толық дамиды. Шығармашылық қабілеттері дамыған бала болашақта өз бетінше шешім қабылдай алатын, жаңа идеялар ұсына алатын, қоғамның белсенді мүшесі ретінде қалыптасады. Сондықтан мектепке дейінгі тәрбие жүйесінде шығармашылықты дамыту мәселесіне ерекше назар аудару қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Горячева Е. И. Развитие творческих способностей детей дошкольного возраста // Символ науки : международный научный журнал. – 2016. – № 7. – С. 174–176. – ISSN 2410-700X.
2. Никитин Б. Н. Развивающие игры / Б. Н. Никитин. – 5-е изд., доп. – Москва : Знание, 1994. – 192 с. – ISBN 5-07-002555-3.
3. Alves-Oliveira P. Creativity landscapes: Systematic review spanning 70 years of creativity interventions for children / P. Alves-Oliveira [et al.] // The Journal of Creative Behavior. – 2022. – Vol. 56, № 1. – P. 16–40. – DOI: 10.1002/jocb.514.
4. Beghetto R. A. Toward a broader conception of creativity: A case for "mini-c" creativity / R. A. Beghetto, J. C. Kaufman // Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts. – 2007. – Vol. 1, № 2. – P. 73–79. – DOI: 10.1037/1931-3896.1.2.73.

Саматова Айгул Отесинқызы
МАД тобының тәрбиешісі
ЖШС "САЛТАНАТ KZ" "Салтанат" жекеменшік балабақшасы
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Атамекен ауылы

БАЛАНЫҢ ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ӘДІСТЕМЕЛІК ТҰРҒЫДА ҚОЛДАНУ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі білім беру жүйесінде цифрлық білім беру ресурстарын әдістемелік тұрғыда тиімді қолданудың мазмұны, маңызы және оны ұйымдастырудың педагогикалық негіздері жан-жақты қарастырылады. Баланың ерте жастан цифрлық ортада дамуы, оның танымдық белсенділігін арттырудағы интерактивті құралдардың ықпалы, тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі мен цифрлық сауаттылығының рөлі ғылыми-публицистикалық тұрғыда сараланады. Зерттеу барысында заманауи білім беру технологияларының мектепке дейінгі ұйымдарда қолданылуының ерекшеліктері, олардың баланың тұлғалық, әлеуметтік және когнитивтік дамуына әсері талданады. Цифрлық ресурстарды қолдану барысында туындайтын әдістемелік қиындықтар мен оларды шешу жолдары да қарастырылады. Сонымен қатар мектепке дейінгі тәрбиешінің инновациялық ойлау қабілетін қалыптастыру мәселелері де қозғалады.

Кілт сөздер: цифрлық білім беру ресурстары, мектепке дейінгі тәрбие, интерактивті оқыту, педагогикалық технологиялар, баланың дамуы, цифрлық сауаттылық, әдістеме, инновация.

Қазіргі жаһандану жағдайында білім беру жүйесі үздіксіз өзгерістер мен жаңашылдықтарды талап ететін күрделі әлеуметтік институтқа айналып отыр, осыған байланысты мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында цифрлық білім беру ресурстарын тиімді пайдалану мәселесі өзектілігімен ерекшеленеді. Баланың алғашқы даму кезеңінде алынған білім мен дағдылар оның болашақтағы оқу жетістіктерінің негізін қалайды, сондықтан тәрбиеші тарапынан қолданылатын әдістер мен құралдардың сапасы ерекше мәнге ие болады. Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы балалардың ақпаратты қабылдау, өңдеу және қолдану тәсілдеріне түбегейлі өзгерістер енгізуде, бұл өз кезегінде дәстүрлі оқыту әдістерін қайта қарастыруды талап етеді. Мектепке дейінгі кезеңде цифрлық ресурстарды енгізу баланың қызығушылығын арттыруға, зейінін шоғырландыруға және оқу процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді. Мұндай ресурстар визуалды және аудиалды ақпараттарды үйлестіре отырып, күрделі ұғымдарды жеңіл қабылдауға жағдай жасайды. Сонымен бірге тәрбиеші үшін оқу материалдарын әртүрлі форматта ұсыну мүмкіндігі кеңейеді, бұл білім беру процесінің икемділігін қамтамасыз етеді. Балалардың цифрлық ортада еркін бағдарлануы олардың болашақта ақпараттық қоғамның толыққанды мүшесі болуына ықпал етеді. Дегенмен цифрлық құралдарды қолдану барысында олардың жас

ерекшеліктеріне сәйкес келуі және психологиялық қауіпсіздік талаптарының сақталуы маңызды болып табылады. Сондықтан тәрбиеші цифрлық ресурстарды тек техникалық құрал ретінде емес, педагогикалық мақсатқа жетудің тиімді құралы ретінде қарастыруы қажет. Осындай кешенді көзқарас ғана мектепке дейінгі білім берудің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Цифрлық білім беру ресурстарын әдістемелік тұрғыда қолдану тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігімен тығыз байланысты, себебі цифрлық құралдарды тиімді пайдалану үшін тек техникалық білім жеткіліксіз, педагогикалық шеберлік те жоғары деңгейде болуы тиіс. Тәрбиеші цифрлық ресурстарды таңдау барысында олардың мазмұнының тәрбиелік және дамытушылық әлеуетін ескеруі қажет, өйткені кез келген цифрлық өнім баланың тұлғалық қалыптасуына әсер етеді. Интерактивті ойындар, мультимедиялық презентациялар және білім беру қосымшалары баланың логикалық ойлауын дамытуға, шығармашылық қабілетін арттыруға және коммуникативтік дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Цифрлық ресурстарды қолдану барысында тәрбиеші балалардың белсенділігін арттыру үшін түрлі әдіс-тәсілдерді үйлестіре білуі керек, бұл оқу процесінің тиімділігін қамтамасыз етеді. Мысалы, ойын технологияларын цифрлық құралдармен ұштастыру баланың оқу әрекетіне деген қызығушылығын арттырады және оның танымдық белсенділігін күшейтеді. Сонымен қатар цифрлық ресурстар арқылы балалардың өзіндік жұмыс жасау дағдылары қалыптасады, бұл олардың дербестігін дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай тәсілдер баланың жеке ерекшеліктерін ескеруге жағдай жасайды және әрбір баланың қабілетіне қарай білім беру процесін ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Дегенмен цифрлық ресурстарды шамадан тыс қолдану баланың денсаулығына кері әсер етуі мүмкін, сондықтан олардың қолданылу уақыты мен мазмұны қатаң бақылауда болуы тиіс. Тәрбиеші осы тепе-теңдікті сақтай отырып, цифрлық құралдарды тиімді пайдалану жолдарын меңгеруі қажет. Нәтижесінде білім беру процесі мазмұнды әрі нәтижелі сипатқа ие болады.

Мектепке дейінгі ұйымдарда цифрлық білім беру ресурстарын енгізу барысында педагогикалық әдістеменің жаңаруы ерекше маңызға ие, себебі дәстүрлі оқыту формалары қазіргі балалардың танымдық қажеттіліктерін толық қанағаттандыра алмайды. Цифрлық ортада өскен балалар ақпаратты тез қабылдайды және визуалды материалдарға көбірек көңіл бөледі, сондықтан оқу материалдарын ұсыну тәсілдері де соған сәйкес болуы тиіс. Цифрлық ресурстар оқу процесін жандандырып қана қоймай, баланың шығармашылық әлеуетін дамытуға да ықпал етеді. Мысалы, анимациялық бағдарламалар арқылы балалар өз идеяларын визуалды түрде көрсете алады, бұл олардың қиялын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар цифрлық платформалар балалардың топтық жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыруға жағдай жасайды, өйткені олар бірлесіп тапсырмалар орындауға мүмкіндік береді. Мұндай әрекеттер балалардың әлеуметтік дағдыларын жетілдіреді және олардың бір-бірімен қарым-қатынас жасау қабілетін арттырады. Цифрлық ресурстарды қолдану барысында тәрбиеші оқу процесін жүйелі түрде жоспарлап, әрбір кезеңнің мақсатын нақты айқындауы қажет. Бұл оқу процесінің тиімділігін арттыруға және қойылған мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге цифрлық ресурстарды қолдану балалардың өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді, бұл қазіргі білім беру жүйесінің басты талаптарының бірі болып табылады. Осындай әдістемелік тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылған оқу процесі ғана баланың жан-жақты дамуына мүмкіндік береді.

Цифрлық білім беру ресурстарын қолдану барысында туындайтын мәселелердің бірі тәрбиешілердің цифрлық сауаттылық деңгейінің жеткіліксіздігі болып табылады, бұл білім беру процесінің сапасына тікелей әсер етеді. Көптеген тәрбиешілер цифрлық құралдарды қолдануда қиындықтарға тап болады, себебі олар жаңа технологияларды меңгеруге жеткілікті уақыт бөлмейді немесе қажетті дайындықтан өтпеген. Осыған байланысты педагогтардың біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыру маңызды болып табылады, бұл олардың кәсіби дамуына ықпал етеді. Цифрлық сауаттылықты дамыту тәрбиешінің тек техникалық дағдыларын ғана емес, сонымен қатар педагогикалық ойлау қабілетін де жетілдіреді. Сонымен

бірге цифрлық ресурстарды тиімді пайдалану үшін білім беру ұйымдарының материалдық-техникалық базасы да жеткілікті деңгейде болуы тиіс. Қазіргі таңда көптеген балабақшаларда қажетті құрал-жабдықтардың жетіспеушілігі байқалады, бұл цифрлық технологияларды толыққанды қолдануға кедергі келтіреді. Осындай мәселелерді шешу үшін мемлекет тарапынан қолдау көрсету және білім беру ұйымдарын қажетті ресурстармен қамтамасыз ету қажет. Сонымен қатар ата-аналардың да цифрлық білім беру ресурстарына деген көзқарасы маңызды рөл атқарады, өйткені олар баланың үйдегі оқу процесіне ықпал етеді. Тәрбиеші мен ата-ана арасындағы тығыз байланыс баланың дамуына оң әсер етеді және оқу процесінің тиімділігін арттырады. Мұндай кешенді тәсіл ғана цифрлық білім беру ресурстарын тиімді қолдануға мүмкіндік береді.

Баланың цифрлық білім беру ресурстарын қолдану арқылы дамуы оның тұлғалық қалыптасуына да тікелей әсер етеді, себебі цифрлық орта баланың дүниетанымын кеңейтеді және жаңа мүмкіндіктер ашады. Балалар цифрлық құралдар арқылы әлем туралы ақпаратты тез және тиімді меңгереді, бұл олардың танымдық қызығушылығын арттырады. Сонымен бірге цифрлық ресурстар баланың шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді, өйткені олар түрлі интерактивті тапсырмалар орындау арқылы өз қабілеттерін көрсете алады. Цифрлық ортада жұмыс жасау баланың логикалық ойлауын, талдау және синтездеу қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Мұндай дағдылар баланың болашақтағы оқу жетістіктерінің негізін қалайды. Сонымен қатар цифрлық ресурстар арқылы балалардың тілдік дағдылары да дамиды, өйткені олар түрлі мультимедиялық материалдарды пайдалана отырып, жаңа сөздер мен ұғымдарды меңгереді. Бұл олардың коммуникативтік қабілеттерін арттырады және өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік береді. Дегенмен цифрлық ортада баланың қауіпсіздігін қамтамасыз ету маңызды болып табылады, сондықтан тәрбиеші мен ата-ана тарапынан бақылау қажет. Баланың цифрлық мәдениетін қалыптастыру оның жауапкершілігін арттырады және ақпаратты дұрыс пайдалануға үйретеді. Осындай жан-жақты даму ғана баланың толыққанды тұлға болып қалыптасуына мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, баланың цифрлық білім беру ресурстарын әдістемелік тұрғыда қолдану мектепке дейінгі білім беру жүйесінің сапасын арттырудың маңызды бағыты болып табылады, өйткені бұл тәсіл баланың жан-жақты дамуына мүмкіндік береді және оның танымдық белсенділігін арттырады. Тәрбиеші цифрлық ресурстарды тиімді пайдалану арқылы оқу процесін қызықты әрі мазмұнды ете алады, бұл балалардың білімге деген қызығушылығын арттырады. Цифрлық технологияларды дұрыс қолдану баланың шығармашылық, логикалық және коммуникативтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Сонымен бірге тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі мен цифрлық сауаттылығы білім беру процесінің тиімділігін анықтайтын негізгі факторлардың бірі болып табылады. Білім беру ұйымдарының материалдық-техникалық базасын жетілдіру және педагогтардың біліктілігін арттыру цифрлық ресурстарды тиімді қолдануға мүмкіндік береді. Баланың цифрлық мәдениетін қалыптастыру оның ақпараттық қоғамға бейімделуіне ықпал етеді. Мұндай кешенді тәсіл ғана мектепке дейінгі білім беру жүйесінің сапасын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Сондықтан цифрлық білім беру ресурстарын әдістемелік тұрғыда қолдану мәселесі ғылыми тұрғыдан да, практикалық тұрғыдан да өзекті болып қала береді. Бұл бағыттағы зерттеулер мен тәжірибелер білім беру жүйесінің дамуына жаңа серпін береді. Нәтижесінде болашақ ұрпақтың білімді, шығармашыл және бәсекеге қабілетті тұлға болып қалыптасуына негіз қаланады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Жолдасбек М. Ж. Оқытуда цифрлық білім беру ресурстарын қолдану / М. Ж. Жолдасбек, А. С. Боранбаев // Молодой учёный. – 2021. – № 24 (366). – Б. 433–435.

2. «Цифрлық педагогика: қазіргі білім берудегі инновациялық әдістер» біліктілікті арттыру бағдарламасы / Астана қаласының «Astana Modern» мектебі. – Астана, 2024. – 44 б.

3. Литвинова С. Н. Цифровые инструменты в работе с детьми дошкольного возраста: учебник для вузов / С. Н. Литвинова. – Москва: Юрайт, 2023. –186 с. ISBN 978-5-534-16045-2.

Тұрғұнова Айым Нұрымқызы
Арнайы пәндер оқытушысы
Қазтұтынуодағы Арқалық көпсалалы колледжі
Қостанай облысы, Арқалық қаласы

ШӘКІРТ ЖЕТІСТІГІ — ҰСТАЗ МЕРЕЙІ

Колледж — бұл жасөспірімнің үлкен өмірге, нақты кәсіпке қадам басатын алтын көпірі. Мұнда біз тек теориялық білім беріп қана қоймаймыз, ертеңгі күні ел экономикасының тірегі болатын білікті мамандарды тәрбиелейміз. Сондықтан да колледж оқытушысы үшін шәкіртінің жетістігі — оның кәсіби шеберлігінің ең басты көрсеткіші. Кәсіби шеберлік — басты мақсат болып табылады. Бүгінгі таңда еңбек нарығында тек дипломы бар емес, нағыз "қолынан іс келетін", техниканың тілін табатын мамандар жоғары бағаланады. Менің басты мақсатым — шәкіртімнің бойындағы кәсіби жауапкершілікті ояту. Білім алушының аудиториядағы алғашқы сәтті жасалған сызбасы немесе зертханадағы дұрыс орындалған тәжірибесі — үлкен жеңістің бастамасы. Шәкіртімнің көзінен "мен түсіндім, мен істей аламын!" деген ұшқынды көрген сәт — мен үшін нағыз бақыт.»

«Қазіргі заман мұғалімнен де, студенттен де үнемі ізденісті талап етеді. Біз тек оқулықпен шектеліп қалмай, жаңа технологияларды, цифрлық бағдарламаларды меңгеруге тиіспіз. Шәкіртімнің халықаралық стандарттарға сай білім алып, өндірістік орындарда өз орнын тауып жатқаны — біздің ұжымдық еңбегіміздің жемісі. Әсіресе, дуалды оқыту жүйесі арқылы студенттің кәсіпорынмен байланыс орнатып, алғашқы табысына кенелуі — ұстаз мерейін тасытатын жайт.»

Біздің шәкірттер — болашақ теміржолшылар, бухгалтерлер, мен IT мамандары. Олардың аудиторияда алған білімін өндірістік практикада ұштастырып, алғашқы тетіктерді өз қолымен басқарғанын көру — мен үшін үлкен мақтаныш. Шәкірттің «қолымнан келеді екен!» деген сенімді көзқарасы ұстаз үшін ең жоғары баға.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесіндегі жаңашылдықтар, дуалды оқыту жүйесі мен заманауи технологиялар бізге кең мүмкіндіктер ашты. Десе де, кез келген технологияның артында адам тұр. Шәкірттің бойына кәсіби этиканы, жауапкершілікті және өз ісіне деген сүйіспеншілікті дарыту — біздің басты міндетіміз.

Жетістік — бірлескен еңбектің жемісі! Шәкірттерімім әр түрлі байқауларда топ жарғанда немесе өндіріс орнына жұмысқа орналасып, алғыс хат алғанда, өзім жеңіске жеткендей қуанамын. Себебі, оның әрбір сәтті қадамында менің де тәжірибем мен сенімім жатыр. Ұстаз бақыты дегеніміз — өзіңнен озған шәкірт тәрбиелеу.

Колледж қабырғасынан шыққан әрбір маман — біздің еңбегіміздің тірі ескерткіші. Шәкірттеріміз биік белестерді бағындырып, еліміздің дамуына үлес қосып жатса, демек ұстаздық еңбектің еш кетпегені. Біздің бақытымыз да, мерейіміз де — білімді де білікті шәкірттеріміздің жарқын болашағында.

«Ұстаздың еңбегі жылдар өткен соң өлшенеді. Бүгін менің алдымда отырған студент ертең ел тізгінін ұстайтын азамат, ірі өндірістің инженері немесе өз ісінің хас шебері болады. Олардың абыройы — менің абыройым. Сондықтан да, "Ұстаз бақыты — шәкірттің жетістігі" деген сөз мен үшін жай ғана ұран емес, бұл — күнделікті жұмысымның мәні мен мағынасы.»

Сарсенбекова Жазира Мухсиновна
Биология пәні мұғалімі, педагог-модератор
"Ә. Ермеков атындағы жалпы білім беретін мектебі" КММ
Қарағанды облысы, Ақтоғай ауданы, Шабанбай би ауылы

ЭКОЖҮЙЕЛЕРДІ ҚОРҒАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ: МЕКТЕПТЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация. Мақалада экожүйелерді қорғаудың педагогикалық тәсілдері ғылыми-публицистикалық тұрғыдан талданып, мектеп жағдайында оқушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастырудың тиімді жолдары жан-жақты қарастырылады. Қазіргі жаһандық экологиялық дағдарыс жағдайында білім беру жүйесінің рөлі ерекше мәнге ие болып отырғаны негізделеді. Биология пәні мұғалімінің кәсіби қызметі арқылы оқушылардың табиғатқа жауапкершілікпен қарауын қалыптастырудың әдістемелік негіздері ашылады. Экологиялық білім мен тәрбиенің өзара байланысы, тұлғалық бағдарланған оқыту, зерттеушілік дағдыларды дамыту, жобалық жұмыстар мен тәжірибелік әрекеттердің маңызы айқындалады. Сонымен бірге, мектептегі экологиялық білім беру мазмұнының заманауи талаптарға сәйкестігі мен оның практикалық бағыттылығы сарапталады. Мақалада ұсынылған тәсілдер оқушылардың экологиялық санасын дамытуға, табиғатты қорғау ісіне белсенді қатысуға ынталандыруға бағытталған.

Кілт сөздер: экожүйе, экологиялық мәдениет, биология пәні, педагогикалық тәсілдер, экологиялық білім, тұрақты даму, мектеп тәрбиесі, табиғатты қорғау, оқыту әдістері, құндылықтар қалыптастыру.

Қазіргі кезеңде адамзат өркениетінің дамуы табиғи ресурстарды шектен тыс пайдаланумен және қоршаған ортаның ластануымен қатар жүріп отырғандықтан, экожүйелерді сақтау мәселесі тек ғылыми ғана емес, әлеуметтік-педагогикалық сипатқа да ие болып отыр. Осы тұрғыдан алғанда, мектеп қабырғасында оқушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру – биология пәні мұғалімінің басты міндеттерінің бірі. Экологиялық мәдениет ұғымы тек табиғат туралы біліммен шектелмей, ол адамның табиғатпен қарым-қатынасындағы этикалық нормаларды, жауапкершілікті, мінез-құлық дағдыларын қамтиды. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оқушылардың табиғатқа деген көзқарасын өзгертуге ықпал етіп, олардың экологиялық мәселелерді түсінуіне және шешуге қатысуына мүмкіндік береді. Осы үдерісте оқыту мазмұны ғана емес, қолданылатын педагогикалық тәсілдердің тиімділігі шешуші рөл атқарады. Экожүйелердің құрылымы мен қызметін түсіндіру барысында мұғалім тек теориялық білім берумен шектелмей, оны өмірмен байланыстыра отырып, оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруы қажет. Табиғаттағы тепе-теңдіктің бұзылуының салдарын нақты мысалдар арқылы көрсету оқушылардың экологиялық ойлауын дамытады. Сонымен қатар экологиялық проблемаларды талдау барысында сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын қалыптастыру маңызды. Оқушылардың өз пікірін дәлелдей білуі, ғылыми

деректерге сүйенуі олардың жауапты тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді. Сондықтан экологиялық білім беру үдерісі кешенді, жүйелі және үздіксіз сипатта ұйымдастырылуы тиіс.

Экологиялық мәдениетті қалыптастыруда тұлғалық-бағдарланған оқыту тәсілі ерекше маңызға ие, себебі әрбір оқушының табиғатқа деген қатынасы оның жеке тәжірибесі мен құндылықтарына байланысты қалыптасады. Мұғалім оқу үдерісінде оқушылардың қызығушылықтарын, қабілеттерін ескере отырып, олардың экологиялық мәселелерге қатысты жеке көзқарасын қалыптастыруға жағдай жасауы тиіс. Бұл тәсіл оқушылардың оқу материалына деген белсенділігін арттырып қана қоймай, олардың ішкі мотивациясын күшейтеді. Экологиялық тақырыптарды оқыту барысында өмірлік жағдайларға негізделген тапсырмаларды қолдану оқушылардың білімді практикада қолдануына мүмкіндік береді. Мысалы, жергілікті аймақтағы экологиялық мәселелерді зерттеу, табиғатты қорғау бойынша ұсыныстар әзірлеу оқушылардың әлеуметтік жауапкершілігін арттырады. Мұндай жұмыстар оқушылардың зерттеушілік қабілеттерін дамытып, ғылыми әдістерді меңгеруіне ықпал етеді. Сонымен бірге, топтық жұмыс арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдылары қалыптасып, өзара ынтымақтастықта жұмыс істеу қабілеті дамиды. Экологиялық мәдениетті қалыптастыруда эмоциялық әсер де маңызды орын алады, сондықтан табиғатқа қатысты бейнематериалдарды, көркем әдебиеттерді пайдалану оқушылардың сезіміне ықпал етеді. Табиғатқа деген сүйіспеншілік сезімі экологиялық жауапкершіліктің негізін құрайды. Осыған байланысты мұғалім тек білім беруші ғана емес, тәрбиеші рөлін де атқарады.

Жобалық оқыту технологиясының мазмұнын тереңдету барысында оқушылардың экологиялық проблемаларды тек сипаттап қана қоймай, олардың себеп-салдарлық байланыстарын анықтауға бағытталған аналитикалық қабілеттерін дамыту ерекше маңызға ие болады, өйткені мұндай дағдылар олардың ғылыми дүниетанымының қалыптасуына тікелей әсер етеді. Оқушылар белгілі бір экожүйеге қатысты жобаларды жүзеге асыру кезінде табиғи орта компоненттерінің өзара байланысын кешенді түрде қарастырып, әрбір фактордың экожүйе тұрақтылығына ықпалын дәлелдеуге тырысады, бұл олардың жүйелік ойлау қабілетін күшейтеді. Жобалық әрекет барысында алынған деректерді салыстыру, талдау және қорытындылау үдерістері оқушылардың зерттеу мәдениетін қалыптастырып, ғылыми әдіснаманы меңгеруіне жағдай жасайды. Сонымен қатар жобаларда қолданылатын далалық зерттеу элементтері оқушыларды табиғатпен тікелей қарым-қатынасқа түсіріп, олардың бақылау дәлдігін арттырады. Осындай жұмыстар барысында оқушылар экологиялық мониторинг жүргізудің қарапайым тәсілдерін меңгеріп, қоршаған орта жағдайын бағалауға үйренеді. Жобалық қызметтің нәтижесінде оқушылар тек теориялық біліммен шектелмей, нақты ұсыныстар әзірлеу арқылы өздерінің әлеуметтік маңыздылығын сезінеді. Бұл үдеріс олардың экологиялық жауапкершілігін қалыптастырып, табиғатты қорғау ісіне белсенді қатысуға итермелейді. Оқушылардың өз жобаларын көпшілік алдында қорғауы олардың ғылыми тілде сөйлеу дағдыларын жетілдіріп, аргументация мәдениетін дамытады. Мұндай тәжірибелер оқушылардың өзіне деген сенімділігін арттырып, болашақ кәсіби бағдарын анықтауға ықпал етеді. Нәтижесінде жобалық оқыту технологиясы экологиялық білім берудің мазмұнын тереңдетіп қана қоймай, оқушылардың тұлғалық дамуын қамтамасыз ететін әмбебап педагогикалық құралға айналады.

Жобалық тәсілді тиімді ұйымдастыру үшін мұғалім оқу үдерісін дұрыс құрылымдап, оқушылардың әрекетін кезең-кезеңімен бағыттап отыруы қажет, себебі жүйесіз ұйымдастырылған жұмыс күтілетін нәтижеге жеткізбейді. Алғашқы кезеңде оқушыларға экологиялық мәселені дұрыс таңдауға көмектесу маңызды, өйткені зерттеу нысанының өзектілігі жобаның сапасына тікелей әсер етеді. Кейінгі кезеңдерде ақпарат жинау, оны сараптау және жүйелеу жұмыстары жүргізіледі, бұл оқушылардың ақпараттық сауаттылығын арттырады. Жобаны жүзеге асыру барысында оқушылар әртүрлі дереккөздермен жұмыс істеп, алынған мәліметтердің шынайылығын тексеруге үйренеді. Бұл олардың сыни ойлау қабілетін дамытып, жалған ақпараттан сақтануға дағдыландырады. Сонымен бірге жобалық қызмет барысында уақытты тиімді жоспарлау дағдылары қалыптасады, себебі әр кезең нақты

мерзіммен шектеледі. Мұғалімнің бағыттаушы рөлі оқушылардың дербестігін шектемей, керісінше олардың өздігінен шешім қабылдауына жағдай жасауға бағытталуы тиіс. Жобаның қорытынды кезеңінде нәтижелерді бағалау және талқылау жұмыстары жүргізіліп, бұл оқушылардың рефлексия жасау қабілетін дамытады. Осындай жүйелі ұйымдастырылған жобалық қызмет оқушылардың білімін тереңдетіп қана қоймай, олардың өмірлік маңызды құзыреттерін қалыптастырады. Сондықтан жобалық оқыту технологиясы экологиялық білім беру үдерісінде стратегиялық маңызы бар әдіс ретінде қарастырылуы тиіс.

Цифрлық технологияларды экологиялық білім беруде қолдану оқушылардың ақпараттық кеңістікте еркін бағдарлануына мүмкіндік беріп қана қоймай, олардың цифрлық сауаттылығын жаңа деңгейге көтереді, өйткені қазіргі қоғамда ақпаратпен жұмыс істеу қабілеті негізгі құзыреттердің бірі болып саналады. Оқушылар түрлі онлайн платформалар арқылы әлемдік экологиялық деректер қорына қол жеткізіп, нақты статистикалық мәліметтер негізінде қорытынды жасауға үйренеді. Бұл олардың ғылыми дәлдікке негізделген ойлау жүйесін қалыптастырады. Виртуалды модельдеу құралдары арқылы күрделі экожүйелік процестерді визуализациялау мүмкіндігі оқушылардың абстрактілі ойлауын нақты түсінікке айналдырады. Мұндай тәсілдер экологиялық құбылыстардың динамикасын терең түсінуге жағдай жасайды. Сонымен бірге цифрлық карталар мен геоақпараттық жүйелерді пайдалану оқушылардың кеңістіктік ойлау қабілетін дамытады. Бұл әсіресе аймақтық экологиялық мәселелерді зерттеуде тиімді құрал болып табылады. Оқушылар цифрлық құралдарды қолдана отырып өз зерттеу нәтижелерін мультимедиялық форматта ұсынуға үйренеді, бұл олардың шығармашылық әлеуетін арттырады. Мұндай жұмыстар олардың заманауи коммуникациялық дағдыларын қалыптастырып, ақпаратты тиімді жеткізу қабілетін дамытады. Цифрлық технологиялар арқылы жүзеге асырылатын экологиялық білім беру оқушылардың оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттырып, олардың белсенділігін күшейтеді. Нәтижесінде білім беру үдерісі интерактивті сипат алып, оқушылардың танымдық әрекеті жаңа сапалық деңгейге көтеріледі.

Цифрлық білім беру ортасын тиімді пайдалану үшін мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі жоғары деңгейде болуы қажет, өйткені технологияны дұрыс қолданбау оның педагогикалық әлеуетін толық ашуға мүмкіндік бермейді. Мұғалім оқу үдерісіне енгізілетін цифрлық ресурстарды мақсатқа сай таңдап, олардың мазмұнының ғылыми дұрыстығына ерекше назар аударуы тиіс. Сонымен бірге оқушылардың цифрлық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесі де маңызды, себебі интернет кеңістігінде түрлі қауіптер кездесуі мүмкін. Осыған байланысты оқушыларға ақпараттық мәдениет негіздерін үйрету қажет. Цифрлық құралдарды қолдану барысында оқушылардың дербестігі артып, олар өз оқу траекториясын өздері анықтай алады. Бұл білім берудің тұлғалық-бағдарланған сипатын күшейтеді. Сонымен бірге онлайн ынтымақтастық құралдары арқылы оқушылар бірлескен жобалар орындап, ұжымдық жұмыс дағдыларын дамытады. Мұндай тәжірибелер олардың әлеуметтік бейімделуіне оң әсер етеді. Цифрлық технологиялар арқылы ұйымдастырылатын кері байланыс жүйесі оқушылардың оқу жетістіктерін уақытылы бағалауға мүмкіндік береді. Бұл олардың оқу мотивациясын арттырып, өзін-өзі дамытуға ынталандырады. Сондықтан цифрлық технологияларды тиімді пайдалану экологиялық білім берудің сапасын арттырудың маңызды шарты болып табылады.

Қорыта келгенде, экологиялық мәдениетті қалыптастырудың нәтижесі оқушылардың нақты іс-әрекеттерінен көрінуі тиіс, яғни олар табиғатты қорғау шараларына белсенді қатысып, экологиялық жауапкершілікті сезінуі қажет. Бұл мақсатқа жету үшін мұғалім оқушылардың белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыруға бағытталған жұмыстарды жүйелі түрде жүргізуі тиіс. Экологиялық жобаларға қатысу, қоғамдық акцияларға араласу, волонтерлік қызметтер оқушылардың әлеуметтік белсенділігін арттырады. Осындай тәжірибелер олардың өмірлік құндылықтарын қалыптастырады. Экологиялық мәдениет тек білім мен дағды ғана емес, ол тұлғаның дүниетанымының маңызды бөлігі болып табылады. Сондықтан оны қалыптастыру ұзақ мерзімді, үздіксіз үдеріс ретінде қарастырылуы тиіс. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі, шығармашылық ізденісі, педагогикалық шеберлігі осы

үдерістің табысты болуына тікелей әсер етеді. Экожүйелерді қорғау мәселесі тек табиғатты сақтау ғана емес, адамзаттың болашағын қамтамасыз ету екені айқын. Осы тұрғыдан алғанда, мектептегі экологиялық білім беру стратегиялық маңызға ие. Оқушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру арқылы қоғамда табиғатқа жауапкершілікпен қарайтын саналы азаматтар тәрбиеленеді. Бұл өз кезегінде тұрақты дамуға қол жеткізудің негізгі алғышарты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Досмаханова М. С. Білім алушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру / М. С. Досмаханова // Молодой ученый. – 2014. – № 1.2 (60.2). – С. 22–23.

2. Миронов А. В. Экологическое воспитание младших школьников : учеб. и практ. пособие для вузов / А. В. Миронов. – Москва : Юрайт, 2021. – 273 с. – ISBN 978-5-534-05699-2.

Сабурова Гульнар Жумахановна
Балабақша директоры
«Рауан» жекеменшік балабақшасы ЖШС
Маңғыстау облысы Ақтау қаласы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА СТРАТЕГИЯЛЫҚ ДАМУ БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУ: БАСҚАРУ СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛЫ ЖӘНЕ МОНИТОРИНГ ЖҮЙЕСІ

Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі білім беру (МДБҰ) жүйесі мемлекеттік саясаттың маңызды басымдығы болып табылады. «Білім туралы» Заңға және 2023–2029 жылдарға арналған мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың тұжырымдамасына сәйкес әрбір МДБҰ стратегиялық даму бағдарламасын әзірлеуге және іске асыруға міндетті. Бұл бағдарлама балалардың сапалы тәрбиесі мен дамуын қамтамасыз ету үшін басқару субъектілерінің (басшы, әдіскер, тәрбиеші және ата-аналар комитеті) тиімді өзара іс-қимылын және мониторинг жүйесін талап етеді.

Стратегиялық жоспарлаудың теориялық негіздері мен технологиялары. Стратегиялық жоспарлау – ұйымның ұзақ мерзімді (3–5 жыл) даму бағытын, мақсаттарын және ресурстарын жүйелі айқындау үдерісі. Ол «Біз қай жердеміз?», «Қайда барғымыз келеді?», «Қалай жетеміз?» және «Нәтижені қалай өлшейміз?» деген негізгі сұрақтарға жауап береді. МДБҰ-да бұл процесс ҚР Оқу-ағарту министрінің № 348 бұйрығымен бекітілген мемлекеттік стандартқа сәйкес жүргізіледі.

Стратегиялық жоспарлаудың негізгі технологиялары – **SWOT-талдау** және **SMART-мақсат қою**. SWOT-талдау ішкі күшті/әлсіз жақтарды және сыртқы мүмкіндіктер/қауіптерді анықтайды. Мысалы, күшті жақтарға тәжірибелі педагог ұжымы мен ата-аналармен тығыз байланыс жатса, әлсіз жақтарға цифрлық сауаттылықтың төмендігі мен стратегиялық жоспарлау тәжірибесінің жетіспеушілігі кіреді. SWOT-тан шыққан мәліметтер SMART критерийлері бойынша нақты, өлшенетін, қолжетімді, өзекті және мерзімді мақсаттарға айналады.

Даму бағдарламасын жасау және іс-қимыл жоспары. Даму бағдарламасының құрылымы паспорттан, талдау бөлімінен, негізгі бағыттардан, іс-қимыл жоспарынан, ресурстық қамтамасыз етуден және мониторинг жүйесінен тұрады. Іс-қимыл жоспары стратегиялық мақсаттарды нақты іс-шараларға, жауаптыларға, мерзімдерге және KPI-ға айналдырады. Проблемалық оқыту технологиясы негізінде кейс-әдісін қолдану

қатысушыларға нақты жағдаяттарды (мысалы, «Жоспар бар, нәтиже жоқ» немесе «Ата-аналар – бөтен адамдар») талдауға және шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

Басқару субъектілерінің өзара іс-қимылы. МДБҰ-ның тиімді дамуы үшін басқару субъектілерінің рөлдері мен жауапкершіліктерін нақты бөлу қажет:

- **Басшы** – стратегиялық басқарудың жетекшісі, бағдарламаны бекітеді және жалпы нәтижеге жауап береді.
- **Әдіскер** – әдістемелік қолдау мен инновацияларды үйлестіреді.
- **Тәрбиеші** – балалардың күнделікті дамуын қамтамасыз етеді және Баланың жеке даму картасын толтырады.
- **Ата-аналар комитеті** – отбасылық тәрбиенің сабақтастығын қамтамасыз етеді және кері байланыс береді.

Рөлдік ойын «Стратегиялық кеңес» форматы субъектілердің бірлескен жоспарлау дағдысын қалыптастырады. Бұл тәсіл ашықтық, сенім және жауапкершілікті бөлу принциптерін нығайтады.

Мониторинг және бағалау жүйесі. Мониторинг – білім беру процесінің жай-күйін, балалардың даму динамикасын және стратегиялық мақсаттардың орындалуын жүйелі бақылау. Ол кіріспе, ағымдық және қорытынды түрлерге бөлінеді. Бағалау критерийлері балалардың 5 саласы (денсаулық, қатынас, таным, шығармашылық, әлеумет) бойынша I–III деңгейлерге негізделеді.

Инновациялық диагностика құралдары (цифрлық платформалар, геймификация, AI-адаптивті ойындар, электронды портфолио) мониторингтің объективтілігін арттырады және уақытты үнемдейді. Бақылау-өлшеу материалдарының банкі (Баланың жеке даму картасы, индикаторлар кестесі, сауалнамалар) барлық субъектілерге қолжетімді болуы тиіс.

Апробация нәтижелері және қорытынды. Әдістемелік құрал бірнеше МДБҰ-да апробациядан өтті. Қатысушылардың 92%-ы SWOT және SMART технологияларын меңгерді, рөлдік ойыннан кейін бірлескен жоспарлау сапасы 35%-ға жақсарды, ата-аналардың белсенділігі 45%-дан 72%-ға өсті. Мониторинг жүйесін енгізу балалардың даму индикаторларын 15–20%-ға арттырды.

Қорытындылай келе, стратегиялық даму бағдарламасын тиімді іске асыру үшін теория мен практиканың тығыз байланысы, барлық басқару субъектілерінің белсенді қатысуы және инновациялық мониторинг жүйесі қажет. Ұсынылған әдістемелік құрал МДБҰ-ның сапасын арттырып, балалардың үйлесімді дамуына ықпал етеді және Қазақстанның білім беру жүйесінде кеңінен қолдануға дайын.

Әдебиеттер

1. ҚР «Білім туралы» Заңы (2024 өзгерістермен).
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (№ 348 бұйрық, 2022).
3. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі... білім беруді дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы (№ 249 қаулы, 2023).
4. Қуанышбаева А.Қ., Төлегенова А.А. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарындағы стратегиялық жоспарлау және мониторинг: әдістемелік құрал. – Астана, 2022.

Усипбаева Гулжан Орынбековна
Бастауыш сынып мұғалімі
№60 жалпы орта білім беретін мектебі
Шымкент қаласы

«БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУ: АВТОРЛЫҚ ЖҰМЫС ДӘПТЕРІНЕ РЕФЛЕКСИВТІ ТАЛДАУ»

Мақсатым: 4-сынып оқушыларының логикалық-математикалық құзыреттілігін арттыру мақсатында әзірленген «Логикалық ойлауға 30 сабақ» авторлық жұмыс дәптерінің тиімділігін рефлексивті тұрғыдан талдау және кәсіби тәжірибеммен бөлісу.

Негізгі мазмұны: Баяндамада бастауыш сынып оқушыларының танымдық қабілеттерін дамытудағы логикалық тапсырмалардың рөлі қарастырылады. Бұл жұмысымда стандартты емес есептерді жүйелеу арқылы құрастырылған 30 сабақтан тұратын жұмыс дәптерінің құрылымына тоқталамын. Рефлексивті талдау әдісі арқылы авторлық құралды оқу процесіне енгізу барысындағы жетістіктер мен кездескен қиындықтарға сараптама жасаймын.

Нәтижесі: Жұмыс дәптерін қолдану нәтижесінде оқушылардың математикалық заңдылықтарды анықтау, комбинаторикалық есептерді шешу және сыни ойлау дағдыларының өсу динамикасы көрсетіледі. Сонымен қатар, авторлық әдістеменің «кәсіби қоғамдастық» аясында желілік қауымдастықтар арқылы таратылу мүмкіндіктері негізделеді.

Түйін сөздер: рефлексивті тәжірибе, логикалық ойлау, авторлық жұмыс дәптері, 4-сынып, кәсіби даму, сабақты зерттеу.

Бүгінгі заман талаптарына сай білім мен дағдыны қалыптастыруда логикалық ойлау қабілеті ерекше маңызды орын алады. Логикалық ойлау – бұл кез келген ғылым мен өмірлік жағдайларды дұрыс түсіну, талдау және шешім қабылдау негізі.

Оқушылардың жан-жақты дамуы, олардың ойлау қабілеті мен шығармашылық әлеуетін арттыру – басты міндетіміз деп білеміз. Логикалық ойлау — бұл тек математика немесе ғылым саласындағы ғана емес, сонымен бірге күнделікті өмірде де маңызды дағдылардың бірі. Ол адамның мәселелерді жүйелі түрде шешуіне, дұрыс шешім қабылдауына және ақпаратты талдауына негіз болады.

«ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУҒА 30 САБАҚ» атты жұмыс дәптері 4-сынып оқушыларына арналған. Бұл жинақта логикалық тапсырмалар мен ойындар, әртүрлі жаттығулар жинақталған. Олар оқушылардың ойлау дағдыларын жүйелі түрде дамытуға, зейінін арттыруға, есте сақтау қабілетін жақсартуға, сондай-ақ шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлауға үйретуге бағытталған. Әрбір сабақ оқушыларға жаңа ақпаратты игеруде қолдау көрсетіп, логикалық тапсырмалар арқылы білімдерін бекітіп, жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл оқулық мектеп пәндерімен пәнаралық байланысты қамтамасыз ете отырып, оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыруға көмектеседі.

Оқулықта берілген тапсырмалар балалардың өз бетімен ойлауын, талдауын, салыстыруын, қорытынды жасауын дамытып, олардың сенімді әрі өз ойын ашық жеткізу

қабілетін қалыптастырады. Мұндай дағдылар олардың мектептегі ғана емес, болашақ өміріндегі табысты болуына негіз болады.

Тәжірибелік кезең және нәтижелерді талдау

«Логикалық ойлауға 30 сабақ» жұмыс дәптерінің құрылымы мен мазмұны

Жұмыс дәптерін әзірлеу барысында 4-сынып оқушыларының жас ерекшеліктері мен математикалық сауаттылық деңгейі ескерілді. Дәптер аптасына 1 рет өткізілетін, барлығы 34 аптаға негізделген жүйелі курсты құрайды. 30 сабақ тапсырмасы белгілі бір тақырыптар аясында жүргізілетін жұмыс тапсырмаларын қамтиды. Ал, 4 сабақ (34 оқу аптасын ескере отырып) «Ақыл-ой бәйгесі» деп аталатын қорытынды сабақ түрінде өткізіледі.

Жұмыс дәптері бастауыш сынып бағдарламасын тереңдете оқытуға негізделген және оқушының танымдық қабілетін дамытатын 4 ірі блокты (тоқсан бойынша) қамтиды:

I блок: Математикалық модельдеу және кеңістіктік ойлау (1-тоқсан)

Бұл бөлімде оқушылар дерексіз сандардан нақты визуалды бейнелерге көшуді үйренеді.

Негізгі тақырыптар: Сандарды тиімді дөңгелектеу, сандық және әріптік ребустар, заңдылықтарды анықтау.

Ерекшелігі: Есептерді кесінді және сызықтық модельдер арқылы шығаруға, геометриялық фигураларды тиімді санау әдістеріне басымдық берілген.

Мақсаты: Визуалды қабылдау мен талдау дағдыларын қалыптастыру.

II блок: Тиімді есептеу стратегиялары мен классикалық логика (2-тоқсан)

Мұнда оқушылар уақытты үнемдеуге және есептеудің ең қысқа жолдарын табуға машықтанады.

Негізгі тақырыптар: Сандардың бөлінгіштік белгілері, «Гаусс әдісі» (тізбектелген сандарды қосу), жою тәсілі және «артық/кем» жағдайларына арналған есептер.

Ерекшелігі: Стандартты есептерді стандартты емес тәсілдермен (уақытты үнемдей отырып) шешу алгоритмдері ұсынылған.

Мақсаты: Математикалық интуиция мен есептеу жылдамдығын арттыру.

III блок: Қозғалыс, жиындар және пропорциялық талдау (3-тоқсан)

Бұл бөлім 4-сыныптың ең күрделі тақырыптарын логикалық жеңілдетуге бағытталған.

Негізгі тақырыптар: Қозғалыстың барлық түрлері (қуып жету, қалып қою, жақындау мен қашықтау), Эйлер дөңгелектері (2 және 3 жиын), «Көбелек» әдісі (пропорция), пайыз бен үлесті күнделікті өмірде қолдану.

Ерекшелігі: Күрделі мәтіндік есептерді сызба (диаграмма) және арнайы әдістер арқылы жеңіл қабылдауға негізделген.

Мақсаты: Функционалдық сауаттылық пен логикалық пайымдауды дамыту.

IV блок: Алгебралық логика және шығармашылық ізденіс (4-тоқсан)

Қорытынды бөлімде оқушылардың алған білімдерін синтездеу және терең логикалық талдау жасау қабілеттері шыңдалады.

Негізгі тақырыптар: Конвертация (шамалармен жұмыс), өнімділік пен түсімділік, хауыз есептері, шифрлар мен құпия заңдылықтар, «бас пен аяқ» есептерін теңдеу құру (Х-тің құпиясы) арқылы шешу.

Ерекшелігі: Мәтіндік есептерді математикалық тілге (теңдеуге) айналдыру және стандартты емес шифрлармен жұмыс істеу.

Мақсаты: Жүйелі ойлауды қалыптастыру және олимпиадалық деңгейдегі есептерге дайындау.

Жұмыс дәптерінің ортақ жүйесі:

Әр тоқсанның соңында «Ақыл-ой бәйгесі» атты білімді пысықтау сабақтары қарастырылған. Бұл сабақтар:

- Өткен материалды қайталауға;
- Оқушылардың командада жұмыс істеу дағдысын дамытуға;
- Жетістіктерін рефлексиялауға мүмкіндік береді.

Тәжірибедегі рефлексивті талдау

Жұмыс дәптерін енгізу барысында мен рефлексивті мұғалім ретінде әр сабақтан кейін оқушылардың реакциясын бақылап отырдым. Мысалы, алғашқы сабақтарда оқушылардың 70%-ы жанама сұрақтары бар есептерден қиналғанын байқадым. Осы рефлексия негізінде дәптер мазмұнына визуалды сызбалар мен модельдеу әдістерін қосымша енгіздім. Бұл - менің кәсіби дамуымның практикалық көрінісі болды.

Геометриялық және кеңістіктік ойлау бойынша

«Геометриялық фигураларды санау сабақтарында оқушылардың басым бөлігі күрделі пішіндердің ішіндегі жасырын шаршылар мен үшбұрыштарды көруден қиналды. Оқушылардың жұмысын бақылау барысында олардың жүйесіз санайтынын, бір фигураны екі рет қайталайтынын байқадым. Осы рефлексия негізінде мен дәптерге фигураларды нөмірлеу және түстермен бояу арқылы жіктеу әдісін (алгоритмді) қостым. Нәтижесінде оқушылардың кеңістіктік елестету қабілеті артып, қателіктер саны 30%-ға азайды».

Тиімді есептеу тәсілдері (Гаусс әдісі) бойынша

«Сандық тізбектерді қосу кезінде оқушылардың ұзақ уақыт бойы бағандап есептеуге үйреніп қалғаны кедергі болды. Тіпті Гаусс әдісін түсіндірген соң да, олар сенімсіздік танытып, ескі әдіске жүгінгісі келді. Тәжірибемді талдай келе, мен бұл тақырыпты «Уақытпен жарыс» ойыны арқылы бердім: бір топ калькулятормен, екінші топ Гаусс әдісімен есептеді. Оқушылар жаңа әдістің тиімділігіне көз жеткізген соң, логикалық есептеулерге деген қызығушылықтары күрт оянды».

Қозғалыс есептері мен Эйлер дөңгелектері бойынша

«3-тоқсандағы қуып жету қозғалысына арналған есептерде оқушылар жылдамдықтардың айырмасын табу мен қашықтықты байланыстыруда логикалық қателер жіберді. Оқушылардың жұмыс дәптеріндегі жазбаларын зерделей келе, оларға мәтіннен гөрі динамикалық сызбаның жетіспейтінін түсіндім. Бұл рефлексия маған әр есептің қасына «қозғалыс сызғышын» (координаталық сәуле) енгізу қажеттігін көрсетті. Сызба арқылы модельдеу оқушылардың есеп шартын 80-90% дұрыс талдауына мүмкіндік берді».

«Бас пен аяқ» және Теңдеу құру бойынша

«Оқу жылының соңында «Бас пен аяқ» есептерін өткенде, оқушылардың бір бөлігі теңдеу құруды (алгебралық жол), ал екінші бөлігі сурет салуды (логикалық жол) таңдады. Өз іс-әрекетімді саралай келе, мен балаларға шешім қабылдау еркіндігін бердім. Рефлексия барысында байқағаным: визуалды ойлауы басым балалар сурет арқылы тезірек нәтижеге жетсе, аналитикалық ойлауы бар балалар теңдеуді тиімді санады. Бұл маған әр оқушының жеке қабілетін ескере отырып, тапсырмаларды дифференциациялау қажеттігін ұғындырды».

Қорыта айтқанда, 4-сынып оқушыларына арналған **«Логикалық ойлауға 30 сабақ»** авторлық жұмыс дәптерін әзірлеу және оны оқу процесіне енгізу - менің кәсіби дамуымдағы маңызды кезең болды. Бұл жұмыс тек оқу құралын жасаумен шектелмей, әр сабақ сайын оқушының қажеттілігіне қарай әдістемемді өзгертіп, жетілдіріп отыруға үйретті.

Жүргізілген рефлексивті талдау негізінде келесі тұжырымдар жасалды:

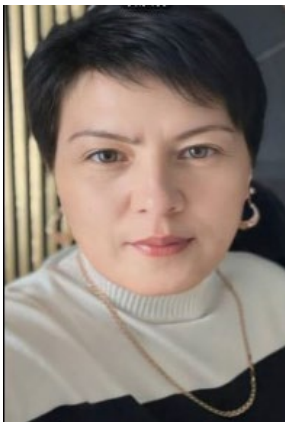
Оқушының тұлғалық өсуі: Жүйелі логикалық тапсырмалар оқушылардың тек математикалық білімін ғана емес, сонымен қатар сыни ойлау, талдау және қиын түйіндерді шешудегі өз-өзіне деген сенімділігін арттырды.

Мұғалімнің жаңа кәсіби белесі: Жұмыс дәптерімен жұмыс істеу барысында «сабақты зерттеу» дағдыларым дамыды. Рефлексия арқылы тапсырмаларды модельдеу мен визуалды әдістермен толықтыру - менің кәсіби тәжірибемнің жаңа деңгейге көтерілгенін дәлелдеді.

Тәжірибе тарату мүмкіндігі: «Кәсіби қоғамдастық» аясында бұл жұмыс дәптерін желілік қауымдастықтар арқылы әріптестермен бөлісу - бастауыш сыныптардағы логика пәнін оқытудың сапасын арттыруға қосылатын үлес деп білемін.

Тұрақты кәсіби даму жолында мен бұл еңбекті одан әрі жетілдіріп, цифрлық форматтағы интерактивті тапсырмалармен толықтыруды және мектеп деңгейінен қалалық деңгейге дейін таратуды жоспарлаймын. Себебі, рефлексия жасай білетін мұғалім ғана заман талабына сай, бәсекеге қабілетті шәкірт тәрбиелей алады.

Аймышева Алия Сагинтаевна
Орыс тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі
"Матақ ауылының №15 жалпы білім беретін мектебі" КММ
Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы, Матақ ауылы

ИНТЕРЕСНОЕ ОБ ОДЕЖДЕ

Раздел:	**Культура одежды.**	
Учитель:	А.С.Аймышева	
Дата:		
Класс:5	Количество присутствующих:	Количество отсутствующ.
Тема урока:	**Интересное об одежде**	
Цели обучения в соответствии с учебной программой:	5.1.1.1- понимать общее содержание сообщения продолжительностью не более 2-3 минут, определяя тему текста; 5.2.5.1- участвовать в диалоге, правильно понимая реплики и предоставляя обратную связь.	
Цели урока	-понимают общее содержание аудиосообщения об одежде продолжительностью 2–3 минуты, определяют его тему; -выделяют ключевые слова и основную мысль прослушанного текста; -участвуют в диалоге по теме «Культура одежды», правильно понимая реплики собеседника и давая обратную связь;	
Привитие ценностей П.№194 (30.07.2024г)-Программа «Біртұтас тәрбие» П.№123 (2.05.2025г)-Воспитание честности и справедливости через проект «Адал азамат»	Созидание и новаторство «Новаторство - требование времени.»	

План

Этап урока/ время	**Действия педагога**	**Действия ученика**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Начало урока 5 мин.	I.**Организационный момент.** **1. Психологический настрой.** **Прием «Фейерверк».** - Добрый день, ребята! Я рада видеть ваши лица, ваши улыбки, и думаю, что этот день принесёт вам радость, общение друг с другом. Похлопайте в ладоши, начиная снизу и усиливая кверху. Посмотрите друг на друга улыбнитесь! -Молодцы, ребята!	Психологически настраиваются на урок, используя стратегию **«Фейерверк»**		Презентация https://gamma.app/docs/-lpqtndnr7ev6hgq?mode=doc

	Как приятно видет ваши счастливые лица! Желаю вам удачи! Проверка посещаемости и готовности обучающихся. Проверка домашней работы	Обучающиеся отвечают на вопросы по рассказу «Бежин луг»	Прием «Аплодисменты»	
	Актуализация знаний. - Ребята, посмотрите, что у меня в руках? - Эта корзинка не простая, в ней находятся волшебные предметы, хотите узнать, что это за предметы? (демонстрирует иголки, нитки, ткань, пуговицы, ножницы) - Как вы думаете, а для чего нужны все эти предметы? - Молодцы! Благодаря этим предметам мы может шить одежду. - Скажите, а что же такое одежда? - Одежда – это то, что мы с вами надеваем на себя, чтобы покрыть тело. - Итак, ребята, мы сегодня с вами будем говорить об очень интересной теме. Тема нашего урока: Интересное об одежде	Участвуют в диалоге, отвечая на вопросы учителя и предоставляя обратную связь. объединяются в группы	Похвала	
	-А теперь, у меня на столе лежат предметы с вашими именами. Берите предметы и объединитесь в группы. 1-группа «Ножницы» 2-группа «Ниточки» **II.Изучение нового материала «Перевёртыши»** У вас на партах лежит перевернутый листочек с заданием.Попробуйте найти в облаке слов действия, которые совершаются ниткой и ножницами. -Ребята, посмотрите, сколько действий можно выполнить с помощью иголки, нитки и ножниц. Именно благодаря этим простым предметам создаётся всё, что мы носим. -А сегодня мы узнаем много интересного об одежде и её значении в жизни человека. **Работа с текстом** - Послушайте текст «***Когда появились первые стрелки на брюках?***» (упр.423, стр.55) *Появление стрелок на брюках относится к концу XIX века, то есть времени, когда в Европе начинает развиваться фабричный пошив готовой одежды.* ***Производили****ее не только для местного рынка - большую часть товара* ***отправляли*** *за океан. Чтобы в трюмах кораблей одежды умещалось как можно больше,* ***ее прессовали*** *и*	находят в облаке слов глаголы, относящиеся к иголке и нитке; внимательно слушают текст; определяют его тему; выходят к «свободному микрофону»; отвечают на вопросы по прослушанному	ФО «Похвала» Дескриптор -верно распределяет действия по предметам-1б ФО «Комплимент» ФО «Комплименты» Дескриптор	 Учебник Микрофон

	утрамбовывали *перед погрузкой. После такого не самого комфортного морского путешествия брюки* ***имели*** *жёсткие складки, избавиться от которых было уже трудно. Однако американским покупателям такой дефект* ***понравился*** *и скоро* ***вошёл*** *в моду.* **Приём «Свободный микрофон».** 1.В каком веке появились стрелки на брюках?*к концу 19 века.* 2. Большую часть товара отправляли куда? *за океан* 3.Для чего одежду прессовали и утрамбовывали перед погрузкой на корабль? *чтобы её больше помещалось в трюмах кораблей.* 4.После долгого путешествия что имели брюки? *имели жёсткие складки* 5.Кому понравился такой дефект? *американцам* 6.Как ты относишься к стрелкам на брюках? **проект «Адал азамат»** **Созидание и новаторство** **«Новаторство-требование времени.»** -Как случайная складка стала модой? -Можно ли назвать это новаторством? -Почему новаторство требование времени? **Письменная работа.** - Ребята, мы уже заметили, что в тексте больше всего «работали» глаголы. Именно они показывают действия. Давайте проверим, умеем ли мы быстро находить глаголы среди других слов. **Игра на платформе** Переходим к игре «Поймай глагол!» Крутим колесо и определяем: это глагол или нет? -Будьте внимательны! Если это глагол назовите его время. (После игры) -Отлично! Вы настоящие охотники за глаголами! А теперь давайте станем исследователями. **«Глаголы-путешественники»** -Представьте, что глаголы из текста это путешественники. Они уже совершили путешествие в прошлое. Наша задача узнать: -в каком числе они путешествовали; -какого рода они были;	тексту; анализируют ситуацию (появление стрелок на брюках); высказывают своё мнение о том, можно ли считать это новаторством; (глаголы) определяет, является ли слово глаголом; находит в тексте глаголы прошедшего времени; выписывает их в тетрадь; определяет число глаголов; в единственном числе определяет род; записывает глаголы в неопределённой форме; объясняет наличие суффикса -л- в прошедшем времени.	-даёт верные и развёрнутые ответы-1б ФО Вербальная похвала ФО Аплодисменты Дескриптор: -находит глаголы в тексте-1б -определяет число и род-1б -правильно образует неопределённую форму-1б	слайд https://kniga-urok.my.canva.site/c23arbp888m4basa Учебник Тетрадь доска Учебник Рабочий лист

	-и как звучат в своей начальной форме. Открываем тетради. Записываем число. Страница 55. Начинаем исследование! -Сейчас три ученика выйдут к доске и помогут нам разобрать глаголы. Остальные работают в тетрадях. Помните: глаголы в прошедшем времени изменяются по числам, а в единственном числе по родам. Обратите внимание на помощника прошедшего времени суффикс -л-. **Физминутка.** **Освоение изученного материала.** **1-группа «Ниточки»** **Группа «Ниточки»** **Задание к комиксу «История штанов»** Прочитайте текст внимательно. Разделите текст на 4 части (по смыслу). В каждом кадре комикса: напишите короткий заголовок (1–3 слова); составьте подпись из 1–2 предложений по тексту; используйте минимум один глагол прошедшего времени; подчеркните в нём суффикс -л- (если есть). Подготовьте устный рассказ по своему комиксу. Прочитайте текст. Штаны придумали кочевники – скифы. Без такой одежды они не выдержали бы долгого нахождения в седле. Позже штаныраспространились среди других народов. Каждая штанина была отдельным предметом и крепилась к верхней одежде веревками, поэтому в большинстве языков штаны и брюки являются существительными множественного числа. **2-группа «Ножницы»** **«Инфографика»** Изучите таблицу. Соберите информацию по несполшному тексту и расскажите. Самая популярная на сегодняшний день одежда – футболка. Ее носят 99% людей. Знаете ли вы, что футболка появилась в XIX веке в США, во времена войны с испанскими войсками? А дело было в том, что война проходила под палящим солнцем. Чтобы облегчить жизнь солдатам, командиры частей попросили	работают в группе; анализируют текст (сплошной и несплошной); выделяют основную информацию; представляют результат устно. находят и подчёркивают глаголы прошедшего времени; определяют их число. выписывают глаголы прошедшего	Дескриптор: правильно выделяет ключевую информацию-1б -передаёт содержание последовательно -1б ; Дескриптор 1 уровень -находит глаголы прошедшего времени и определяет их число-1б Дескриптор 2 уровень -выписывает глаголы и определяет их	 Карточки

	правительство США что-то придумать, в результате чего были созданы удобные футболки. **Дифференцированная работа** **Тема: Глаголы прошедшего времени** 1 уровень (базовый) «Найди и подчеркни» Задание: Прочитай предложения. Подчеркни глаголы прошедшего времени. Скифы придумали штаны. Солдаты носили удобные футболки. Мода изменилась быстро. Люди любят удобную одежду. Брюки вошли в моду. Дополнительно: Определи число глаголов. 2 уровень (средний) «Определи и измени» Задание: Выпиши глаголы прошедшего времени. Определи число и род (если ед. число). Запиши их в неопределённой форме. Текст: Футболка появилась в США. Солдаты носили её во время войны. Командиры попросили помощь. 3 уровень (повышенный) «Создай сам» Задание: Составь 3–4 предложения об одежде. Используй глаголы прошедшего времени. Подчеркни суффикс -л-. Укажи число и род глаголов. Пример начала: Когда-то люди носили другую одежду…	времени; определяют число и род (в ед. числе); образуют неопределённую форму. составляют 3–4 предложения; используют глаголы прошедшего времени; подчёркивают суффикс -л-; определяют число и род.	число и род-1б -образует начальную форму-1б Дескриптор 3 уровень -использует глаголы прошедшего времени и подчёркивает суффикс –л-1б -верно определяет число и род-1б -составляет связные предложения-1б	
Конец урока 5 мин.	**Рефлексия «Светофор»** Зелёный - Я всё понял(а) и могу объяснить другому. Жёлтый - Мне было немного трудно, но я разобрался(лась). Красный - Мне нужно ещё потренироваться. Домашняя работа Прочитать текст на странице 56Упр. 428 Пересказ	оценивают своё понимание темы	Комментарии учителя	Слайд

Утебалиев Мади Магжанович
Дене шынықтыру пәні аға оқытушысы
Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті
БҚО, Орал қаласы

ХОККЕЙ

Хоккей-адамзат тарихындағы ең жылдам, тартымды әрі динамикалық спорт түрлерінің бірі. Ол тек ойын ғана емес, сонымен қатар күш, жылдамдық, стратегия және командалық рухтың үйлесімі болып табылады. Бүгінгі таңда хоккей әлемнің көптеген елдерінде кеңінен таралған, әсіресе суық климатты аймақтарда ерекше танымал. Бұл мақалада хоккейдің шығу тарихы, дамуы, ережелері, жабдықтары, танымал лигалары мен оның қоғамдағы орны туралы жан-жақты қарастырамыз.

Хоккейдің шығу тарихы

Хоккейдің нақты қай жерде және қашан пайда болғаны туралы біржақты пікір жоқ. Кейбір деректерге сүйенсек, бұл ойынның алғашқы элементтері Еуропада орта ғасырларда пайда болған. Адамдар мұз үстінде түрлі таяқтармен доп немесе басқа заттарды қуалап ойнаған. Алайда қазіргі заманғы хоккейдің отаны ретінде Канада саналады.

XIX ғасырдың ортасында Канадада хоккейдің алғашқы ресми ережелері қалыптасты. 1875 жылы Монреаль қаласында алғашқы ұйымдастырылған хоккей матчы өтті. Осыдан кейін ойын тез таралып, кәсіби деңгейге көтерілді.

Хоккейдің дамуы

Хоккей XX ғасырда қарқынды дамыды. Әсіресе Солтүстік Америкада бұл спорт ерекше танымал болды. 1917 жылы әлемдегі ең беделді хоккей лигаларының бірі — National Hockey League (NHL) құрылды. Бүгінгі таңда бұл лига әлемнің үздік ойыншыларын біріктіретін ірі ұйым болып табылады.

Хоккей тек Канада мен АҚШ-та ғана емес, сонымен қатар Ресей, Швеция, Финляндия, Чехия сияқты елдерде де жоғары деңгейде дамыған. Халықаралық деңгейде хоккей International Ice Hockey Federation (IIHF) арқылы реттеледі.

Ойынның негізгі ережелері

Хоккей мұз айдынында екі команда арасында ойналады. Әр командада әдетте алты ойыншы болады: бес алаң ойыншысы және бір қақпашы. Ойынның мақсаты — қарсыластың қақпасына шайбаны көбірек енгізу.

Негізгі элементтер:

Шайба — резеңкеден жасалған қара диск

Клюшка — шайбаны басқаруға арналған құрал

Қақпа — гол соғылатын нысана

Ойын үш кезеңнен тұрады, әр кезең 20 минуттан. Егер тең нәтиже болса, қосымша уақыт немесе буллиттер тағайындалады.

Жабдықтар мен қауіпсіздік

Хоккей — жарақат алу қаупі жоғары спорт түрі, сондықтан ойыншылар арнайы қорғаныс жабдықтарын киеді:

Дулыға (шлем)

Иық, шынтақ, тізе қорғаныстары

Қолғаптар

Коньки

Қақпашылар үшін арнайы маска мен ауыр қорғаныс құралдары

Бұл жабдықтар ойыншыларды соққылардан, шайбадан және құлаудан қорғайды.

Хоккейдің түрлері

Хоккейдің бірнеше түрі бар:

Мұздағы хоккей — ең танымал түрі

Допты хоккей (бенди) — үлкен алаңда доппен ойналады

Роликті хоккей — мұзсыз, арнайы роликті аяқ киіммен

Шалғынды хоккей — көгалда ойналады

Әр түрінің өзіндік ерекшеліктері мен ережелері бар.

Әйгілі ойыншылар

Хоккей тарихында көптеген аңызға айналған ойыншылар бар. Солардың бірі — Уэйн Гретцки. Ол NHL тарихындағы ең үздік ойыншылардың бірі саналады және көптеген рекордтардың иесі.

Сонымен қатар Александр Овечкин, Сидни Кросби сияқты қазіргі заманның жұлдыздары да хоккейдің дамуына үлкен үлес қосуда.

Халықаралық жарыстар

Хоккей бойынша көптеген ірі жарыстар өткізіледі. Ең беделділерінің бірі — Қысқы Олимпиада ойындары. Сонымен қатар жыл сайын әлем чемпионаттары ұйымдастырылады.

Winter Olympics аясында хоккей турнирі үлкен қызығушылық тудырады. Әлемнің ең мықты құрамалары алтын медаль үшін күреседі.

Қазақстандағы хоккей

Қазақстанда хоккейдің дамуы кеңестік кезеңнен басталады. Бүгінде елімізде бұл спорт қарқынды дамып келеді. Қазақстан құрамасы халықаралық ареналарда өнер көрсетіп, белгілі бір жетістіктерге жетуде.

Еліміздегі ең танымал клубтардың бірі — Барыс. Бұл команда KHL лигасында ойнайды және ел намысын халықаралық деңгейде қорғайды.

Хоккейдің қоғамдағы рөлі

Хоккей тек спорт қана емес, ол мәдениет пен қоғамның бір бөлігі. Ол адамдарды біріктіреді, командалық рухты дамытады және жастарды спортқа баулиды.

Хоккей арқылы:

Дене шынықтыру жақсарады

Тәртіп пен жауапкершілік қалыптасады

Достық пен ынтымақтастық нығаяды

Хоккейдің болашағы

Технологияның дамуы хоккейге де әсер етуде. Қазіргі таңда:

Видео қайталау жүйелері енгізілген

Ойыншылардың статистикасы толық талданады

Жаттығу әдістері жетілдірілген

Алдағы уақытта хоккей одан әрі дамып, жаңа деңгейге көтеріледі деп күтілуде.

Қорытынды

Хоккей — жылдамдық пен шеберлікті талап ететін ерекше спорт түрі. Оның бай тарихы, дамыған құрылымы және әлемдік деңгейдегі жарыстары оны миллиондаған адамдардың сүйікті ойынына айналдырды. Қазақстанда да бұл спорттың болашағы зор, әрі жас ұрпақ арасында қызығушылық артып келеді.

Хоккей тек мұз үстіндегі ойын емес — ол эмоция, күрес, жеңіс пен жеңіліс, достық пен рухтың символы

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«АЙТУҒАНОВА» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «ULAGAT» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «ULAGAT», относящийся к индивидуальному предпринимателю «АЙТУҒАНОВА».

Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым 1 айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 22 қыркүйектегі Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ44VPY00078195 берілген.

Журнал издается с декабря 2023 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ44VPY00078195 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 22 сентября 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды. Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 30.03.2026 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 30.03.2026 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «АЙТУҒАНОВА».

ULAĠATTY USTAZ JOLY

Ахмет Байтұрсынов

Ыбырай Алтынсарин

Ұстаз – ұлттың шамшырағы

Мектептің жүрегі – ұстаз. Ұстаз біліммен ғана емес, жүрек жылуымен, мейірімімен, ұстанымымен шәкіртке жол сілтейді. Шын мәнінде, қандай мұғалім болса – болашақ та сондай.

Ұстаздың әр сөзі, әр қадамы – баланың болашағына жазылған тағдыр іспетті. Сондықтан да ең басты байлық – білімді, жан-жақты, әдістемені терең меңгерген, әр баланың жүрегіне жол таба алатын мұғалім.

Жақсы мұғалім – жай ғана маман емес, ол – тәрбиелеуші, шабыттандырушы, бағыт беруші. Ұстаз – уақыттан озып жүретін адам. Оның бүгін еккен дәні – ел ертеңінің жемісі.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.